

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

MAHMÛD SÂMÎ EL-BÂRÛDÎ'NİN HZ. PEYGAMBER'E ÖVGÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

Abakar Ali ISSAKHA

EKİM-2024
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

MAHMÛD SÂMÎ EL-BÂRÛDÎ'NİN HZ. PEYGAMBERE ÖVGÜSÜ

MAHMÛD SÂMÎ AL-BÂRÛDÎ'S PRAISE OF THE PROPHET (PBUH)

YÜKSEK LİSANS

Abakar Ali ISSAKHA

**EKİM-2024
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

MAHMÛD SÂMÎ EL-BÂRÛDÎ'NİN HZ. PEYGAMBERE ÖVGÜSÜ

MAHMÛD SÂMÎ AL-BÂRÛDÎ'S PRAISE OF THE PROPHET (PBUH)

YÜKSEK LİSANS

Abakar Ali ISSAKHA

Danışman: Doç. Dr. Mohamad ALAHMAD

**EKİM-2024
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin Hz. Peygamber'e Övgüsü**” isimli bu tezinin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi'nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

04/10/2024

.....
Abakar Ali ISSAKHA

TEŞEKKÜR

Bu araştırmayı tamamlama imkânı verdiği için yüce Allah'a sonsuz hamd ve şükürlerimi sunuyorum. Umarım bu çalışma ile O'nun rızasına nail olurum. Sevgili hocam ve Yüksek Lisans danışmanım Doç. Dr. Mohamad ALAHMAD'a bu araştırmaya nezaret etme lütfunda bulunduğu için en içten sevgi, saygı ve takdirlerimi sunuyorum. Allah onu muhafaza etsin, ona uzun ömürler versin. Araştırmamı değerlendirmeyi kabul eden saygıdeğer jüri üyelerine de teşekkürlerimi sunuyorum. Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen ve katkı sağlayan herkese, özellikle Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne minnettarlığımı ifade etmek istiyorum. Son olarak, sevgili anne ve babama, öğrenim hayatım boyunca bana gösterdikleri ilgi ve destek için şükranlarımı sunuyorum. Allah onlardan razı olsun.

Abakar Ali ISSAKHA
GÜMÜŞHANE – 2024

ÖZET

Bu çalışmada Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin şiirlerinde Hz. Peygambere yönelik yapılan övgüleri ele aldım. Onun şiirlerinde peygamber efendimizin yaratılıştan gelen fiziksel ve ahlâkî özelliklerinin, edebiyat türlerinden olan şiir türündeki sanatsal anlatımıyla inceleyerek değerlendirmeye çalıştım.

Çalışmayı üç bölüme ayırdım. Birinci bölümde 'Na't' olarak adlandırdığımız Peygambere medhiye (övgü) türü edebî eserleri, sözlük ve terim olarak tanımlayarak Arap şiirinde önemli bir yere sâhip olan Na't'ın ortaya çıkışı ve gelişimini açıklamaya çalıştım.

İkinci bölümde büyük şâir Bârûdî'nin hayatını ele aldım ve O'nu diğer şâirlerden ayıran en önemli niteliklerine ve şiirinin en belirgin özelliklerine değindim. İkinci bölümde şâir Bârûdî'nin Resûlullah (s.a.v.)'ı övdüğü iki şiirinin giriş bölümlerini sundum. Bu şiirler: 'Keşfü'l-ğummeti fî medhi seyyidi'l-ümme'ti' ve 'Yâ sârime'l-lahzî men eğraka bi'l-müheci' adlı her iki kasîdesi de Hz. Muhammed (s.a.v.)'e medhiyeler (na't) yazmış olduğu şiirlerdir.

Üçüncü bölümde ise Bârûdî'nin şiirinde peygamber için yaptığı övgünün sanatsal yapısını inceledim. Şiirin dış yapısını; şiirin başlığı, uzunluğu, girişi ve sonuç kısmını inceledim. Sonra da şiirin iç yapısını yani, ölçü, vezin, kâfîyesi ve şiirin ritmik ahengini ele aldım.

Sonuç kısmını bu çalışmada ulaştığım iki önemli bulguyla bitirdim. Bunlar:

Şâir her iki şiirinde de klasik Arap şâirlerin yöntemini kullanmıştır.

Her iki şiirde de şâir güçlü ağır dili ile öne çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Peygamber medhiyesi (na't), Sanatsal yapı, Mahmûd Sâmî el-Bârûdî.

SUMMARY

In this study, I examined the praises directed toward the Prophet Muhammad in the poetry of Mahmûd Sâmî el-Bârûdî. I sought to analyze and evaluate the artistic expression of the Prophet's physical and moral characteristics, which are inherent in his creation, as depicted in Bârûdî's poetry. The study is divided into three sections.

In the first section, I defined the term "Na't," which refers to poetic praises of the Prophet, both lexically and terminologically. I also explored the origin and development of Na't, which holds a significant place in Arabic poetry.

The second section focuses on the life of the great poet Bârûdî, highlighting his most distinctive qualities and the prominent features of his poetry. I presented the introductions of two poems in which Bârûdî praises the Prophet: "Keşfü'l-ğummeti fî medhi seyyidi'l-ümmeti" and "Yâ sârime'l-lahzı men eğraka bi'l-müheci." Both poems are Na'ts written in praise of the Prophet Muhammad.

In the third section, I analyzed the artistic structure of the praise in Bârûdî's poetry. I examined the external structure of the poem, including the title, length, introduction, and conclusion. Then, I explored the internal structure, such as meter, rhyme, and the rhythmic harmony of the poem.

The conclusion highlights two key findings from the study:

- The poet employed the traditional methods of classical Arabic poets in both poems.
- In both poems, the poet stood out with his strong.

Keywords: Poetry, eulogy of the Prophet (Na't), Artistic structure, Mahmûd Sâmî el-Barûdî.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XI
GİRİŞ	1
KONU SEÇİMİ	4
ÇALIŞMANIN AMAÇLARI	4
ARAŞTIRMANIN SORULARI	4
ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	5
KAPSÂMÎ	5
YÖNTEMİ	6
1. NA‘T (PEYGAMBER METHİYESİ)‘NİN TANIMI, DOĞUŞU VE GELİŞMESİ ...	7
1.1. Peygamberi Medhiye (Na‘t)‘ın Tanımı	7
1.1.1. Sözlük anlamı	7
1.1.2. Terim olarak Peygamber Medhiyesi	7
1.2. Na‘t‘ın Doğuşu ve Gelişimi	9
1.3. Şairin Hayatı	18
1.4. Mahmûd Sâmî el-Bârûdî‘nin Hz. Peygamber‘e Medhiyesi	22
2. BARUDİNİN ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBERİN YARATILIŞ ÖZELLİKLERİ VE AHLAKI	31
2.1. Hadis ve Siyer Kitaplarında Hz. Peygamberin Yaratılış Özellikleri ve Ahlakı	31
2.2. Bârûdî Şiirlerinde Hz. Peygamberin Doğuştan Gelen Özellikleri ve Ahlakı	36
2.2.1. Ahlakî Özellikleri	36
2.2.2. Doğuştan Gelen Özellikleri	40
3. MAHMÛD SAMÎ EL-BARUDİ‘NİN ŞİİRLERİNDE SANATSAL YAPI	41
3.1. Sanatsal Yapının Anlamı	41
3.1.1. Sözlük ve Terim Olarak Sanatsal Yapı	41
3.1.2. Başlık	45
3.1.3. Şiirin Uzunluğu	47
3.1.4. Şiirin Uzunluğu	51

3.1.5. Şiirin Uzunluğu	53
3.1.6. Şiirin Dili	54
3.1.6.1. Şiirdeki Kelimeler	54
3.1.6.2. Üslup.....	57
3.1.7. Şiirsel Ritmik Yapı.....	60
3.1.7.1. Dış Ahenk (Ritim)	61
3.1.7.2. İç Ahenk (Ritim)	62
3.1.7.3. Tasrî'	64
3.1.7.4. Tekrar	65
3.1.7.5. Tıbak (Uyum).....	67
SONUÇ	70
KAYNAKÇA	73
ÖZGEÇMİŞ.....	78

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Anlam alanları.....	57
Tablo 2. Kelime terkipleri	57

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bk. / bk.	: Bakınız
b.y.	: Basım yeri yok
bs.	: Baskı, basım
C	: Cilt
Erişim	: Erişim Tarihi
ha	: hektar
Haz. / haz.	: Hazırlayan
Krş. /krş.	: Karşılaştırınız
Ktp.	: Kütüphanesi
MS	: Milâttan sonra
Nşr. / nşr.	: Neşreden
Thk. / thk.	: Tahkik eden
ö.	: Ölümü, vefat tarihi
ör.	: Örnek
Sad. / sad.	: Sadeleştiren
S	: Sayı
Trc. / trc.	: Tercüme eden
t.y.	: Tarih yok
Tsh. / tsh.	: Tashih eden
vb.	: Ve benzeri
v.d.	: Ve diğerleri, ve devamı
y.y.	: Yayıncı bilinmiyor
Hız.	: Hazreti
a.s.	: Aleyhisselam
s.a.v.	: Salatu selam üzerine olsun
c.c.	: Şanı yüce olsun
Çev.	: Çeviri

GİRİŞ

Hız. Muhammed (s.a.v.), tüm nebi ve resullerin, büyük meleklerin, gelmiş geçmiş bütün yaratılmışların en faziletlisidir. Allah'tan başka kimse onu kadrini kıymetini takdir edemez. Tüm insanlar bir araya gelse bile onun fazilet ve meziyetlerini hakkıyla bilemez. Yüzyıllar boyunca âlimler ve edebiyatçılar, Hız. Muhammed'in fazilet okyanusuna dalışlar yapmış, bu okyanustan inci ve mücevher misali değerli bilgiler çıkarmışlardır. Kimileri bu bilgileri mısralara dizerek zamanın gerdanlığı gibi süslemiş, kimileri de onları bilgi ve iman sahiplerinin faydalanması için kitaplara ve divanlara yazmış ve hala da yazmaya devam etmektedirler.¹

Peygamber Efendimiz, kendisine Risalet gelmesinden önce ve sonra ahlakının güzelliğı, olgunluğu ve mükemmelliğı ile meşhur olmuş, hayatının başından sonuna kadar doğruluk, dürüstlük, Sâmiîmiyet ve güvenilirliği ile tanınmıştır. Peygamberlikten sonra da yüksek âdâbın ve mükemmel ahlakın en güzel örneğı olmaya devam etmiştir. O, en sabırlı, en adil, en affedici, en cesur ve en cömert insandı. Hastaları ziyaret eder, cenazelere katılır, mazlumların davetine icabet eder, fakirlerle ve yoksullarla oturur, onları doyurur ve onları fakirliklerinden dolayı onları küçümsemez, hor görmezdi. Akrabalarla bağıını koparmaz onları ziyaret ederdi. Akrabalarına, onlardan daha iyilerine tercih etmeden yardım ederdi. Ahlaklı insanları onurlandırır, kötülük yapanlara iyilik yaparak onları kendine çeker ve kimseye karşı sert davranmazdı. İnsanların en dürüstü, sabırlısı, alçakgönüllüsü, hayâ sahibi, yumuşak huylu ve güler yüzlüsü idi.²

Hız. Muhammed'in (s.a.v.)'in sahip olduğı özellikler, sıradan bir insanın aynı anda sahip olabileceğı vasıflar değildir. Bu özellikler, onu tanıyan herkesin, ona inanıp inanmamalarına bakılmaksızın, onu sevmesini ve saygı duymasını sağlamıştır.

Peygambere övgü Arap şiirinin en önemli konularından biridir. İslam'ın doğuşundan günümüze kadar birçok şair, Allah'ın Resul'üne karşı güçlü duygularını dile getiren birçok şiir yazmış ve şiir derlemişlerdir. Bu şiirler, Hız. Muhammed'in üstün ahlakını, yüce karakterini ve olağanüstü vasıflarını anlatan duygusal ve anlamlı eserlerdir.³

¹ Yusuf en-Nabhânî, *el-Anvâru'l-Muhammediyye Mine'l-Mevâhibi'l-Ldüniyye* (Beyrut: el-Matba'atü'l-Edebiyye, 2015), 2-4.

² Subhî Mahmasânî, *ed-Deâimu'l-Hulukıyye li'l-Kavânîni's-Şar'iyye* (Beyrut: Dâru'l-İlmelâyîn, 1970), 100.

³ Sâmi el-Dehân, *Funûnu'l-Edebi'l-Arabi el-Fennu'l-Ginâ'i* (Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 2008), 75-76.

Na't, Hz. Peygamberi övmek ve yüceltmek için yazılan şiir türünün yaygın olarak kullanılan adıdır. Bu şiirlerde, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in fiziksel ve ahlâkî özellikleri, ona olan özlemi, mu'cizeleri, gazveleri ve diğer olağanüstü nitelikleri anlatılır.

Bir şiir olarak Peygamber'e övgü, güzel bir edebî sanat olup Peygamber'i övmekle bağlantılı dînî duyguların bir ifâde biçimi olarak kabul edilir. Yalnızca iyi, dürüst, samîmî ve ihlâslı bir kalple yazılabilir. Peygamber övgüsünü ayıran en önemli husûs, bu şiirlerin İslâmî bir bakış açısına sâhip olmasıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'i sadece bir peygamber olarak değil, aynı zamanda tüm insanlığın en mükemmel örneği olarak görürler. Bu şiirler, onun ahlâkını, erdemlerini ve liderlik vasıflarını yüceltir. O'nun üstünlüğünü vurgulayarak, soyundan gelenleri, ehl-i beyti, ashâbını ve onun yolundan gidenleri de yüceltir.

Na'tta, diğer kişilere yapılan övgülerde bulamadığımız bir incelik ve nezâket vardır. Zîrâ Peygamber'i öven şâirlerin ona olan sevgi ve bağlılıklarını onlar bize aktarmaktadır. Bu şiirler, dilin en güzel sözlerini ve imgelerini kullanarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yüceliğini ve mükemmelliğini anlatır. Arap edebiyatının en güzel eserleri bu türde verilmiştir. Hz. Peygamberin kusursuz ahlâkı, eşsiz kişiliği ve olağanüstü başarılarıyla dolu bir hayatı olmuştur. Bu mükemmel hayat, şâirleri yüzyıllar boyunca onu övmeye ve yüceltmeye teşvîk etmiştir.⁴

Ayrıca duyguların samîmiyeti, asâleti, vicdanın hassâsiyeti ve Peygamber'in sevgisiyle karakterize edilir. Bu tür şiir, İslâm'ın ortaya çıkışıyla birlikte var olmuştur. İslâm dîninin hizmetinde ve mesajının yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle sahabeler de şâirler de o günden bugüne, nesilden nesile Hz. Peygamber'i övmek için yarışmışlar ve bu konuyla ilgili birçok derlemeler ve dîvânlar yazılmıştır.

Peygamber (s.a.v.)'e îmân eden kalplerden, O'nun şerefli şahsına duyulan sevgiden kaynaklanan, yaratılmışların en hayırlısı olan Muhammed (s.a.v.)'e özel sanat eserleridir na'tlar. Ancak îmân, dürüstlük, sevgi, sadâkat, samîmiyet, fedâkârlık, irfân ve manevî sevginin sergilenmesiyle karakterize edilir.

Na't, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i övmeye ve yüceltmeye adanmış bir şiir türü olmakla kalmaz, aynı zamanda İslâm kültürünün ve medeniyetinin önemli bir parçasıdır. Bu şiirler, yüzyıllar boyunca Müslümanlar tarafından zikir halkalarında, dînî ve teblîğ toplantılarında okunmuş ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in erdemlerini ve güzel vasıflarını anlatan kasîdeler olarak söylenegelmiştir.

⁴ Sâmiye Kâ' el-Kâf, el-Medîhu'l-Nebavî 'İnde Muhammad b. vâbir el-Endalusî Divânu Nefâisu'l-Minah ve Arâisu'l-Medih (Cezayir: Câmi'atu Muhammed Haydar, Yüksek lisans Tezi, 2018), 1.

Hız. Peygamberi övmeye ve yüceltmeye yönelik bir şiir türü olarak sadece klasik dönemle sınırlı kalmamış, modern dönemde de gelişmeye ve zenginleşmeye devam etmiştir. Bu dönemde birçok Arap şâir, na‘t türünde eserler vermiştir. Modern dönem na‘t şâirlerinden biri de Mahmûd Sâmi el-Bârûdî olup na‘t türünde iki önemli kasîde yazmıştır.

‘Mahmûd Sâmi el-Bârûdî’nin Hız. Peygamber’e Övgüsü’ başlıklı bu çalışmada bu iki kasîde ele alınmıştır. Çalışma, bir giriş ve üç bölümden oluşan bir sonuç bölümü ile birlikte dört ana bölüme ayrılmıştır. Giriş kısmında Hız. Muhammed (s.a.v.)’in özellikleri ve Arap şiirinde Hız. Muhammed (s.a.v.)’e medhiyeler ve şâirlerin bu tür şiirlere olan ilgisine değinilmiştir.

Birinci bölümde na‘tın sözlük anlamı verilerek tanımı yapılmıştır. Na‘tın Arap şiirinde nasıl ortaya çıktığını ve İslâm tarihi boyunca nasıl geliştiği incelenmiştir. Ayrıca, na‘tın farklı İslâm dönemlerindeki özellikleri ve her dönemin önde gelen na‘t şâirlerinden bazıları tanıtılmıştır.

Ayrıca büyük şâir Bârûdî’nin şiirsel üslûbu ve diğer şâirlerden hangi yönleriyle öne çıktığı na‘t geleneğine katkıları, hayatı, eğitim durumu, siyâsî ve sosyal hayatı ve edebî faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Bârûdî’nin Hız. Peygamberi öven ‘*Kesfû’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*’ ve ‘*Ya Sârime’l-Lahzi Men Eğrâka bi’l-Muhâci*’ başlıklı iki kasîdesi ele alınmıştır. Sonra Hız. Muhammed (s.a.v.)’in fiziksel ve ahlâkî vasıflarının nasıl tasvîr edildiği incelenmiştir.

Sonraki bölümde ise, her iki kasîdenin dilsel yapısı incelenerek Bârûdî’nin kullandığı kelime öbekleri (terkîbleri), dilbilgisi yapıları ve retorik araçları analiz edilmiştir. Ayrıca, Bârûdî’nin kullandığı dilin şiirin anlamına ve etkisine nasıl katkıda bulunduğuna değinilmiştir.

Bu gayretin ve çalışmanın başarıya ulaşmasını yüce Allâh’tan niyaz ederim.

KONU SEÇİMİ

Bu konunun seçilmesinin nedenleri:

- Na't türünün klasik Arap şiirinde ve özellikle modern Arap edebiyatındaki önemini vurgulamak,
- Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin na't türündeki üstün yeteneğine dikkat çekmek ve bu tür şiirlerin yeterince incelenmemiş olması,
- Bârûdî'nin na't türü kasîdelerindeki sanatsal yapıyı incelemek,
- Na't tür kasîdelere katkısının önemini vurgulamak,

Bu türde yapılacak diğer araştırmacıların çalışmalarında ilhâm kaynağı olmaktır.

ÇALIŞMANIN AMAÇLARI

- Na't şiirinin tanımını yaparak bu türdeki şiirin ortaya çıkışı ve İslâm tarihi boyunca gelişimini incelemek.
- Bârûdî'nin hayatı, edebî eserleri ve na't şiirine olan katkısını belirlemek.
- Hz. Peygamber'i öven şiirlerinde ele aldığı önemli içerikleri sunmak.
- Hz. Peygamber'in fiziksel ve ahlâkî özelliklerini anlatan beyitleri incelemek,
- Bârûdî'nin na't türü şiirlerinde kullandığı sanatsal yapıyı ve şiirsel anlatımı incelemek.
- Klasik Arap edebiyatında na't türü şiirlerde kullanılan sanatsal yapıyı ele alarak en önemli yönlerini incelemek.
- Bu tür kasîdelerde Bârûdî'nin güçlü yönlerini ortaya çıkarmak.

ARAŞTIRMANIN SORULARI

- Övgü nedir, Peygamber medhiyesi (övgüsü) ne demektir?
- Edebî bir şiir türü olan na't - Peygamber medhiyesi- ne zaman başlamıştır?
- Bârûdî'nin şiirlerinde yer alan Peygamberimizin en önemli özellikleri nelerdir?
- Bârûdî şiirlerinde nasıl bir sanatsal yapı kullanmıştır?
- Bârûdî şiirlerinde nasıl bir vezin ve kâfiyeden oluşan şiirsel melodi kullanmıştır?

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin Hz. Peygamber Övgüsü konusunu ele alan şiirlerinde, müstakil bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak çalışmalarında sınırlı bir şekilde Bârûdî'nin na'tından bahseden ilim adamları bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalarda Bârûdî'ye hak ettiği değer verilebilmiş değildir. Bu çalışmaların bir istisnası, Hâfız Zîşân tarafından yazılan ve Arab Research Journal'ın 2021 yılı dördüncü sayısında yayınlanan 'Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Hafız Ta'ib'in Peygambere Medhiyesi' başlıklı araştırmadır. Araştırmacı, peygambere övgü konusunda iki şâir arasında bir karşılaştırma yapmıştır.

Araştırmacı, bu araştırmasında şâir Bârûdî'nin, Resûlullâh'ı methettiği konularda isrâ ve mi'râç mu'cizesi, Mekke'den Medîne'ye hicreti, fetih ve gazaları ve onun güzel ahlâkını ele aldığını belirtmiştir. Yani araştırmacı, Bârûdî'nin peygambere medhiyesindeki şiirinde yer alan bazı içerikleri derinlemesine incelemeyen, bu na'tın sanatsal anlatımı, vezin ve kâfiye yapısının teknik yönlerinden bahsetmeden sunmuştur.

Bu çalışma ile anılan çalışma arasında hem konu hem de konuyu ele alış biçimi yönüyle farklılıklar vardır. Bu çalışmada Bârûdî'nin Peygamber'e övgü olarak yazmış olduğu şiirinde zikredilen kelimelerin hangi anlamda kullanıldığı belirtilmiştir. Özellikle de Hz. Peygamber'in hayatının tüm yönleri, nebevî mu'cizeleri, onun üstün ahlâkı, yaratılış özellikleri, Medîne'ye hicreti, gazveleri ve fetihleri ele alınmıştır. Ayrıca Bârûdî'nin na'tında zikrettiği Peygamberimiz (s.a.v.) ile ilgili bazı bilgilere de yer verilmiştir. Peygamber Efendimizin, nebîlerin ve resûllerin sonuncusu olduğuna, kıyâmet gününde ümmeti için şefaatçi olacağına ve şâirin Peygamber Efendimizi övdüğü diğer üstün özelliklerine değinilmiştir.

Ayrıca şiirin sanatsal anlatımı, vezin ve kâfiye yönünden uyumu da incelenmiş; şâirin eşsiz hayal gücü ve düşüncesine, medhiyesinde ustaca kullanmış olduğu dile ve alternatif doğaçlamaların çeşitliliğine dikkat çekilmiştir. Bunları kullanırken kulağa hoş gelen ritmik şiirsel yapıya da değinilmiştir.

KAPSAMI

Bu çalışma, Bârûdî'nin 447 beyitten oluşan, son harfleri 'mîm' harfiyle biten 'Yâ Râid'i-Barak' ve 27 beyitten oluşan ve son harfi 'cîm' harfiyle biten 'Yâ Sârime'l-Lahz' adlı kasîdeleri ile sınırlıdır.

YÖNTEMİ

Bu araştırmada benimsenen araştırma yöntemi betimsel-analitik yaklaşımdır. Çünkü bu tür çalışmalarda araştırmacının hedeflerine ulaşabileceği en uygun eleştirel yaklaşımdır.

1. NA'T (PEYGAMBER METHİYESİ)'NİN TANIMI, DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

1.1. Peygamberi Medhiye (Na't)'ın Tanımı

1.1.1. Sözlük anlamı

Arapça sözlüklerde övgü kelimesinden çokça bahsedilir ve dilbilimciler bu kelimeyi kapsamlı bir şekilde ele almışlardır. İster klasik ister modern anlamda olsun, Arapça sözlüklerde bu kelimenin tanımı, genellikle anlamı aynıdır. Lisânu'l-'Arab'ta (medh) kelimesi övgü anlamına gelmekte olup hiciv yani yermenin zıddı anlamındadır. Sözlükte 'medehahû' yani 'onu övdü' manasında kullanılmaktadır. "Medhun" kelimesi masdardır, övmek anlamına gelir. Çoğulu Arapçada 'midehun, medâihun veya emâdihun'dür.⁵

Fîyrûzâbâdî (ö. 817/1415)'nin sözlüğü olan 'el-Kâmûsu'l-muhît'te ise 'medehahû' denildiğinde 'onu övdü' ya da 'onu engelledi' anlamında kullanılmıştır.⁶

Zemahşerî (ö. 538/1144)'nin 'Esâsu'l-Belâğati' adlı eserinde ise 'onu övdü', 'ona hamd etti' anlamlarına gelmekte olup 'Araplar cömertlikle övünürler', 'İnsanlardan övgü ister' cümleleri örneklerinde olduğu gibi zikredilmiştir.⁷

el-Mu'cem'ul-vasît'te aynı şekilde 'onu övdü', 'onun hakkında olumlu şeyler söyledi' anlamında açıklanmıştır.⁸

Öyleyse sözlük ma'nâsı olarak 'medh', kişinin değerini yükseltmek ve makâmını yüceltmek için güzel vasıflarını zikretmek veya kişinin meziyetlerini övmek, güzel vasıflarını zikretmek ve övmek olarak tanımlanabilir. Bu övgü Peygamber'e nispet edildiğinde 'Peygamber medhiyesi' olarak ortaya çıkar.

1.1.2. Terim olarak Peygamber Medhiyesi

Peygamber medhiyesi veya edebiyattaki adı ile na't, Peygamber'in güzel özelliklerini saymak, onu bu nitelikleriyle tanımlamak ve şâirin ona karşı duyduğu hayranlığı ifâde etmek olarak tanımlanır.⁹ Başka bir tanımlamada ise: Bir kişinin veya bir ulusun sâhip olduğu ideal niteliklere ve yüksek insânî özelliklere duyulan hayranlığın

⁵ Cemaleddin Muhammed b. Mükrim b. Manzûr, Mısırlı Afrikalı Ebu el-Fadl, *Lisanü'l-Arabi*, 2.baskı (Beyrut: D'aru's-Sâdır, 2009), 589-590.

⁶ Mecduddin Muhammed bin Ya'Kûb Fîrûzâbâdî, "Mdh", *el-Kâmûsul-Muhît*, thk. Muhammed Na'im el-A'raksûsî, 2. baskı (Beyrut: Muessesetue'r-risâle, 2005), 240.

⁷ Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-Balâga*, thk. Muhammed Uyûnu's-Sûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), 2: 199.

⁸ İbrahim Ahmed, *Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye* (Kahire: Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye, 1972), 912.

⁹ İmil Yakup ve Mişâl 'âsî, *el-Mu'cemü'l-Mufasssal fi'l-Luga ve'l-Edep*, 1. baskı (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987), 2: 32-33.

ifâdesidir. En iyi övgü, duygu ve gerçekliğe dayanan ve şâirin yalan söylemediği ya da abartmadığı övgüdür. En güzel övgü, övülen kişinin sâhip olduğu ve hiçbir değeri olmayan maddî ayrıcalıkları yüceltmekten kaçınan övgüdür. En iyi ve en uzun ömürlü övgü, şâirin kendisine, övdüğü kişinin gerçekliğine ve toplumunun iyiliğine karşı samîmî olduğu övgüdür.¹⁰

Peygamber medhiyesi (na't) nin tanımı el-Mu'cemu'l-Edebî'de şöyledir: Konusu Peygamber (s.a.v.)'in kişiliğini övmek olan şiir sanatıdır.¹¹

Bir eleştirmen ve düşünür olan Zekî Mübârek Peygamber medhiyesini şöyle tanımlamıştır: Zühdün yaygınlaştırdığı şiir sanatlarından biridir. Dînî duyguların ifâde şekli ve yüksek bir edebî türün kapısıdır. Çünkü bu duygular ancak ihlâs, îmân ve samîmiyet dolu bir kalpten çıkabilir.¹²

Muhammed Sâlim Muhammed ise, Peygamber medhiyesini, dînî sâhibi, insanları aydınlığa ve gerçeğe yönlendiren, Nebî'nin hayatını, erdemlerini ve mu'cizelerini ele alan ve insanlar arasındaki farkını gösteren, dînî duygular ve kavramlarla dolu olan ve dînî bir edebiyat ürünü şeklinde tanımlamaktadır.¹³

Peygamber medhiyesi, hürmet, saygı ve yüceltmeye dayalı olarak iyi özellikleri ve üstün nitelikleri zikretme sanatıdır. Hz. Peygamber'in fitrî ve ahlâkî özelliklerini sıralayan, onu görme özlemini çeken, kabrini ve hayatıyla ilgili kutsal yerleri ziyâret eden, maddî ma'nevî mu'cizelerinden bahseden, siyer-i nebîyi şiirsel bir anlatımla ifâde eden, fetihlerini ayrıntılarıyla anlatan, takdîr ve yüceltme duygusuyla onu övmeye odaklanan şiirdir.

Peygamber'e övgüde bulunan şâirler, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in fazîletlerine hayranlık duyan ve bu hayranlıklarını şiirleri aracılığıyla dile getiren kişilerdir. Peygamber'e övgüde bulunan şâirlerin şiirleri, diğer şâirlerin övgü şiirlerinden farklıdır. Çünkü övgüye mazhar olan peygamber, kendisini övenlerin gözünde insanların en hayırlısı, soyca en temiz olanı ve en üstünüdür.¹⁴

Araştırmacılar na't veya Peygamber'i öven kasîdeler kavramında çok da farklı düşünmemişlerdir: Peygamber'e samîmî sevgi ve bağlılıkla dolu kalplerden kaynaklanan dînî duygulardan kaynaklanan yeni bir şiirsel renk¹⁵ olarak kabul etmişlerdir. Bu tür

¹⁰ Cebbûr Abden Nûr, *el-Mu'cemu'l-Edebî*, 2. baskı (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Malâyîn, 1984), 245.

¹¹ Abden Nûr, *el-Mu'cemu'l-Edebî*, 245.

¹² Zekî Mübârek, *el-Medâ'ihu'l-Nebaviyye fi'l-Edebî'l-Arabî* (Kahire: Müessesetu Hindâvî, 2022), 15.

¹³ Mahmud Muhammed, *el-Medîhu'n-Nebeviyye Httâ Nihâyeti'l-'Asri'l-Memlûkî*, 1. baskı (Şam: Dâru'l-Fikr, 1996), 218.

¹⁴ Muhammed, *el-Medîhu'n-Nebeviyye Httâ Nihâyeti'l-'Asri'l-Memlûkî*, 218.

¹⁵ Şihab ed-Din el-Ebşîmî, *el-Mustatrafi Kulli Fenin Mustazraf*, 1. baskı (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001), 342

şiiirler, duygu ve hislerin samîmîyeti ve Peygamber'in kişiliğini özelleştirmesi nedeniyle zühhd ve Muhammedî bir amaç için yazılan üst düzey bir şiir olarak görülmüştür.

Şiirde Peygamber'i övmek, îmânla dolu kalplerden kaynaklanan edebî bir sanattır. Şâirler tarafından yaratılmışların en hayırlısı olan Peygamber Efendimiz Muhammed (s.a.v.)'i övmek, onun fazîletlerini ve niteliklerini zikretmek, onu ve davet etmiş olduğu dîni yüceltmek ve onunla ilgili her şeyi zikretmek sûretiyle düzenlenen, samîmî duygularla ve yoğun sevgiyle yazılmış bir şiir biçimidir. Yüce Allâh, Kur'ân-ı Kerîm'de onun ahlâkını şu âyetle övmüştür: 'Şüphesiz sen üstün bir ahlâk sâhibisin' (Kalem, 68/4). Bu âyet, onun ahlâkının yüceliğini ve Yüce Allâh'ın onu risâleti ile onurlandığını bildirmektedir. Onu tüm yarattıkları arasından seçerek kendine yakın kılmıştır. Yaratılışının ve ahlâkının güzelliğini asâletiyle birleştirerek güzel ahlâkın mükemmel bir tamamlayıcısı olarak göndermiştir.

1.2. Na't'ın Doğuşu ve Gelişimi

Hız. Peygamber için yapılan ilk medhiye, dedesi Abdulmuttalib'in O'nun doğumunu, evreni mutluluk ve sevinçle aydınlatan nûr ve parlak ışığa benzeterek söylediği sözlerdir.

Ve sen doğduğunda senin nûrunla dünyâ aydınlandı,

*Biz de o aydınlıkta ve hidâyet yollarında yürümekteyiz.*¹⁶

Peygamber Efendimiz'in Mekke döneminde, yani risâletinden önce söylenmiş şiirlerden bildiğimiz tek şiir, belki de amcası Hz. Ebû Tâlib (r.a.)'e atfedilen şiirdir.

İnsanlar arasında O'nun gibisi kim olabilir bir düşün?

Hükümdârlar onu iyice ölçüp biçseler de.

Halîm, rüşd sâhibi, âdil ve asla yalpalamayan;

*Asla gaflet içinde değil, Allâh'a bağlı olduğunu görürler.*¹⁷

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), risâletten önce bile Kureyşlilerin kendisine güvendiği, doğruluğu ve dürüstlüğüyle bilinen, istikâmetiyle örnek gösterilen bir gençti. Hatta aralarında 'doğru sözlü, emîn' olarak tanınırdı. Daha ergenlik çağındayken bile kavmi arasında heybet ve vakar sâhibiydi. Kureyşlilerden Muhammed'i, dürüst ve emîn bir genç olarak tanımayan yoktu. Allâh Te'âla onu bu sorunlarından korumuş, yaygın kötü alışkanlıklarına ortak olmaktan muhâfaza etmiş ve uzaklaştırmıştı. Bu sayede risâletten önceki aşamada da tertemiz ve pürüzsüz bir yaşam sürmüştü.¹⁸

¹⁶ Sirâceddin Muhammed, *el-Medih fi Şi'ri'l-Arabî* (Beyrut: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, 2014), 19.

¹⁷ Muhammed 'Âl Yasin, *Divân Ebi Tâlib b. Abdülmuttalib*, 1.baskı (Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl, 2000), 75.

¹⁸ Mustafa eş-Şak'a, *el-Beyânu'l-Muhammedî*, 1. baskı (Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyye el-Lübnaniyye, 1995), 31.

Ebû Tâlib, Peygamber (s.a.v.)'i övdüğü son harfi 'lâm' harfiyle biten kasîdesinde şöyle demiştir:

*O nûr yüzlü; bulutların onun hürmetine yağmur dilediği;
O, dulların bağrından çıkan yetîmlerin bahar mevsimidir.
Halîm, rüşd sâhibi, âdil ve asla yalpalamayan;
Ona karşı yönelenlere asla ondan gâfil olmayandır.*¹⁹

Peygamberimiz on üç yıl Mekke'de Allâh'ın kendisine indirmiş olduğu yeni dîni tebliğ etmiştir. Ancak burada Kureyş'in da'veti kabul etmeme konusundaki inâdı, inkârcılığı, ve kibri ile karşılaştı. Sonrasında Yesrib'e hicret etti. Yesrib'e hicreti İslâm tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Yesrib halkı Peygamber (s.a.v.)'in etrafını sararak onu övgü dolu şiirlerle karşıladılar.

*Ay doğdu üzerimize veda tepelerinden,
Bize düşen Allâh'a davetimiz nedeniyle şükretmektir.
Ey bize gönderilen elçi, itaat edilecek bir şeyle geldin,
Hoş geldin ve şehrimizi şereflendirdin, ey hayrın davetçisi.*²⁰

Bu şiir, Ensâr'ın erkekleri, kadınları ve çocukları tarafından, Hz. Peygamber'in Mekke'den hicret edip Medîne'ye gelmesi ve Ensar'ın onu karşılaması ve aralarında yerleşmesi vesilesiyle söylenmiştir. Bu, kutlu nebînin hicreti ile ilgili büyüklerin ve küçüklerin ezberleyip diline pelesenk olan ünlü şiirlerden biridir.

Çok geçmeden Medîne halkının çoğu İslâm'ı içtenlikle kabul edip boyun eğerek Allâh'a teslimiyetlerini i'ân ettiler. Daha sonra bir yandan Müslümanlar diğer yandan Kureyşliler arasında başlayan çatışmalarda şiir silâhı bu çatışmalardaki en güçlü silâhlardan biri olmuştur. Çünkü müşriklerden Kureyşli şâirler, Hz. Peygamber'i ve onun Muhacir ve Ensar'daki arkadaşlarını hicvederek savaştılar.²¹

Bu şâirlerin başını çekenlerden biri, Peygamber (s.a.v.)'in amcası olan Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdilmuttalib ve Abdullah b. Zeyd ve diğerleri de vardı. Ali b. Ebî Tâlib, Resûlullah (s.a.v.)'a bu şâirlere cevap verme izni istedi, ancak O, bu görevi Ensâr şâirlerine vermek istedi ve şöyle dedi: Allâh'ın elçisini kılıçlarıyla destekleyen insanlar, onu dilleriyle de desteklemekten ne engelliyor? Bunun üzerine Hassân b. Sâbit (r.a.) dedi ki: Ben bu işe tâlibim.²² O andan itibaren Hassân b. Sâbit Peygamber (s.a.v.)'in birinci

¹⁹ Âl Yasin, *Dîvânü Ebi Tâlib b. Abdilmuttalib*, 75.

²⁰ Abdülkadir el-Meclisî, *Nuzhetu'l-Efkâr fî Şarhi Kurratî'l-Bsâr* (Nuakşot: 2002), 1: 404.

²¹ Mahmud Mekki, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, 1. baskı (Kahire: eş-Şeriketu'l- Mısıriyye el-'Âlemiyye li'n-Neşr, 1999), 12.

²² Mekki, *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, 12.

şâiri hâline geldi. İslâm'ı savunan en önde gelen kişilerden biri ve İslâm düşmanlarını hicveden ve onları eleştiren şiirler yazdı.

Şâir Hassân b. Sâbit'in, Peygamber'i övmek ve bunu yaygınlaştırmada büyük rol oynamıştır. O, Peygamber'i savunmak, İslâm'ı korumak ve düşmanlarının alaylarına cevap vermek için övgülerini yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda, Ebû Süfyân'ın hicivlerine karşı verdiği cevap örnek olarak gösterilebilir:

Muhammed'i hicvettim ve ona cevap verdim;

Bunun mükâfatı Allâh katındadır.

Onun, bunu yapmayacağını bildiğiniz halde mi saldırıyorsunuz?

Öyleyse, fidye olarak, size kötülük yapmak iyilik gibidir.²³

Hassân b. Sâbit de Peygamber (a.s.)'i överken şöyle der:

Senin kadar güzel olanı asla görmedim,

Ve hiçbir kadın senin gibi kusursuzunu doğurmamıştır.

Hassân b. Sâbit, bize Peygamber'i övgülerini ekleyerek şöyle diyor:

Üzerindeki nübüvvet mühründen dolayı onu kısıkmıyorum

Allâh tarafından şâhid olarak gösterilen bir alâmet.

Allâh'ın, isminin yanına Peygamber'in ismi eklenmiş,

Müezzinin beş vakitte bunu söylediğine şâhidim.

Bu ona Rabbinden verilen bir şereftir,

Arş sâhibi övülür, o da Muhammed'dir.

Aydınlatıcı bir lamba ve yol gösterici bir ışık oldun,

Tıpkı güneşin gökyüzünde parladığı gibi parlayan.

Bizi cehennem ateşinden koruyan ve cenneti müjdeleyen,

Ve bize İslâm'ı öğretensin, Allâh'a şükürler olsun.²⁴

Hassân b. Sâbit (r.a.) şiirlerinde, kâinâtı aydınlatan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in güzel ahlâkını ve tüm âlemlere hidâyet, gönül hoşnutluğu ve merhamet kaynağı olan yüce vasıflarını dile getirmiştir. Ayrıca, Allâh Teâlâ'nın, Hz. Muhammed'in adını kendi isminin yanına katıp beş vakit namazda şehâdet getirildiğinde onu yücelttiğini ve insanlara Allâh'ın nimetlerine nasıl şükredeceklerini öğrettiğini de zikretmiştir.²⁵

Hassân b. Sâbit'in şiirinde Peygamber'i övgüsü, bağımsız bir tema değil, onun şiirlerinde ara sıra görülen bir öğedir. Çünkü şiiri genellikle Kureyş şâirleriyle

²³ Abdullah Sendah, *Divân Hassân b. Sâbit*, 1. baskı (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2006), 64.

²⁴ Sendah, *Divân Hassân b. Sâbit*, 65

²⁵ Tâûş Abdurrahman, *Burdetu'l-Bûsîrî ve Muâradatuhâ Dirâse Cemâliyye fi't-Tenâs* (Cezayir: Câmi'atu İbn Haldûn, Yüksek lisans Tezi, 2019), 13.

mücâdelelerde ya da müşriklerle yapılan savaşlarda ve gazalarda şehîd olan Sahâbîlere ağıt yakma için kullanılmıştır.

Hassân b. Sâbit (r.a.)'in izinden giden Ka'b b. Mâlik, Ka'b b. Züheyr, Abdullâh b. Revâha ve daha birçok şâir daha vardır. Ka'b b. Mâlik, şiir yazmayı para kazanmak için değil, duygularını ve fikirlerini ifâde etmek için bir araç olarak kullanırdı. Resûlullâh (s.a.v.)'ı öven bir şiirinde şöyle demiştir:

Resûlullâh aramızdadır, O'nun emrine uyarız

Bize söz düşerse başka yöne bakmayız.

Rabbinin emrini Cibrîl-i rûh ona vahyeder,

Semânın katından ona iner sonra yükselir.

Liderleri peygamberdir; sağlam karakterli,

Takvâ sâhibi bir kalbe sâhip ve bilgedir.

Hikmet ve bilgi sâhibi bir mürşittir O,

*Son derece sabırlıdır ve de yumuşak huylu.*²⁶

Sahâbî şâirlerden biri olan Abdullâh b. Revâha (r.a.), Hz. Peygamber'i överek bir kasîdesinde şöyle demiştir:

Senin içindeki iyiliği gördüm ve onu biliyorum,

Allâh şâhidimdir gözlerim beni hiçbir zaman yanıltmadı.

Sen peygambersin ve kim onun şefaâtinden mahrûm kalırsa,

Hesap günü küçük düşürülmesi takdîr olunur.

Allâh sana verdiği iyilikleri dâim eylesin;

*Mûsâ'yı destekleyip muzaffer kıldığı gibi.*²⁷

Abdullâh b. Revâha (r.a.), kasîdesinin son beytinde Hz. Peygamber'i Arap edebiyatında güzelliğin timsâli olan ay ışığı ve güneşe benzeterek insanlardan daha üstün özelliklere sâhip olduğunu açıkça belirtmiştir.

Ka'b b. Züheyr'in Peygamber'i öven 'Bürde' kasîdesi, ona geniş bir ün kazandırmış ve bu kasîde ile adı târihte geçmiştir. Ka'b b. Züheyr, bu kasîdeyi Mescid-i Nebevî'de Resûlullâh'ın ve ashâbının huzurunda okumuş; bu sayede, daha önce Müslüman kanı dökmüş olmasına rağmen, Peygamber (s.a.v.)'in affına nâil olmuştur. Daha sonra da Hz. Peygamber, onun hakkında söylediği ağır sözlerden dolayı üzüntüsünü dile getirmiş ve ona dua etmiştir. Ka'b b. Züheyr'in Resûlullâh'ın huzurunda bu şiiri okumasından sonra Hz. Peygamber'in ona eliyle hırkasını giydirmesi, ona bir saygı ve şeref gösterisi

²⁶ Sâmi el-'Aâfi, *Divân Kaab b. Mâlik el-Ensârî*, 1. baskı (Bağdat: Mektebetü'n-Nada, 1996), 224.

²⁷ Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, thk. Ali Ömer, 1.baskı (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 2001), 2: 489.

olmuştur. Bu olaydan sonra, ‘Bürde’ kasîdesi birçok şâir için manevî bir ilhâm kaynağı hâline gelmiştir.²⁸ Kasîdenin bir kıtasında şöyle söyler:

*Aşkına vurulmuş kalbimin bugün mutluluğu belirdi,
Ona tutkumdan şaşkınlım, ama şaşkınlıktan ne fayda.
Onun gitmesinden sonra hiçbir şeyin tadı tuzu kalmadı,
Gözleri kapanmış bir şekilde şarkı söylemekten başka.²⁹*
Yine bir başka beyitte de şöyle der:

*Bana peygamberden tehdîd haberleri geldi,
Oysaki ben ondan affedilmeyi umuyordum.
Ey kendisine Kur’ân indirilen elçi bekle!
O Kur’ân’da öğütler ve nice detaylı öğretirler.³⁰*

Burada Ka‘b b. Züheyr, Peygamber (s.a.v.)’in kendisini kanını dökmekle tehdîd ettiğinden bahseder, af diler ve Peygamber’in ahlâkî niteliklerini över. O, Allâh’ın insanları doğru yola davet etmesi için kendisine Kur’ân-ı Kerîm’in verildiği hak peygamberdir.

Ka‘b b. Züheyr’in bu kasîdesinin yanı sıra, Hz. Peygamber’e yakınlaşmak ve onun huzurunda şehâdetini ilân etmek isteyen ‘el-A‘şâ’ lâkablı Meymûn b. Kays Cendel adlı şâir de bir kasîde yazmış ve bu kasîde, Hz. Muhammed (s.a.v.)’e yazılan en eski medhiyelerden biri olarak kabul edilir ve şunları söyler:

*Gözleri ağrıyan kişinin gecesi gibi, sen de uyuyamadın mı?
Yılan sokmuş kişinin başına gelenler başına gelmedi mi?
Ey dişi devemin nereye gittiğini soran kadın!
Onun Medîne’de verilmiş bir sözü vardır.
Kimsenin görmediğini gören bir nebî;
O, şânı, beldeleri dolaşan, çağrısı yayılan nebîdir.
Onun ihsânı arzu ettiğin kadar hatta daha fazladır,
Bugün verdiği yarına mâni olmaz; yol açar.³¹*

Emevîler dönemine bakacak olursak, bu dönemde özellikle Hz. Peygamber’i öven şiirlere rastlanmaz. Peygamber’i metheden şiirler bu dönemde genellikle dolaylı olarak yazılmıştır. Şiilik şiirleri, övünme ve gururlanma şiirleri veya o zamanki rakîb siyâsî grupların karşılaştırma şiirleri vardır ki; bu dönemde şâir Kumeyt b. Zeyd el-Esedî (ö.

²⁸ Ebü’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî el-Makkarî et-Tilimsânî el-Makkarî, *Nefhu’t-tîb min gusni’l-Endelüsi’r-ratîb* (Beyrut: Dar Sâdir, 1967), 2: 688.

²⁹ Kâ‘b. Züheyr, *Divan-ı Ka‘b b. Züheyr*, thk. Hanne Nasr’l-Hittî, 1.baskı (Beyrut: Dâru-l Kutubi’l-‘Arabi, 1994), 26-27.

³⁰ Ibn Züheyr, *Divan-ı Ka‘b b. Züheyr*, 37-38.

³¹ Meymûn b. Kays el-A‘şâ, *Dîvânu’l-A‘şâ’l-Kebîr* (Kahire: Mektebetü’l-Edep li’n-Neşr ve’t-Tevzî‘, 2015), 135.

126/...) ortaya çıkmıştır. Kumeyt, bir şiirinde Hâşimîleri övmüş ve onların tüm insanlığa gönderilen Hz. Peygamber ile olan bağları hakkında şöyle demiştir:

Doğru sözlü âileden gelir Ebu'l-Kâsım,
Cesûr güçlü bir şecerenin dalı.
Gelmiş geçmiş tüm insanların en hayırlısı,
Âdem'in evlatlarının hepsine liderlik yapan.
Hatta onun cenâzesi bile en hayırlısıydı,
İnsanların kazmış olduğu kabre indirilen.
Kadınların taşımış olduğu en hayırlı cenîn,
Emzirilen ve emziği bırakanların en hayırlısı.
Sonra çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemi,
Her birinde de en güzeli ve iyisiydi O.
Yaradan onun hürmetine kurtarmıştır,
Ateşten onun uğruna, sonra nimetler verdi.³²

Bu dönemde Peygamber (s.a.v.)'i öven şâirler arasında Kumeyt b. Zeyd el-Esedî'nin yanı sıra Eymen b. Hureym (ö. 80/...), Tarmah b. Hakîm (ö. 125/...) ve el-Ferezdak ve diğerleri yer almaktadır. Ferezdak'ın Ehl-i Beyt'i övmesi bu dönemde sıkça görülmüştür. Peygamber'e atfederek Ali b. el-Hüseyin'i övdüğü bir şiirinde şöyle söyler:

*"Bu kişi öyle birisidir ki, onun bastığı yerler,
Beytullâh gibidir, bulunduğu yerde herkesçe tanınır.
Öyle bir kişi ki, Allâh bütün kullarının en hayırlısıdır.
Takvâ sâhibi, saf, tertemiz ve çok özel biri.
Fatıma'nın oğludur O eğer bilmiyorsan.
Dedesi peygamberlerdir kendisi de onların son halkası.³³*

Abbâsî döneminde ise Hz. Peygamber'i öven şiirlerin, halîfeleri övmek ve onlarla peygamber arasında bir bağ kurmak, Ali soyundan gelenlerin peygamberimiz (s.a.v.)'e olan intisapları ile övünmek, inanç ve i'tikâd ile ilgili şiirlerde ve hac farîzasını anlatan şiirlerde peygamberi övgüsünün bir miktar öne çıktığını görüyoruz. Zamanla, peygamber efendimiz (s.a.v.)'i övmeye özel bölümler ve beyitler ortaya çıkmıştır. Şâirler, bu şiirlerinde Hz. Peygamberin hallerinden (durumlarından) ilhâm almışlardır. Tasavvufun ortaya çıkışı ve gelişmesi, peygamber övgüsü şâirlerine geniş bir manevî ufuk açmıştır. Bazı şâirler bu ufukta kanat çırpmışlardır. Daha sonraları, Resûlullâh (s.a.v.)'i övmek için

³² Muhammed, *el-Medihi 'n-Nebeviyye Httâ Nihâyti 'l-'Asri 'l-Memlûkî*, 82.

³³ Mübârek, *el-Medâ 'ihu 'l-Nebaviyye fî 'l-Edebi 'l-Arabî*, 39.

tam metin türünde yazılar da yazıldığı görülmektedir. Başlangıçta, Peygamber hakkında şiirlerin yazılmasına karşı olanlar, daha sonra onlara destek vermişler ve bu karşıt söylemlerinden vazgeçmişlerdir. Ancak şâirler, kendilerine müsaade edildiği kadarıyla, çok kısa zamanda önceki yazılanlara bakarak na‘tlar yazmışlardır.³⁴

Hz. Peygamber (s.a.v.)’i öven şiirler yazan pek çok şâir vardır. Bu şâirler İbrahim b. Hurma (ö. 176/...), Mervân b. Ebî Hafsa (ö. 182/...), Ebû Temmâm (ö. 231/...), İbn Rûmî (ö. 283/...), Ebû’l-‘Alâ el-Ma‘arrî (ö. 363/...), Şerîf Rıza (ö. 406/...), Hassân b. Muzaffer en-Nîsâbûrî (ö. 442/...) ve diğerleri. Hasan b. Muzaffer en-Nîsâbûrî Hz. Peygamberi şöyle övmüştür:

*Sübhânellâhi, yaratmamış yerde ve gökte,
Onun gibi birini, ya da onun bir benzerini.
Tüm âlemleri kuşatmıştır gücüyle, kudretiyle,
Ondan başka ilâh olmadığına şehâdet ederim.
Peygamberlerin sonuncu olarak göndermiş O’nu,
Göklerin rabbine şükrederim onun verdiği adla.
Onun gönderilmesiyle yeryüzü nûrla doldu,
Dudaklarından çıkan sözlerle hak ortaya çıktı.³⁵
Ebu’l-‘Alâ el-Ma‘arrî (ö. .../...) bir kasîdesinde şöyle der:
Muhammed sizleri iyi işlere davet etmiştir,
Önemli bir kişidir o basit işler yapmaya değil,
Zamanı yaradanı yüceltmeye çağırdı sizi,
Gökte doğan ve kaybolan yıldızları yaratan.
Güç yetirebileceğiniz işleri istemiştir sadece,
Zayıfların bile yapabileceği kadar amelleri.
İçinizi ve dışınızı temiz tutmayı istemiştir,
Kadınlara haksız iftirâ atmayı da kınadı.
İçkiyi haram kıldı, akıl sâhipleri uzaklaştı,
Onu içip te kendini hayvanlara benzemekten.
Rabbi ona salât-u selâm getirdi güneş doğdukça,
Misk süründükçe de insanlar onun adını zikretti.³⁶*

Ancak, bu peygambere medhiye olarak yazılan na‘tlar, Memlûklular döneminde özellikle de şâir Bûsîrî (ö. 696/...) gibi sonraki dönem şâirleriyle canlanıp gelişmemiştir.

³⁴ Muhammed, el-Medihu ‘n-Nebeviyye Httâ Nihâyti ‘l- ‘Asri ‘l-Memlûkî, 105.

³⁵ Muhammed, el-Medihu ‘n-Nebeviyye Httâ Nihâyti ‘l- ‘Asri ‘l-Memlûkî, 92.

³⁶ Muhammed, el-Medihu ‘n-Nebeviyye Httâ Nihâyti ‘l- ‘Asri ‘l-Memlûkî, 94.

Bazı araştırmacılar, na‘tın yeni bir sanat olduğunu ve Bûsîrî ve İbn Dakîk el-‘İd ile birlikte 7. yüzyılda ortaya çıktığını savunmuşlardır.³⁷

Hicrî yedinci yüzyılda ve onu izleyen yüzyıllarda na‘t, bağımsız bir sanat olarak öne çıkmıştır. Bu çağlarda birçok şâir bu sanata yönelerek eserler vermişlerdir. Bu sanatla ilgilendikçe şiirler (na‘tlar) de buna karşılık olarak gelişmiştir. Bu yüzyılda na‘t türü şiirlerin unsurları gelişerek olgunlaşmış, şiirin en önemli türü hâline gelmiştir. Kendine özgü bölümleri olan ve belirli bir sanatsal yapıya bürünmüştür. Şâirler de bu tür şiirlerde yeteneklerini ve sanatsal becerilerini göstererek bu şiir türünde zirve yapmışlardır.³⁸

Bu dönemde, Bûsîrî’nin şiiri Hz. Peygamber’i öven en önemli şiirlerden biri olarak kabul edilir. Bu şiir, Bûsîrî’den sonra Peygamber’i övmek için söylenen birçok şiire de ilhâm kaynağı olmuştur.³⁹ Bûsîrî bir kasîdesin ilk beytinde şöyle der:

Sanki selem ağaçlarını mı, oradaki komşuları mı andın

Gözbebeğin kanlandı, gözyaşın aktı kıp kırmızı.

Yoksa bir yel mi esti Kâzime yönünden;

*Yoksa bir şimşek miydi çakan, kapkaranlık gecede.*⁴⁰

Yine aynı kasîdede Hz. Peygamber’i şöyle övmektedir:

İnsanlar ve cinler âleminin efendisi Muhammed,

Arapların ve Arap olmayan her kavmin efendisidir.

Buyruk onun, yasaklama onun; daha doğrusu yoktur.

Her sözü tamdır, ne eksik var ne fazla.

Şefaatine muhtaç olduğumuz sevgilidir o,

Başımıza gelebilecek zor anlara karşı.

Allâh onlara seslendi, ona tutunanlara;

Kopmaz, sapasağlam ipe yapışanlara.

Huy ve ahlâken tüm nebîlerden üstün;

*Cömertliğinde de ilminde de eksilme olmamıştır.*⁴¹

Memlûklular dönemi şâirlerinden Aîşe el-Ba’ûniyye (ö. 922/...), Safiyyüddîn el-Hillî (ö. 752/...), Burhâneddin el-Kiratî (ö. 781/...), İbn Nebate el-Mısırî (ö. 768/...) gibi şâirler Rasûlullâh’ı öven şâirlerin önde gelenleridir.

³⁷ Abbas el-Carârî, *el-Edebu’l-Mağribî Min Hilâli Zavâhirihi ve Kadâyâh* (ed-Dâru’l-Beyzâ, 1979), 141.

³⁸ Kâ’ el-Kâf, *el-Medîhu’l-Nebavî ‘İnde Muhammad b. vâbir el-Endalusî Divânu Nefâisu’l-Minah ve Arâisu’l-Medih*, 2.

³⁹ Mübârek, *el-Medâ’ihu’l-Nebaviyye fî’l-Edebi’l-Arabî*, 113.

⁴⁰ Şaraf ed-Din Muhammad b. Said el-Bûsîrî, *Divanu’l- Bûsîrî*, thk. Ahmed Beşic (Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2001), 165.

⁴¹ el-Bûsîrî, *Divanu’l- Bûsîrî*, 167.

Osmanlı dönemi şairlerin bir özelliği de çok sayıda peygambere övgü şiiri olan na‘t türü şiirlerin olmasıdır. Bu dönemde birçok Osmanlı şâiri, özellikle de İbnü’n-Nahhâs el-Halebî (ö. 1052/1642), İbn Nakîb el-Hüseynî (ö. 1081/1670), Ebû Ma‘tûk Şibâb el-Mûsevî (ö. 1087/1676), ve Emîn el-Cündî (ö. 1256/1840), Hz. Muhammed (s.a.v.)’i öven harika na‘tlar yazmışlardır. Şâir İbnü’n-Nahhâs, şiirlerinden birinde yaşadığı sorunlardan bahsederek ve Hz. Peygamber’den şöyle şefaât dilemiştir:

*Ey yaratılmışların en cömerdi, huzurundaki şâiri affeyle,
Senin yüce niteliklerini ta‘rîf etmekten diller tutulan.
Boş ellerle, yabancı gibi, yıkılmış bir evden geldim sana.
Günahkâr bir şekilde, suçluluk duygusuyla.
Hayata tutunmak dileğiyle, ama amelleri yok.
Amelleri yüze vurulduğu gün, onu mesrûr eyle.
Eyvâhlar olsun, yarın hesâba çekileceğimiz gün,
Eğer, işte o gün bir dostun yoksa kim affeder seni.*⁴²

Modern çağda da peygamber efendimizi öven şiirler yazmaya devam eden Ahmed Şevkî (ö. 1932), Ömer Ebû Rîşe (ö. 1990), Nizâr Kabbânî (ö. 1998), Ali el-Cârim (ö. 1949), Mahmûd Ğanîm (ö. 1972) gibi birçok şâir ortaya çıkmıştır. Şâir Ahmed Şevkî’nin ‘Nehcü’l-bürde fî medhi’r-rasûli’l-kerîm’ adlı na‘tı, bazen gerçekçi ifâdelere dayanan ve çoğunlukla mecâzî ifâdelerle dolu bir şiirdir. Şiirin başlangıç kısmında Şevkî şöyle der:

*İki dağın arası vâdide kalmış bir ceylân gibi,
Öldürmenin yasaklandığı zamanlar da kıydı.
Ceylânın gözleriyle beni kalbimden vurdu;
Ey komşular, bu aslanın yuvasına gelip yardım edin.*⁴³

Sevgilisini, Arap kültüründe güzelliğin sembolü olan iri ve geniş gözlü dağ ceylanının buzağısına, kendisini de bir aslana benzettir. Ancak bu aslan buzağıya hitâb ederek ondan medet umar ve yardım diler. Kâtilinden yardım dileyen bir kurban gibi.

Ahmet Şevkî bir başka şiirinde de Hz. Peygamber’i aslan ve güzelliği sembolize eden ayın ondürdüne (dolunaya) benzetererek şöyle der:

*Dolunay iyilik, şeref ve güzelliğiyle senin kadar olamaz,
Yine denizler de iyilik ve cömertlik sana ulaşamaz.
Aslan ne kadar sağlam ve güçlü olsa da,
Ona yöneldiğinde, ‘âciz kalıp silâhını kınına sokar.*

⁴² Sâmi Ebu Zeyd, *el-Edebu’l-Osmânî*, 1.baskı (Amman: Dâru’l-Mesîre, 2013), 124.

⁴³ Abdullah el-Guveyl, “Nehcu’l-Burde Ahmed Şevkî Dirâse Üslûbiyye”, *Mecelletu Câmi’atu sirt fî Libya* 10 (Eylül, 2017), 64.

*Ufukları, peygamberleri ve daha nicelerini aştın,
Ahlâkın, davranışların, güzelliğin ve yüceliğinle.
Allâh tüm insanlara rızıklar dağıttı,
Sana da çok hayırlı kismetler düştü.
Kardeşin İsâ bir ölüyü diriltmişti,
Sen nesiller boyu tüm insanlığı dirilttin.⁴⁴*

Arap şiirinde Peygamber'e övgü olarak yazılan na't türü, müstakil bir edebî sanat hâline gelerek Arap şâirleri arasında göz ardı edilmeyecek bir yere sâhip olmuştur. Yaygınlığı ve sürekliliği ile Arap şiirinin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Ayrıca Arap şiirinin en uzun ve en büyük şiirleri bu türde de yazılmıştır. Bu nedenle, uzun şiirler peygamber övgüsünün belirgin özelliklerinden biri hâline gelmiştir.

1.3. Şairin Hayatı

Mahmûd Sâmî el-Bârûdî, 1838 yılında Mısır'da Çerkez kökenli bir âilenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 'Bârûdî' soyadı, Mısır'ın Buhayra bölgesindeki 'Îtâî'l-Bârûd'dan gelmektedir. Âilesi i'tibârlı ve köklü bir soyadı taşıyordu ve Mısır'ın Memlûk hükümdârlarına kadar uzanmaktadır. Bârûdî bu soya bağlılığı ile gurur duyuyordu. Bârûdî, henüz yedi yaşındayken öksüz kaldı ve babasının şefkatinden mahrum kalarak büyüdü. İlk eğitimini evinde âilesinden aldı ve 12 yaşına kadar devam etti. Daha sonra, Çerkezler, Türkler ve yönetici sınıfının diğer çocuklarıyla birlikte harp okuluna girdi ve 1854 yılında me'zûn oldu.

Genç yaşlarında, daha henüz 16 yaşındayken kadîm kitaplara daldı ve onları yutarcasına okudu. Şiir yeteneği kalbinin derinliklerinde gizliydi. Edebî mîrâstan kahramanlıkla övünme duygusu taşıyan şiirleri, savaş meydânlarını tasvîrler ve kahramanların eylemlerini anlatan şiirler okumuştur. Bu ona; acı, tatlı, aşk, mîzâh, bilgelik, ağıt ve insanların aklına gelebilecek hayatın her yönünü anlatan eserleri okuyarak hayatın genel bir resmini görmesini sağladı. Böylece okuma tutkusu daha da artmış ve onda şiirleri ezberleme ve kaydetme hevesini artırmıştır. En güzel şiirlerinde büyük şâirleri taklîd etmiştir.

Bârûdî, şiir okuma ve ezberleme yeteneğine sâhip birisiydi. Artık ona Mısır dâr gelmeye başlamıştı. Çünkü ülkede umutlarını gerçekleştirecek bir zenginlik artık bulamıyordu. Halîfeliğin merkezi olan İstanbul'a gitti ve dışişleri bakanlığında çalışmaya başladı. Orada Türkçe'yi ve Farsça'yı öğrendi. Türk ve Fars edebiyatı şiirlerinin çoğunu

⁴⁴ el-Guveyl, "Nehcu'l-Burde Ahmed Şevkî Dirâse Üslûbiyye", 64.

ezberledi. Şairlik yeteneği onu Türkçe'yle ve Farsça'yla da Arapça'yı konuştuğu gibi konuşmasını sağladı. Yine de ana dilini bırakmadı. 1863 yılında Mısır hidivi İsmail yönetimi devralmak üzere İstanbul'a geldiğinde Bârûdî onunla birlikte Mısır'a geri döndü ve İsmail'in yönetiminde önemli görevler aldı. Kısa zamanda da onun gözdesi hâline geldi.

1878'de Rusya'nın Türkiye'ye savaş ilân ettiği bir dönemde, Mısır hidivi İsmail Osmanlılara yardım etmek için bir ordu gönderdi. Bârûdî de bu orduda yer aldı ve katıldığı savaşlarda başarılı oldu. Bu başarısından dolayı 'tümgeneral' rütbesi ve çeşitli nîşânlarla ödüllendirildi. Savaş alanında, manzara ve gördüğü dünya onun şiir duygusunu ateşlemiş, bu nedenle savaş manzaralarını ve savaşan insanları büyüleyici bir şekilde tasvîr etmiştir. Şiirinde Mısır'ın adını yücelterek, vatanına ve halkına olan özlemine dile getirmiştir. Balkan savaşından kırk yaşında döndüğünde, Şarkıyye eyâleti başkent vâliliğine atanmıştır.⁴⁵

Tevfik Paşa, Mısır'ı yönetmeye başladığında, Bârûdî onun en yakın sırdaşlarından biriydi. Bu nedenle 1881'de ona evkâf bakanlığı (diyanet işleri başkanlığının bakanlık düzeyindeki temsilciliği) ve ardından "savaş bakanlığı" görevini vermiştir. Bârûdî Mısır'da hem halk hem de ordu tarafından çok seviliyordu ve Mısırlılar onun bakanlığından memnûn idiler. İngilizlere karşı Arap isyânı başladığında 'Urâbî Paşa'nın yanında yer almıştı. Devrim başarısız olunca, meslektaşlarıyla birlikte on yedi yıl kalacağı Serendib (Sri Lanka) adasına sürgüne gönderilmiştir. Sürgündeyken çok güzel, ölümsüz şiirler yazmıştır. Şiirlerinde şikâyetlerini, vatan özlemine, etrafında olan biten her şeyi ele almıştır. Zamanın yazarlarına mektuplar yazarak, vatan hasretini dile getirmiş ve ülkenin haberlerini takîb etmeyi istemiş, âilesine, sevdiklerine ve arkadaşlarına olan özleminden bahsetmiştir. Dostlarının ölümünün yasını tutarak gençlik günlerini ve durumunun ne hale geldiğini şiirlerinde dile getirerek tesellî bulmuştur. Arap dünyasının tartışmasız bir lideri hâline gelmiştir.

Ancak bu uzun sürgün hayatı onun zayıf düşüp hasta olmasına neden oldu. Bu yüzden görme yeteneği azaldı, işitme duyusu zayıfladı ve vücudu yetersiz kalmaya başladı. Ölüm önce kızını, ilk eşini ve arkadaşlarını aldı. Sürgünlerin anavatanlarına

⁴⁵ Ömer el-Dusûkî, *fi'l-Edebi'l-Hadîs* (Kahire: Dar el-Fikri'l-Arabî, 2000), 1: 167-173; Nasuhi Ünal Karaarslan, "Bârûdî, Mahmud Sâmî Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/barudi-mahmud-sami-pasa> (02.10.2024); Atilla Yargıcı, "Mahmud Sami El-Bârûdî, Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Şiirlerinden Örnekler". *Doğu Araştırmalar* 1 (Ocak 2008), Yakup Göçemen, "Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin Şiirinde Özlem". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (Aralık 2020). Esat Ayyıldız, "Mahmud Sâmî Bârûdî'nin Şiirlerinde Neoklasik Unsurlar". *İslam Tetkikleri Dergisi - Journal of Islamic Review* 13/ 2 (2023); Nechirwan Hashim Sadeeq Sadeeq, *Mahmûd Sâmî el-Barûdî'nin şiirlerinde ağıt-edebi alan araştırması*. Bingöl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, 2018, 123 s.; A. Subhi Furat, "Bârûdî'nin Şiiri". *İslami Edebiyat* 3/18 (Ekim-Kasım-Aralık 1992).

dönmesi gerektiğini ilk kez orada yaşadı ve gördü. Bârûdî de onlarla birlikte, kendi deyimiyle ‘giysiler içinde rûh parçacıkları’ olarak 1900 yılında ülkesine geri döndü. Dönüşü edebiyat dünyası için bir şölen oldu. Evi eski ve yeni yazar ve şâirlerin katıldığı bir sempozyum ortamı hâline geldi. Hayatının geri kalan kısmını dîvânını gözden geçirmek, beğenmediklerini silerek, antolojilerini yazarak ve düzenleyerek geçirdi ve 1904'te vefat etti.⁴⁶

Bârûdî, babalarından mîrâs aldığı keskin bir mizâca ve süvârilik yaşamına duyduğu tutkuya sâhip bir kişiliktir. Mısır'da harp okuluna ve ardından süvari birliğine katılarak bu tutkuyu beslemiştir. Bu sayede kişisel duyguların ötesine geçerek ulusal duygulara sâhip bir bireye dönüşmüştür. Bu nedenle kendisine ‘kılıcın ve kalemin fâtihî’ lakabı verilmiştir.⁴⁷

Bârûdî, gençliğinde Arap kültürü ve edebiyatı hakkında birçok eser okuyarak geniş bilgi yelpazesine sâhip olmuş ve bu alanda çok sayıda şiir ezberlemiştir. Özellikle Ebû Temmâm (ö. 231/846), Buhturî (ö. 284/897) ve Mütenebbî (ö. 354/965)'ye hayranlık duyuyordu. Aynı zamanda Arap şiirinin modern dönemindeki “ba’s” ve “nahda” ekolünün öncülerinden biriydi. Takipçileri, meslektaşları ve öğrencileri olan bir şiir ekolünü yönetiyordu. Bu ekol “ihyâ” ve “nahda” olarak adlandırılmıştır. Bu, modern dönemin başlarında ortaya çıkan bir şiir hareketiydi ve şâirleri, câhiliyye ve İslâm dönemi, Emevî ve Abbâsî dönemlerinden gelen ilk şâirlerin tarzını ta’kîb ederek şiirde tek bir nazım biriminin birliğine özen göstermişlerdir.⁴⁸

Bârûdî, şiirde yenilikçi bir yaklaşım benimseyerek şiire yeni bir boyut kazandırarak hayâlî geleneksel kalıplardan kurtarmıştır. Şiirleri duygularla dolu, canlı ve şâirin kendi rûh hâlini yansıtan bir şekilde yazılmıştır. Aynı zamanda modern çağda edebiyat akımının öncüsü olan Bârûdî, klasik şiirleri taklîd etme yeteneğine sâhipti ve bu tarzı kendi tarzıyla harmanlayarak şiirde yeni ufuklar açmıştır.⁴⁹ Onun doğuştan gelen yeteneği, doğru bir ortamda aldığı eğitim, klasik Arap şiirini okuması ve ezberlemesi, çeşitli deneyimleri ve hayatın içinde çok farklı deneyimler yaşamış biri olması, yurt dışı seyâhatleri ve yabancı edebiyatlara olan hâkimiyeti, onun klasik mîrâsı canlandırmadaki aktif rolünü göstermektedir.⁵⁰

Şiirin hem biçimi ve içeriğinde yenilikçi bir yaklaşım benimseyerek Arap edebiyatında iz bırakan bir şâir hâline gelen Bârûdî, oldukça kültürlü ve Arap edebiyatına

⁴⁶ el-Dusûkî, *fi'l-Edebi'l-Hadîs*, 1: 174-177.

⁴⁷ Şakî Daif, *el-Bârûdî Râ'idü's-Şi'ri'l-Hadîs*, 2. baskı (Kahire: Mektebetü'd-Dirâsâtî'l-Edebiyye, 1964), 186.

⁴⁸ Maḥmūd Sāmī el-Bârūdī, *Dīvān Maḥmūd Sāmī el-Bârūdī* (el-Memleketü'l-Muttehide: Müessesetu Hindâvî, 2017), 21.

⁴⁹ Daif, *el-Bârûdî Râ'idü's-Şi'ri'l-Hadîs*, 216.

⁵⁰ Daif, *el-Bârûdî Râ'idü's-Şi'ri'l-Hadîs*, 216

olan hâkimiyetiyle Arap edebiyatında adının ölümsüzleştirilmesini fazlasıyla hak etmiş ve kendisinden sonra gelenler için bir ilhâm kaynağı olmuştur.⁵¹

Şâir, kadîm şâirlerin üsluplarından, ustaca ifâdelerinden ve betimlemelerinden faydalanmış ve onları tasvîrde, bilgelikte, tutumlarında ve şiirlerini dokuma şekillerinde onların yolundan gitmiştir. Ana dili olan Arapçaya ek olarak İngilizce, Türkçe ve Farsça'yı da ustalıkla kullanabilmekteydi.⁵²

Tıpkı eski şâirlerin yaptığı gibi Bârûdî de, bir konudan diğerine, bilgelikten betimlemeye, övgüden ağıta geçiş yaparak şiirin konu bütünlüğüne pek önem vermemiştir. Bu ekolün takipçileri arasında şiirsel muhâlefet tarzı yaygındı. Bu da geçmiş şâirlerin şiirlerini aynı konu, aynı kâfiye ve nazım birimiyle yeniden yazmaları anlamına geliyordu.⁵³

Bu ekol, şâir Bârûdî de dahil olmak üzere şâirleriyle Arap şiirinin hem formunda hem de içeriğinde yükselmesine katkıda bulunmuştur. es-Syyid Ahmed el-Hâşimî, Bârûdî'nin konumu ve doğum yeri hakkında şunları söylemiştir: O, kılıcın ve kalemin efendisidir. Şâirlerin emîri, emîrlerin şâiri Mahmûd Sâmî Paşa Hasan Husnî Bey el-Bârûdî'dir. Arap devriminin liderlerinden biri ve Mısır bölgesi son dönem şâirlerinin en önde gelenidir.⁵⁴

Sâlih Zahrudîn, 'Mevsû'atu'r-ricâlât min bilâdi'l-'Arab' (Mısır'ın Önde Gelen Adamları Ansiklopedisi)nde Bârûdî'nin eğitim geçmişi hakkında şunları söylemiştir: Şâir Mahmûd Sâmî el-Bârûdî, Mehmet Ali Paşa tarafından kurulan askerî okullarda temel eğitimini almış ve 1855 yılında, Sa'îd Paşa'nın yönetiminin ilk dönemlerinde harp okulundan mezun olmuştur. Küçük yaşlardan itibaren edebiyata ve şiire duyduğu ilgiden dolayı Arap dili ve edebiyatına yönelmiş ve bu alanda önemli kazanımlar elde etmiştir.⁵⁵

Abdulkâsım el-'Akkâd, Bârûdî'nin şiirde yenileşmedeki rolünü şu şekilde açıklamıştır: Bârûdî, şiirsel ifâdeyi tek bir hamlede zayıflık ve gevşeklik yolundan sağlık ve sağlamlık yoluna sıçrattı. Beşyüz yıl geriye baksanız bile, Bârûdî'ye eşit veya ona yakın bir zirve göremezsiniz.⁵⁶

Bârûdî, bedevî şiirini taklîd etmiş ve hatta resimlerden, harabelerden, çobanlardan ve kabîlelerden bahsederek onu taklîd etmede aşırıya kaçmıştır.⁵⁷ Fonetik yapı açısından

⁵¹ Nûreddin Zeynû'l-'Âbidin, "el-İstişrâk ve't-Teğrîb fî Şiri Mahmud Sâmî el-ârûdî", *Mecelletu Buhûsi Külliyyeti'l-Âdâb fî Cemiatî'l-İskenderiye* 124/32 (2003), 2-6.

⁵² el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmî el-Bârûdî*, 5.

⁵³ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmî el-Bârûdî*, 25.

⁵⁴ Ahmed el-Hâşimî, *Cevâhiru'l-Edeb fî Ebyât ve Lügati'l-Arap* (Beyrut, Müessesetü'l-Ma'ârif, t.s), 2: 241.

⁵⁵ Hâfiz Zîşân Tâhir, "el-Medîhu'l-Nebevî 'İnde Mahmud Sâmî el-Bârûdî ve Hayf Ta'eb Dirâsa Mukârane", *Mecelletu'l-Bahsi'l-Arabî* 4 (Haziran 2021), 129.

⁵⁶ Abbas Mahmud el-'Akkâd, *Şu'arâ Mısır ve Bi'âtuhum fî'l-Cili'l-Mâdî* (Kahire: Matba'atü Hicâzî, 1937), 122.

⁵⁷ el-'Akkâd, *Şu'arâ Mısır ve Bi'âtuhum fî'l-Cili'l-Mâdî*, 57.

onun şiirleri vezin ve kâfiye birliğini korumuştur. Şiirlerinde mısra bütünlüğü ve bağımsızlığı korunmuş, aynı şiirde birden fazla amaç güdülmüştür. Tavır ve bakış açısından, eşyadan zihinsel ve kültürel olarak uzak olduğu için bir tasvîrci olarak eşyâdan uzak durmuş, değerler açısından şiirsel amaçları eğitici olmuştur. Dil açısından ise Abbâsî ve çoğu zaman bedevî atmosferine en yakın ve en belîğ olanı seçmiştir.⁵⁸

Bârûdî, edebî ve şiir yazma serüveni boyunca, Arap şiirinde araştırmacıların ilgisini çeken birçok değerli şiir türünde edebî eser bırakmıştır. Bu eserlerinden bazıları şunlardır:

- Şiirlerini yazmış olduğu ‘Dîvânu Mahmûd Sâmi el-Bârûdî’.
- İçinde Abbâsî dönemi şiirlerinden otuz şâirden alıntılar yaparak Bârûdî’nin seçtikleri: ‘Muhtârât el-Bârûdî’
- Bârûdî’nin Hz. Peygamber’e medhiye olarak yazmış olduğu ve Bûsirî’nin ‘Bürde’ şiirini kâfiye ve vezin olarak eşleştirmiş olduğu eseri: Keşfü'l-ğumme fi medhi seyyidi'l-ümme.

Bârûdî, çağdaşları arasında mükemmel bir şâirdir. Arap şiirini ve edebiyatını geliştirmeye ve İslâm ve Arap toplumunun ilerlemesine katkıda bulunmaya adanmış, çalışkan ve dürüst bir hayat yaşadığını söyleyebiliriz.

1.4. Mahmûd Sâmi el-Bârûdî’nin Hz. Peygamber’e Medhiyesi

Bârûdî, ‘Keşfü'l-ğumme fi medhi seyyidi'l-ümme’ ve ‘Ya sârimü'l-lahzi men eğrâka bi'l-muhâci’ adlı iki kasîdesinde peygamberimize medhiyeler yazmıştır.

Birinci kasîdede Bârûdî, İmam Bûsirî’nin 447 beyitten oluşan “Kasîde-i Bürde”sine nazîre olarak yazmıştır. Kasîdesine Peygamber Efendimizin makamını yüceltmeye hâzır olduğunu ifâde eden beyitlerle başlar. Ardından, Efendimizin ‘Muhammed’, ‘Mustafa’, ‘Mürtezâ’, Müctebâ ve ‘Müntekâ’ gibi sıfatlarını sıralar ve her birinin anlamını açıklar.

Şâir, kasîdesinde Peygamber (s.a.v.) olmasaydı insanlığın karanlıkta kalacağını belirtir. Hz. Peygamber’in ahlâkı canlandırdığını, fazîleti yücelttiğini, rûhları uyandırdığını ve ümmetini tarihin merkezine yerleştirdiğini ifâde ederek, onun mu‘cizelerinden, onun peygamberliğine dair risâletinden önceki ve sonraki konulara işâret etmiştir. Onun risâletinin aydınlığın ve hidâyetin başlangıcı, Rabbinin sığınması ve hakîkatin tecellisi olduğundan bahsetmiştir.

⁵⁸ Hâlıda Said, *Hareketu'l-İbdâ’* (Beyrut: Daru'l-’Avde, 1979), 62.

Yine bu şiirinde Peygamberimizin hayatının birçok safhasından, özellikle doğumundan, Halîme es-Sa'diyye tarafından emzirilmesinden bahseder. Amcası Ebû Tâlib ile birlikte Şâm'a seyhâhatinden, Hatîce vâlidemizle evlenmesi ve onun parasıyla ticâret yapmasına kadar olan konuları içerir. İlk vahiy inmesinden, davetinin başlamasından, Medîne'ye hicretinden, mi'râç hâdisesinden bahseder. Gazâ ve fetihlerinden, Mekke dönüşüne kadar yer verir. Ahlâkî erdemleri ve özelliklerine ve mu'cizelerine değinir. Eşleri ve ashâbıyla olan iyi ilişkileri ve kıyâmet gününde insanları yardımcı olacağı müjdesine yer verir.

Şâir bu şiire, eski şâirlerin âdeti olduğu üzere bir gazelle başlamış ve şöyle demiştir:

Ey şimşeklerin efendisi, Mekke tarafına yönel,

Güvercinleri de o yöne sür Selem tarafına.

Eğer Ravha'ya uğrarsan Mekke Medîne arası,

Rahmetini ve bereketini bol bol indir oraya,

Sağanak sağanak indir rahmetini ta ki,

*Pınarlar kansın suya, bitkiler ve hayvanlar.*⁵⁹

Sonra Hz. Peygamber'i övmeye yönelerek şöyle demiştir.

Sanki bir kuş sürüsünün izinden çıkan parlaklık,

Etrafa yayılmıştı Alem tepesinin eteklerinde.

O kadar hızlıydı ki, hiç bir şey geçemezdi onu,

*Kalemle Peygamber'e yazdığım övgülerin hızı dışında.*⁶⁰

Daha sonra Peygamberimizin peygamberlerin sonuncusu olduğundan bahsederek onun cömert, bilgi ve hikmet sâhibi, asîl bir soya sâhip tertemiz bir nesebi olduğuna dair bazı özelliklerini sıralamıştır. Sonra şiirinde Hz. Peygamberin doğumu hakkında bilgilere yer vermiştir. Peygamberimizin kâinâta dolaşan bir nûr olduğunu, sonra yüce Allâh'ın onu yaratmayı dilediğini ve babası Abdullâh ve annesi Âmine'yi onun ebeveynleri olarak seçtiğini belirtmiş ve şiirinde bu konuda şöyle demiştir.

Abdullâh'ta karar kılınca, aydınlandı ortalık,

Güzelliğiyle, ayın ondördü gibi parlattı karanlığı.

Bâkire Âmine'yi arkadaşı olarak seçti,

Helâl ve haram ortamındaki fazîletinden dolayı.

İkisi de yücelikte birbirine denkler,

*Denklik şanıdandır, varlık ile ölçülmez.*⁶¹

⁵⁹ Maḥmūd Sāmī el-Bārūdī, *Keşfu'l-Ġumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme* (Mısır: Matba'atü'l-Cerîde, h.1327), 3.

⁶⁰ el-Bārūdī, *Keşfu'l-Ġumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 5.

⁶¹ el-Bārūdī, *Keşfu'l-Ġumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 6.

Şâir daha sonra Âmine'nin ona hâmile kaldığını, Rebî'ü'l-Evvel ayının Pazartesi günü onu doğurduğunu, sonra Halîme es-Sa'diyye'nin onu emzirdiğini anlatmaktadır. Onun evinde ne kadar mutlu ve huzurlu olduğunu bildirerek onu tam iki yıl emzirdiğini zikretmektedir. Daha sonra Mekke'ye dönüşünü ve genç yaşından itibaren bilge ve hikmet sâhibi biri olarak yaşadığını anlatmaktadır. Yüce Allâh'ın çocukluğundan beri kalbinden ihtirâs gibi kötü duyguları çıkardığından söz etmektedir. Daha sonra râhib Bahîra ile karşılaşması ve Bahîra'nın onun peygamberlerin sonuncusu olacağını söylemesine şöyle diyerek yer vermektedir:

*Şöyle dedi Bahîra daha onu ilk gördüğünde,
Basra topraklarında kimse ona ithâmda bulunmamıştır.
Kara bulutlar onu gölgelediği ve sıkıştırdığı zaman,
Ona olan sevgiden sarmaşık ve barış dalı gerildi.
Çünkü o, cömert hâtemü'l-enbiyâdır,
Zorluklar onunla geçer ve belâlar da savuşur.* ⁶²

Daha sonra, Kureyş kabîlesi arasında dürüstlüğü ve güvenilirliği ile tanındığından, kendisine 'el-Emîn' ve 'es-Sadık' doğru, dürüst ve güvenilir lâkabları verilmiştir. Ardından, Hatîce binti Hüveylid ile Şam'a ticâret yapmak için yaptığı anlaşma ve ticâretindeki başarısı anlatılmakta sonrasında da onunla evlenmesi konu edilmektedir. Şiirde Hacer-i Esved'in yerleştirilmesi olayına değinilmektedir. Kureyş kabîlelerinin ona taşın yerleştirilmesi için başvurduğu ve herkesi memnûn eden bir çözüm bulmasını şâir şöyle anlatmaktadır:

*Ona meseleyi bildirdiler ve hükmetmesin istediler,
Herkesi meşgûl eden bu meselenin çözümü için.
Ortalığa bir sergi serdi ve taşı da onun üstüne,
Yuvarlayıp dedi ki, yerine doğru yukarıya kaldırın.
Her kavim kendi nasîbini aldı onun sevâbından,
Herkes kismetine râzı oldu, hoşnutsuz olmaksızın.
Herkes Hacer-i Esved'e doğru yaklaşmıştı,
Kâbe'nin köşe taşını yerleştirme arzusuyla.
Yüce Rasûl mübarek ellerini uzatıp,
Sedefte değerli yüksek bir yere koydu.
Kâbe'nin köşesi yüce bir övünce nâil oldu,
O övünç ki; dünyâ saygısından ayağa kalktı.* ⁶³

⁶² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 8.

⁶³ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 11.

Şâir daha sonra, Efendimiz (s.a.v.)'in kırk yaşına ulaştığında ve Hirâ mağarasında vahyin kendisine inmesinden bahisle nübüvvet hikâyesini anlatmaya devam eder. Efendimiz (s.a.v.) insanları İslâm'a davet etmeye başlamış ve ona ilk inananlar eşi Hz. Hatice, Hz. Ali ve bazı Kureyşliler olmuştur. Şâir, Efendimizin Mekke'de insanları İslâm'a davet etmeye devam ettiğini, Kureyş'in ondan uzaklaşmaya başlayışını ve Müslümanlara, başta Ebû Cehil olmak üzere işkence etmeye yöneldiklerini açıkça anlatır.

Yüce Rasûl, kararlılıkla ve azimle davete devam etti.

Yüce Rabbin dinine, karşılaştığı herkesi her zümreyi.

Birazcık düşünenler kulak verdi çağrıya.

Nefsine uyanlarla, utanmazlar duymadı.

Kureyşliler korktular, cehâletleri onları kuşattı,

Kin ve nefretleri nedeniyle ateşe duçar oldular.

Müslümanları işkence ve azaba koydular,

Mahremlerini yıktılar, ta ki pişmanlık duyana dek.

Ebû Cehil ehlini yakınlarını dalaletle sevk etti.

Hiç biri kurtulmadı, selameti seçmedi.

İçindeki kinini saklayarak herkesi kandırmıştı,

Nefreti, onları da yakmıştı, içinde sakladığı.

Nefret barındıran kalp asla doğru olamaz,

Güzel olarak görünüp fesadını gizlerler.⁶⁴

Şâir daha sonra da Habeşistan'a yapılan ilk hicreti anlatarak Habeş Kralı Necaşi ile geçen diyalogu ve müminlerin yaşadıkları zorlukları ve çektikleri sıkıntıları anlatmaya devam etmektedir.⁶⁵

Müminler hep sıkıntılara maruz kaldılar,

Karşılaştıkları eziyet karşısında ve zorlamalarla.

Durum öyle bir hal almıştı ki artık;

Gizli olmuyordu zulüm, açıldı yaygınlaştı.

Nitekim hicrete karar kıldı ilk defa olacaktı,

Necaşi'ye sığındılar doğru sözlü Krala.

Kralın ülkesinde güvende hissettiler,

Kuvvetli, güçlü kral, ve de sürekli güven.

Şâir, müşriklerin Allâh'ın dini insanlar arasında açıklanıp yayılmaya başladığında nasıl öfkelenediklerini ve kötülük yapma arzusuyla bir araya gelip Peygamber (s.a.v.)'in

⁶⁴ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 13-14.

⁶⁵ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 14-15.

akrabalarına baskı yaparak nasıl boykot kısıtlamalar uyguladıkları konularında değinmiştir. Boykotun uygulanışını ayrıntılarıyla; bu konuda bir belge yazıp bunu Kâbe'ye asmalarında kadar anlatmaktadır. Sonrasında, Tufeyl b. Amr'ın İslâm'ı ve Allâh'ın kırıbacının ucunda nûr yaratmasını, böylece sopanın bir kandil gibi görünmesini ve kabîlesi Devs'in onun eliyle İslâm'ı kabul etmesini de zikretmiştir. Şâir ayrıca, develerini Ebû Cehil'e satıp parasını alamayan ve bu nedenle Hz. Peygamberden yardım isteyen İryaş'î'nin hikâyesini de dile getirmiştir.

Şâir daha sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) daveti üzerine kendisine itaat eden ağaç (serha) mucizesini anlatmıştır. Ardından İsra ve Miraç mucizesini ve Allâh Teâlâ'nın Müslümanlara namazı farz kılışını dile getirmiştir. Akabinde de bedeviler ve şehirli olmaları üzere insanların İslâm'a girmeye devam edişine değinmiş, özellikle de Ensar'ın İslâm'a nasıl bir teveccühle girdiğini anlatmıştır.

Müslümanların ikinci kez Yesrib'e hicretini ve Hz. Peygamber'in Mekke'de kalışını, müşriklerin onu öldürme girişimlerini şiirinde zikretmiştir. Allâh Teâlâ'nın Hz. Cebrail (a.s.) 'ı göndererek Kureys'in planlarından haberdar etmesi de bahsedilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kendisinin öldürüleceği haberine karşılık Hz. Ali (r.a.)'ı evinde kendi yatağında yatmasını söyleyerek Hz. Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den çıkıp hicret etmesini ayrıntılarıyla zikretmiştir. Hicret esnasında Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir'in mağarada birlikte kalışlarını ve Hz. Ebû Bekir'in Efendimizi koruma çabalarını anlatmıştır. Şâir ayrıca Allâh Teâlâ'nın mağaranın ağzına iki güvercin göndererek yuva yapmalarını ve bir örümceğin mağara girişine ağ örerek mağarada kimse olmadığını düşündüren mucizevi hicret yolculuğunu ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

Şâir daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Ebû Bekir'in tehlikeli ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Medîne'ye varışlarını ve Medînelilerin onları nasıl karşıladıklarını zikretmiştir. Ardından mescidin inşâsını ve Bilal (r.a.)'ın orada ezan okumasını dile getirmiştir. Hz. Peygamber'in Muhacirler ve Ensar arasında kardeşlik ilişkisi kurmasını, ardından da gazvelerin başlamasını ve Mekke'nin fethine kadar devam eden süreci anlatmıştır.⁶⁶

*Yürüdüler askerler ta ki ulaşana dek,
Süvarileriyle birlikte Mekke yakınlarına.
Büyük ordu kuşattı Radvâ eteklerini,
Titretti yeri göğü ve Radvâ tepelerini.
Af dileyerek karşıladılar Rasûlullahı,*

⁶⁶ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fi Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 41-42.

*Pişman olmamak için direnç göstermediler.
Korkarak zillete düştüler, şaşırdılar,
Eğer karşı gelseler kafaları koparılırdı.
Bir doz ölüm tattılar sonra teslim oldular,
Savaşsalardı bile barışa ulaşmaktı sonu.
Zafer onları adeta tebessümle karşıladı.
Kılıçla kazanılan şan, kalemle olan gibi değildir.
Şaşırmaya gerek yok, işte gerçek budur,
Doğru yol budur, İslâm'a gir ve güven de ol.
İslâm'ın sona ereceği evhamı seni öldürmesin,
Çünkü evhamları bekleyerek ölmektir acizlerin ölümü.
İşte Peygamber ve işte zafer kazanan ordu,
Yeri göğü dolduran, hayra koş ve kazan.
Rasûlun himayesine gir ve ondan istediğini al,
Şimşegi nûru alamadıysan peygamberin nûrunu kokla.
Yükünü indir artık, peygamberin eşiğinin yanına,
Çünkü onu kapısı en güçlü korunaktır.
Allâh ölü kalpleri bile yaşıtmıştır onunla,
Nebatâtı yerde bitirdiği gibi yağmurun yağmasıyla.
Nitekim taraflarca barışa varılmıştır,
Sözleşme tamamlandı, umutlar gerçekleşti,
Peygamber rabbine hamd edip insanlara dedi ki,
Dâima bizlere nimet veren rabbe şükürler olsun.
Sonra Nebi tavaf etti yedi defa Kabeyi,
Rüzgârdan hızlı olan devesinin üstünde.
Sonra asasıyla hangi puta işâret etmişse,
Elleri bağlanmışçasına hepsi de yere düştü.*

Şâir daha sonra Huneyn, Taif, Tebük savaşları ve Mekke'nin fethiyle Hz. Peygamberin Mekke'ye girişinden bahsetmiştir şiirinde. Ardından İslâm'ı kabul ettiklerini açıklayan heyetleri kabul etmesine değinmiştir. Hz. Peygamber'in zamanın krallarıyla yazışarak onları İslâm'a davet etmesinden Müslümanların İslâm dinini tebliğ etmek için yaptıkları fetihlere kadar hemen hemen her konuya şiirlerinde yer vermiştir.

Şâir daha sonra tüm bu anlattıklarını Hz. Peygamber'in şefaatinı umarak anlattığını belirtmiş ve Peygamber (s.a.v.)'i övmeye, hatalarını dile getirmeye ve Hz. Peygamberin kendisine şefaet etmesini dilemeye başlamış ve şöyle demiştir:⁶⁷

*Yüzümüzü ak eden kazandığımız bu savaşlar,
Risâletin boynundaki inci kolye gibi parlıyor.
Bu kasîdeyi O'nun şefaatine ulaşmak için yazdım,
Arap ve acemin, tüm insanların en hayırlı varlığına.
O nebi ki, O'nun hürmetine kabul edilmiştir,
Ta cennette iken Allâh'a dua ettiğinde Âdem.
Bana onu görmenin verdiği övünç olarak yeter,
O'nu uykudayken rüyamda görsem bile.
Bana esasını verdiğinde ben de ona sarıldım;
Ne korktum ne endişe ettim sıkıntıya düşsem de,
Asayı vermesi benim için en büyük saygınlıktı,
Onu herkese vermemiştir, bu onur da bana yeter.
Asayı aldığımda hiçbir şeyden artık korkmaz oldum
Nasıl korkayım ki? O tüm sıkıntılardan beni kurtardı.
Bu nimet bana yeter de artar, başka ne isterim,
Hiçbir değerli şeyim yokken, artık nimete gark oldum.
Nefsimi iyi gösteremem çünkü nefsi emaredir,
Ona pişmanlık korkusu dahi ona mani değildi.
Kıyâmet günü ne kadar kötüdür ah o pişmanlık duygusu!
İnsanı nutku tutulup konuşamadığı o büyük gün.
Ama ben Yüce Allâh'ın affedeceğinden emînim,
O dilerse eğer rahmetiyle affeder her mücrimi.
Emellerime ulaşacağım, ne kadar büyük olsa da;
İşlediğim günahlar, Rabbime kavuştuğumda.
O'dur yaşatacak olan umudunu kaybeden kimseleri,
Ne kadar sıkıntıya düşse ve ne kadar yoksun yaşasa da.
Mahşer günü bu kulu ve şâirini yüzüstü bırakmaz O,
Çünkü O affedicidir; Yüce Rahman ve Rahim.*

Sâmî el-Dahan, şâir Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin yazmış olduğu '**Keşfü'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme**' adlı kasîdesinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumundan

⁶⁷ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 43-44.

vefatına kadar olan hayat hikâyesini tamamıyla anlattığını belirtmektedir. Bârûdî bu kasîdede, İbni Hişam'ın Hz. Peygamberin hayatı hakkında yazdığı kitapta yer alan olayları şiirsel bir dille dile getirdiğini belirtmiştir. Kasîdenin dili sağlam ve etkileyicidir. İçeriği bakımından Nebi (s.a.v.)'in şâirlerinden Hasan b. Sabit'i anımsatmaktadır. Bârûdî bu kasîdede mağara, örümcek ve güvercin mucizesini geniş bir hayal gücüyle anlatmakta, ayrıca Hz. Muhammed'in katıldığı savaşları ve bu savaşlarda yer alan sancak sâhiplerini de zikretmektedir. Kasîde, Hz. Muhammed (s.a.v.)'den şefaât dileği, dua ve niyazla sona ermektedir.⁶⁸

'Ya Sârimü'l-Lahzi Men Eğrâka bi'l-Muhâci' adlı kasîdeye gelince, şâir bu kasîdeye de klasik şâirlerin geleneğine uygun şekilde nazmın başında nazire yaparak başlamış ve şöyle demiştir:⁶⁹

Ey güzel gözlü! Sana kim kalpleri öldürmeni söyledi;

Hem de öyle bir öldürüyorsun ki, acımaksızın.

Öyle bir çeldin ki aklımı, hala kendimi alamıyorum.

Gözlerine kapıldı gönlüm kara sevdana tutuldu.

Eğer kılıçlar bu gözler kadar keskin olsaydı,

Savaşta; hiç kafayı boynu üzerinde bırakmaz, koparırdı.

Gözlerin, gönlümü çaldı ve boyun eğdirdi ona,

Sonra de çekti gitti, beni yapayalnız bıraktı.

Daha sonra şâir peygamberimize şöyle diyerek medhiyeler düzmeye başlamıştır:⁷⁰

O nebi doğru yolu göstermesiydi,

Vahşilik yeryüzüne hakim olurdu.

Sonra şâir, Peygamber (s.a.v.)'e olan sevgisini ve onu ziyaret etme özlemini ifâde ederek Peygamber'den günahlarının bağışlaması için şefaât dilemiş şöyle demiştir:⁷¹

Ya rabbi; habibin Mustafa hürmetine bizleri bağışla,

Eğer bilerek bilmeyerek bir günah işler isek.

Beni hiçbir şey yapamayan nefsime bırakma,

Sabahı olmayan bir karanlıkta bırakma beni .

Sen den başka kimim var, bana yardım edecek,

Yaptıklarımızdan utanacağımız mahşeri kalabalıkta.

Sen den başka yönelecek bir umudum kalmadı,

Beni utandırma yaptıklarımla, bana rahmetin kesme.

⁶⁸ el-Dehân, *Funûnu 'l-Edebi 'l-Arabi el-Fennu 'l-Ginâ'i*, 79.

⁶⁹ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmî el-Bârûdî*, 69.

⁷⁰ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmî el-Bârûdî*, 70.

⁷¹ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmî el-Bârûdî*, 70.

Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin kasîdelerini inceleyenler onun ilk kasîdesinde Hz. Muhammed'e övgüler yağdırmış olduğunu görecektir. Bunun sebebi, bu kasîdenin uzun olması ve Hz. Muhammed'in hayatıyla ilgili birçok ayrıntıyı ve övgüleri zikretmesine olanak sağlamış olmasıdır. İkinci kasîdesinin ise nispeten kısa olması nedeniyle Hz. Peygamberin sadece bazı özelliklerine odaklanmayı tercih ettiği görülmektedir.

2. BARUDİNİN ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBERİN YARATILIŞ ÖZELLİKLERİ VE AHLAKI

2.1. Hadis ve Siyer Kitaplarında Hz. Peygamberin Yaratılış Özellikleri ve Ahlakı

Hiz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatını derinlemesine inceleyip düşünecek olursak, onun hayatının erdemlerle dolu yüce bir karakter olduğunu görürüz. O, peygamberlerin sonuncusu; Hatemu'l-Enbiyadır. Allah Teâlâ onu tüm insanlar, peygamberler ve nebiler arasından seçmiş ve en mükemmel varlık olarak yaratmıştır. Onunla doğru yolu göstermiş, tüm dinlerin üzerinde olan hak dini göndermiştir. Yüce Allah onu bu dinin tebliğcisi olarak, insanları doğru yola –hidayete- ulaştırması, karanlıklardan aydınlığa ve batıl inançlardan kurtararak onları İslam'ın ve tevhidin nuruna ulaştırması için uyarıcı bir elçi olarak göndermiştir. Hiz. Muhammed (s.a.v.), tüm Müslümanlar için bir nur kaynağıdır ve tabi olunması gereken bir lider ve örnek alınması gereken rol modelidir.

Yüce Allah, mükemmel bir şekilde yarattığı Hiz. Muhammed (s.a.v.)'in omuzuna büyük bir elçilik emaneti yüklemiştir. Hiz. Muhammed (s.a.v.), fiziksel özelliği itibariyle kusursuz bir bedene ve güzelliğe sahipti. O'nu tasvir edecek kelimeler kifayetsiz kalır. Kalplerdeki sevgiler O'na saygıyla dolup taşar, insanlar O'nu yüceltmek ve O'na saygı göstermek için canlarını feda ederlerdi. Dünyada O'ndan başka hiçbir insana nasip olmayan bir sevgi ve saygı ile çevrilmişti. O'nu görenler, uğruna canlarını feda edecek şekilde O'nu severlerdi. O'nun kusursuzluğuna hiçbir insan yetişememiştir. O'nu tam olarak tasvir edecek kelimeler asla bulunamamış ve bulunamayacaktır. O, en güzel yüze, en parlak renge, al al yanaklara, yuvarlak bir yüze, hoş ve tatlı bir söze sahipti. Gözleri sürmeli, kaşları birbirine yakın ve düz, burnu ince, ağzı güzel, dişleri bembeyaz ve sakalı gür ve güzeldi.

Hiz. Peygamber sadece fiziksel güzelliğiyle değil, ahlaki güzelliğiyle de mükemmel bir insandı. O, güzel huylu, cömert, yardımsever, temiz kalpli, daima güler yüzlü, hoşgörülü ve kibirden uzak biriydi. Asla öfkelenmezdi. Ev halkına ve yakınlarına hizmet ederdi. Çokça Allah'ı zikreder, sürekli tefekkür halindeydi. Güzel kokuları sever, kötü kokulardan hoşlanmazdı. Gülümseyen bir yüzü vardı. Gereksiz konuşmazdı. Allah ona tüm güzel ahlaki özellikleri vermiş ve güzel davranışlarıyla bütünleşen güzel, yumuşak huyu vardı. Şiddete karşı uyarır, affı, uzlaşmayı, hoşgörüyü ve güzel ahlaki teşvik ederdi.

Hiz. Muhammed (s.a.v.)'in doğuştan gelen özellikleri ve ahlakı siyer ve hadis kitaplarında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bunun sebebi, sahabenin Hiz. Muhammed

(s.a.v.)’in tüm özelliklerini, hayatının tüm ayrıntılarını en ince noktasına kadar öğrenmeye ve kaydedip gelecek nesillere aktarmaya özen göstermiş olmalarıdır.

H. Muhammed (s.a.v.), Allah Teâla tarafından diğer insanlara nasip olmaya güzel vasıflarla ve ahlakla donatılmıştı. O’nun mükemmel vasıflar ve özelliklerle donatılmış olması şaşırtıcı değildir; çünkü Allah Teâla onu yücelterek Kuran-ı Kerim’de şöyle buyurmuştur: ‘Ve sen gerçekten yüce bir ahlak üzere yaratıldın.’ (Kalem, 4). H. Peygamberin tüm vasıfları Kuran-ı Kerim’den kaynaklanıyordu ve hatta Kuran-ı Kerim’in kendisiydi. H. Muhammed (s.a.v.), sahip olduğu güzel ahlak nedeniyle kavmi arasında çok sevilirdi. Bu sevgi, kalplerin ona bağlanmasına ve cahiliye döneminden kalma tüm kötü alışkanlık ve huyların onun sevgisi uğruna terk edilmesini sağlamıştır. H. Peygamberin bazı ahlaki özellikleri şunlardır:

Sıdk (doğruluk): Doğruluk, Resulullah (s.a.v.)’in kişiliğindeki önemli bir özelliktir. Mekke’de daha kendisine peygamberlik ve vahiy indirilmeden önce bile ‘el-Emîn’ (güvenilir) ve ‘es-Sâdik’ (dürüst) olarak tanınmıştır. Düşmanları dahi bu onu bu üstün özelliklerini onaylamışlar ve saygı ona duymuşlardı. Çünkü onun yalan söylediği görülmemiştir. Kendisiyle, Rabb’iyle, ailesiyle ve tüm insanlarla olan ilişkilerinde dürüsttü. Onun sözünde, niyetinde ve tüm işlerinde de doğru olduğu herkes tarafından bilinirdi. O, ümmetine doğruluğu emretmiş ve yalandan söylemelerini yasaklamıştı. Onlara yalanın münafıkların özelliklerinden biri olduğunu şu sözleriyle açıklamıştır: “Münafıklığın üç alameti vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünde durmaz, kendisine güvenildiği zaman hıyanet eder.”¹

Tevazu: Allah’ın Rasûlü (s.a.v.), alçakgönüllülüğüyle en güzel örnekleri sergilemiştir. O, âlemlerin efendisi, en alçakgönüllü kişisi idi. Müslümanların, fakir ve zenginlerin, kölelerin ve özgürlerin daveti ne olursa olsun kabul eder, hediyelerini alır, hastaları ziyaret eder, yer sofrasında, hasırda ve yerde otururdu. H. Muhammed’in alçakgönüllülüğü, her kibirliye bir delil idi. Küçük ve büyüğe, yakına ve uzağa şefkat kanatlarını, muhataplarına merhametli ve yumuşak davranırdı. Tüm alçakgönüllülüğüyle, ev işlerinde ailesine yardım eder ve onlara şefkatli davranırdı. Müminlerin annesi Aişe (r.a.)’ya, H. Peygamberin evdeki halini sorduklarında şöyle demiştir: “O tüm normal insanlar gibi bir insandı. Elbisesini kendisi katlar, koyununun sütünü kendisi sağlar ve özel işlerini kendisi yapardı.”²

¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu’fî el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-Sahîh*, thk. Mutafta el-Buğa, 5.baskı (Dimak: Dâru İbn Kesîr, 1993), 1: 21. (33)

² Muhammed Nâsireddin el-Elbânî, *Silsiletü’l-Ehâdisi’s-Sahîha ve Şey’un Min Fıkhihâ ve Fevâ’idihâ*, 1.baskı (Riyad: Mektebetü Dâri’l-Maârif lin-Neşri ve’t-Tevzi’. 1996), 2: 275.

Cesurluk: Cesurluk ya da şecaat, güçlü ve korkusuz olan, acizliği ve zayıflığı kabul etmeyen erkeklerin sahip olduğu yüce ahlaki özelliklerden biridir. Allah Teâla, kullarını bu yüce ahlaki vasıfla süslenmeleri için teşvik etmiştir. Güçlü mümin, zayıf mümine nazaran Allah’a daha sevimli ve yakındır. Hz. Muhammed (s.a.v.), cesaret ve kararlılığın en güzel örneğidir. Hayatı boyunca gösterdiği davranışlar ve mücadeleler bunun en açık delilidir. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in savaşlardaki cesareti Ali bin Ebi Talib (r.a.)’den rivayet edilen bir hadiste şöyle zikredilmiştir: “Savaş kızıştığında ve ordular karşı karşıya geldiğinde, biz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) arkasına sığınardık. Onun kadar orduya yakın duran hiçbirimiz olmazdı.”¹

Merhamet: Hz. Muhammed (s.a.v.), insanların en merhametlisiydi. Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de buyurmuştur ki: ‘Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.’ (Enbiya, 107). Hz. Peygamber’in kalbinde merhametin köklü olduğunu gösteren bir olayda, kendisine müşriklere lanet okuması istendiğinde şöyle buyurmuştur: ‘Ben lanetlemek için gönderilmiş bir peygamber değilim, ben rahmet olarak gönderildim.’² Allah Teâla, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i ahlak ve güzellikte insanların en güzeli olarak nitelendirmiş ve bu konuda Kur’an’da şöyle buyurmuştur: ‘Fakat sen, Allah’ın rahmeti sayesinde onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer sen katı kalpli ve kaba biri olsaydın, senden çekinerek etrafından dağılırlardı. Öyleyse onları affet, onlar için istiğfar dile ve işlerinde onlara danış. Bir kere karar verince de Allah’a tevekkül et. Çünkü Allah, tevekkül edenleri sever.’ (Âl-i İmrân, 159). Yani, eğer davet ettiğinde Hz. Peygamber sert ve katı davranmış olsaydı, insanlar ondan uzaklaşırlardı. Fakat Hz. Muhammed (s.a.v.)’in güzel ahlakı, yumuşak huyluluğu ve güzel karakteri nedeniyle insanlar onun etrafında toplanarak ona tabi olmuşlardır.

Adalet: Hz. Muhammed (s.a.v.), adalet konusunda gerçekten örnek alınması gereken bir şahsiyet idi. Tüm sözleri, eylemleri ve yaşamı, bu yüce ahlaki vasfın somut birer uygulamasıydı. Ümmetini zulümden, insanlara haksızlık etmekten şiddetle uyarmıştır. Onun adaletli moluşunu gösteren en önemli olaylardan biri de, Allah (c.c.)’nün şer’î hükümlerini, kendisine en yakın olan kişilere bile tereddütsüz bir şekilde kararlılıkla uygulamış olmasıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in, hırsızlık yapan bir kadın Mahzûmî’ye hitaben, ‘Allah’a yemin ederim ki; eğer Muhammed’in kızı Fatıma bile hırsızlık yapsa, elini keserim’ dediği rivayet edilmiştir.³

¹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *el-Müsned*, thk. Şu‘eyb el-Arnâvût vd (Beyrut: Müessesetu’r-Risâle, 1. baskı, 2001/ 1421), 2: 453. (1346).

² Ebu’l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî. *Sahîh-i Müslim*, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki (Beyrut: Dâru İhyâ’i’t-Turâs, 1955), 4: 6.

³ el-Buhârî. *el-Câmi ‘u’s-Sahîh*, 4: 566. (4053).

³ el-Buhârî. *el-Câmi ‘u’s-Sahîh*, 4: 566. (4053).

Affetme ve Bağışlama: Hz. Peygamber (s.a.v.), hoşgörülü ve affedici biriydi. İslam'ın kimseye kin gütmeyi emretmediğini, aksine haksızlık yapan ve zulmedenlere bile hoşgörü ve affetmeyi emrettiğini bildirmekte ve kendisi de bu konuda açıkça örnek olmaktadır. Mekke'nin fethi gerçekleştiğinde, Hz. Peygamber, Kureyşli müşriklerin müminlere nasıl eziyet ve zulüm ettiğini, onları nasıl öldürdüğünü ve Mekke'den uzaklaştırdığını unutmamıştı. Fakat yine de o, affetmeyi ve bağışlamayı tercih ederek hepsini affetmişti.

Cömertlik: Allah'ın Rasûlü (s.a.v.), cömertlik ve iyilikseverlikte örnek alınması gereken bir kişiydi. Fakir kalma endişesi olmaksın insanlarla varlığını paylaşır ve ondan verirdi. Çünkü rızkın Allah'ın elinde olduğuna ve O'nun keremine inanıyor ve güveniyordu. Bu konuda Enes bin Malik (r.a.)'den rivayet edilen şu hadisi şerif oldukça anlamlıdır: 'Rasûlullah (s.a.v.)'den İslam adına bir şey istenildiğinde asla geri çevirmezdi. Bir gün bir adam gelmiş ve ona iki dağ arasındaki bütün koyunları verdi. Adam kavmine dönerek şöyle demişti: 'Ey insanlar! Müslüman olun. Çünkü Muhammed, fakirlikten korkmadan insanlara malını vermektedir.'¹

Peygamberimiz (s.a.v.)'in özelliklerinden biri de, Müslümanların kalplerini iman, ihlas, takva, hidayet ve sabır gibi değerlerde birleştirmesiydi. O, doğru yolun kaynağı olarak, yanlış ve batıl inançları kaldırarak, insanları hidayete, doğru yola yönlendirmiştir. Bu yüzden peygamberlerin sonuncusu ve en üstünü olmayı hak etmiştir. Kıyamet gününde diğer peygamberler ve elçilerden farklı olarak şefaate edebilme özelliğine sahiptir. O, dünya ve ahirette şefkatli ve merhametli bir liderdi. Hayatı boyunca büyük ve örnek bir kişiliği ve ölümünden sonra da öyle kalmaya devam etmiştir.²

Peygamber (s.a.v.), ilahi bir okulda terbiye edilmiş ve yetişmiştir. Onun eğitimi ve terbiyesini bizzat Allah Teâlâ, en mükemmel şekilde yapmıştır. Bu büyük lütuf sayesinde o, Kuran'ın ahlakıyla donanmış ve bu büyük bir fazilete ulaşarak insanlara örnek, en güzel ahlak sahibi biri olmuştur.

Onun ahlaki özelliklerini şöyle özetleyebiliriz: Peygamber (s.a.v) en güzel ahlaka sahip olan insandı. O, en güzel ahlaka sahip, güzel kokulu, akli son derece olgun, iyi geçimli, Allah'ı en iyi bilen takva sahibi, cesur, cömert, adil, hoşgörülü, Rabbine karşı itaatkâr, sabırlı, merhametli ve hayâli bir kişiydi.

Hadis kitaplarına göre Rasûlullah (s.a.v.)'in ten rengi kırmızıya çalan beyaz tonda bir renktedir. Saçları ise simsiyah olup ne kıvrıkcık ne de düz, kulak memesine kadar uzanırdı. Enes bin Malik (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle

¹ Müslim, *Sahîh-i Müslim*, 4: 306.

² Kâ' el-Kâf, el-Medîhu'l-Nebavî 'İnde Muhammad b. vâbir el-Endalusî Divânu Nefâisu'l-Minah ve Arâisu'l-Medih, 101.

buyurmuştur: ‘O, orta boyluydu, ne uzun ne de kısa idi. Açık ten renkli idi. Saçları ne kıvrırcık ne de düz, kulak memelerine kadar uzanıyordu. Kırk yaşındayken kendisine vahiy inmişti. Vahiy indikten sonra Mekke’de on yıl ve Medine’de de on yıl yaşadı. Vefat ettiğinde başında ve sakalında yirmi tane bile beyaz saç yoktu.’¹

Sahabeler (r.a.), Hz. Muhammed (s.a.v.)’in yüzünü aydınlık bir ay gibi tasvir etmişler ve en güzel yüzlü insan olduğunu söylemişlerdir. Ebu Hureyre (r.a.)’den rivayette bu durum şöyle tasvir edilmiştir: ‘Rasulullah (s.a.v.)’den daha güzel birini görmedim. Sanki yüzünde güneş parlıyor gibiydi. Onun kadar hızlı yürüyen birini de görmedim. Sanki dünya onun için büzülüyordu. Biz yürüdüğümüzde yorulurken o hiç yorulmazdı.’²

Fizikî özelliklerine gelince geniş bir alnı, büyük bir ağız ve beyaz dişleri vardı. Konuştuğunda ağzından sanki nur saçılıyordu. Cabir bin Semüre (r.a.)’den rivayet edilen şu hadiste bu bilgileri teyit etmektedir: ‘Rasulullah (s.a.v.) geniş ağızlı, iri gözlü, topuklarından hafifçe basarak yürüyen biriydi.’³

Peygamber (s.a.v), yumuşak elleri ve hoş bir kokusuyla tanınıyordu Enes bin Malik (r.a.)’den rivayet edilen bir hadiste göre şöyle demiştir: ‘Allah Rasûlü (s.a.v), beyaz tenli olanlardandı. Teri, inciler gibi parlıyordu. Yürüdüğünde hafifçe sallanırdı. Ben Allah Rasûlü (s.a.v)’in ellerinden daha yumuşak bir el hissetmedim. Ondan daha güzel koku, misk veya amber koklamadım, kokladığım en güzel koku O’nun kokusuydu.’⁴

Ümmü Ma’bed (r.a.), Hz. Muhammed’in fiziksel görünümünü en detaylı şekilde anlatan sahabelerden biridir. Rivayet edilen bir hadiste Hz. Muhammed (s.a.v.)’i şöyle tasvir etmektedir: ‘Nurlu bir yüzü, açık alnı ve güzel ahlakı olan bir adam gördüm. Ne yorgunluk onu yıpratmış ne de zorluklar onu çökertebilmişti. Yakışıklı ve cömertti. Gözlerinde bir canlılık, kirpiklerinde bir güzellik, sesinde bir tatlılık, boynunda bir parıltı ve sakalında bir gürlük vardı. Suskun olduğunda vakar, konuştuğunda ise heybet ve güzellik onu sarardı. Uzaktan en güzel ve en heybetli, yakından ise en güzel ve en yakışıklı insandı. Konuşması tatlı ve düzgündü. Ne abartılı konuşur ne de boş sözlüydü. Sanki sözleri inci dizisi gibiydi, tane tane dökülüyordu. Ne dikkat çekecek uzun ne de görülmeyecek kadar kısa boylu değil orta boyluydu.’⁵

¹ el-Buhârî. *el-Câmi ‘u’s-Sahîh*, 3: 302. (3354).

² Ebû İsmâ Muhammed b. ‘İsâ b. Sevre et-Tirmizî, *eş-Şemâ ‘ilü’n-nebeviyye ve ‘l-Hasâ ‘ilü’l-Mustafaviyye*, thk. Seyyid b. Abbas el-Culeymî (Mekke: el-Mektebetü’t-Ticâriyye, 1993), 112.

³ Müslim, *Sahîh-i Müslim*, 4: 320. (2339).

⁴ Müslim, *Sahîh-i Müslim*, 4: 315. (2330).

⁵ Ebû Abdullah Muhammed bin Abdullah en-Nîsâbü’rî, *el-Mustadrak ‘Ala es-Sahîhayn*, thk. Mustafa At (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyyah, 1990), 3: 10.

Hız. Peygamberin doğuştan gelen fiziksel özelliklerini özetleyecek olursak, O eşsiz bir güzelliğe ve yüzünde benzersiz bir parlaklığa sahip ve organları arasında uyum vardı. Orta boylu, yuvarlak bir yüze sahip ve beyaz tenli idi. Saçları koyu renkli simsiyahtı. Gözleri kara ve canlıydı. Kaşları uzun ve inceydi. Dişleri beyaz, burnu ince, ağzı geniş ve sakalı gürdü. Boynu uzun ve sesi kaba değildi.

2.2. Bârûdî Şiirlerinde Hız. Peygamberin Doğuştan Gelen Özellikleri ve Ahlakı

Karakter, Ele aldığımız iki kasidede Bârûdî Peygamberimizin doğuştan gelen fiziki özellikleri ve onu Ahlakı konusunda övgüler dizmiştir. Çalışmanın gelen kısmında bu iki kasidede Peygambere medhiye olarak geçen beyitler ele alınacaktır.

2.2.1. Ahlakî Özellikleri

Hikâye Hız. Peygamberin ahlakî özellikleri, cömertlik, cesurluk, yumuşak huylu olma, doğruluk, güvenilirlik gibi üstün ahlakî özelliklerdir.

Bârûdî Hız. Peygamberi, hizkmet sahibi, cömert ve hoş görülü oluşunu kasidesinde şöyle nitelemiştir:¹

*Muhammet rasullerin en sonuncusudur,
Arap ya da acem olsun tüm insanların uyduğu.
Hikmetin kaynağı Cebrail'in yol arkadaşı,
Bilge ve paktır, misafiri ağırlar, susuzluğu giderir.*

Bârûdî, her iki kasidesinde de Hız. Muhammed (s.a.v.)'in yüce bir peygamber olmasından bahsetmektedir. Bu yüce ve mübarekliğin bir göstergesi olarak, Hız. Muhammed (s.a.v.)'in emzirilmek üzere gönderildiği süt annesi Halime'nin evinin ve topraklarının bereketlendiğini anlatır. Bârûdî bu konuda şiirlerinde şunları söyler:²

*Halime hiç önemsemedi başkalarının ne dediğini,
Yetim bile olsa da kabul etti onu emzirmeyi.
Sütle doldu göğsü, mal varlığı çoğaldı,
Öncesinde yokluk ve açlıktan uyuyamazdı bile.
Hayatı kolaylaştı, epey zamandan sonra,
Artık hayattan tat aldı, rahatça yaşamının.
Neşeye gark olmuştu ve ailesine koştu,
Onlara da bildirdi verilen nimetleri.
Tattığı fakirlik duyguları yok oldu,*

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 5.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 7.

Nimetlerin artması ona hayırlar sundu.

Nasıl olmasın ki, yerleşti aralarına,

Cömertliğin ve keremin timsalidir Muhammed.

Yine şair Hz. Peygamberin halim, yumuşak huylu oluşunu şöyle niteler:¹

İki yıllık süresi bitince emzirmenin,

Kendisi beslenmeye yeterli olabildi.

Aklen de olgunlaştı emzirme bitmesiyle,

Yaşta da olgunlaştı, vakarlı bir genç oldu.

Bu iki beyitte Hz. Muhammedin emzirme süresinin iki yıl olduğuna değinilmiştir. Peygamber (s.a.v.)'in artık aklen de olgunlaşmıştı.

Şair, Yüce Allah'ın Peygamberimiz (s.a.v.) koyun otlatırken ona iki melek gönderdiğini ve bu meleklerin ona cerrahi bir operasyon uygulayarak kalbini temizlediğini anlatmıştır. Bu ameliyatın sıradan bir ameliyat olmadığını, hiçbir acı izinin olmadığı benzersiz bir ameliyat olduğunu belirtmiştir.²

Bu demektir ki, Peygamber (s.a.v.)'in kalbi, sahibini sapıklığa düşürecek her türlü heva ve hevesten yoksundur.

Bârûdî, her iki kasidesinde Hz. Muhammed (s.a.v.) mübarek bir kişi olduğu, aynı zamanda tüm dertleri ve sıkıntıları ortadan kaldırdığını ifade ederek belirtmektedir. Bu durum Şam yolculuğunda karşılaştığı Rahip Bahira'nın sözlerinde geçmektedir. Şöyleki:³

Şöyle dedi Bahira daha onu ilk gördüğünde,

Basra topraklarında kimse ona ithamda bulunmamıştır.

Kara bulutlar onu gölgelediği ve sıkıştırdığı zaman,

Ona olan sevgiden sarmaşık ve barış dalı gerildi.

Çünkü o, cömert Hatemu'l- Enbiyadır,

Zorluklar onunla geçer ve belalar da savuşur.

Peygamber (s.a.v.)'i överken bahsettiği ahlaki nitelikler arasında, Peygamberlik kendisine verilmeden önce de dürüstlük ve güvenilirliği ile bilinmekteydi. 25 yaşından beri dürüstlüğü, sadakati ve güzel ahlakı nedeniyle Kureyşliler ona 'el-Emin' diyorlardı. Şair bu konuyu şöyle dile getirmiştir:⁴

Yine Yüce Nebi (s.a.v.)'in özellikleri hakkında şöyle der:⁵

Böyle hoşgörülü bir nebi görülmemiştir;

Ancak, O'dur cömert ve güzel karakterli olan.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 7.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 8.

³ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 8.

⁴ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 8-9.

⁵ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 9.

Şair, ‘Hacer’ul-Esved’in Kâbe duvarına yerleştirilmesi hikâyesinde onun adaletli tutumu överek bahsetmiştir. Kureyşlilerin Kâbe’yi yeniden inşa etmek istediklerinde ‘Hacer’ul-Esved’in yerleştirileceği noktaya ulaşılınca her kabile ‘Hacer’ul-Esved’i kendilerinin yerleştirmesini istemişler ve kabileler arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Sonra aralarında Kabeye ilk gelecek olan kişinin hakem olması konusunda anlaşılabilir ve ilk gelen kişi de Muhammed (s.a.v.) olmuştu. Bu olayı Bârûdî şöyle anlatır:¹

Şair, Hz. Peygamber’in kırk yaşına ulaştığında, ilim ve hikmet sahibi olarak hiç kimsenin ulaşamadığı bir seviyeye ulaştığını belirterek şöyle demiştir:²

*Kırk yaşına bastığında ilmi ve hikmeti arttı,
Hiç kimsenin erişemediği bir mertebeye erişti.*

Şair ayrıca, İryaş’î’nin develerini Ebu Cehil’e satıp parasını alamayınca Hz. Peygamberden yardım istemesi üzerine, Ebu Cehil’in evine giden Peygamberimizi güçlü ve kuvvetli olarak niteleyerek şöyle demiştir:³

Şair, Peygamber (s.a.v.)’i iki cihanın efendisi olduğunu belirterek onun ciddiyet, sabır ve azim sahibi olduğunu, bu nedenle insanları İslam dinine davet etmekten geri durmadığını belirtmiştir. Şiirinde bu durumu şöyle zikretmiştir:⁴

Bârûdî şiirinde Medine’ye hicretten ve mescidi nebevinin inşasından sonra Hz. Peygamber’in Medine’de bir hutbe verdiğini belirtmiştir. Bu hutbede Müslümanları hak yolu izlemeye, dalalet yolunu terk etmeye ve güzel ahlaka davet ettiğini bildirerek Allah’ın Kitabına bağlılığa çağırdığını şöyle ifade etmiştir:⁵

Şair, Hz. Peygamber’in her zaman mazlumların yanında yer aldığını ve verdiği sözlere bağlı kaldığını ifade eder. Benî Bekir kabilesi Kureyş kabilesinden yardım isteyerek Huza’a kabilesine karşı savaşmıştı. Peygamberimizin de Huza’a kabilesine destek verdiğini zikrederek nasıl zafer kazandığını belirtmiştir:⁶

Şiirde belirtilen konulardan biri de, Nebi (s.a.v.)’in insanların kalplerine tesir eden Allah tarafından verilmiş güce sahip olmasıdır. Bu gücü insanları hidayete ermeleri için kullandığını şöyle belirtmiştir:⁷

*Tüm insanların kalplerine can vermişti,
Allah’ın yağmur vererek bitkileri yeşerttiği gibi.*

¹ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 11.

² el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 12.

³ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 16-17.

⁴ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 18.

⁵ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 24.

⁶ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 38.

⁷ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 41.

Hidayet peygamberlere verilen bir özellik olup O'nun hidayetinin tüm insanlığı hidayete erdirmesi olarak ifade etmiş ve şöyle demiştir:¹

O nebi doğru yolu göstermesiydi,

Vahşilik yeryüzüne hakim olurdu.

Bârûdî'nin şiirlerinde öne çıkan nitelikler, Peygamber (s.a.v.)'i övmesi ve bu övgülerde ona olan büyük sevgi ve hayranlığını dile getirmesidir. Bu nitelikler, Peygamber Muhammed'in sahip olduğu özelliklerin sadece küçük bir kısmını yansıtır ve şair bunun tamamen farkındadır. Ancak sınırlı bir alan içinde olduğu için sadece bazı niteliklere odaklanmak zorunda kalır. Bârûdî, Peygamber övgüsünü tam olarak ifade edemediğini belirterek şöyle der:²

Keşke onu hakkıyla övebilmiş olsam ama heyhat!

Eskilerin tuttuğu yoldan gidip de.

Ne söylemişlerdi övenler onu,

Övdüklerinde sözlerin en yücesiyle.

İnsanlığı karanlıktan aydınlığa, sapkınlıktan ve putperestlikten hidayete, nura ve dosdoğru bir yola taşımış olan bu yüce şahsiyetin hakikatini; insanın gücü ne kadar büyük olsa da, ne kadar bilgiye sahip olsa da ifade etmeye yetmez.³ Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ahlakı ve faziletleri hakkında ne kadar çok şey söylesek de, onu tam anlamıyla ifade edemeyiz. Ne kadar güzel beyanlar ve etkileyici sözler kullansak da, onun yüceliğini ve erdemlerini hakkıyla anlatamayız. Bu konuda en güzel ve en doğru sözleri Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed peygambere hitaben şöyle buyurmaktadır: 'Şüphesiz sen, yüce bir ahlak sahibisin.' (Kalem, 4). Bu ayeti kerimenin anlamı: Ey Muhammed, sen yüksek ahlak sahibisin ve olgun bir yaştasın. Çünkü sende huşu, sükûnet, tevazu, sabır, zühd, merhamet, nezaket, taat, yumuşak huylu olmak gibi güzel ahlak iyi niteliklerin hepsine sahipsindir demektir.

Allah'ın Rasulü tüm insanlar gibi beşer olmasına rağmen, sevgi, iyilik ve temizlikte kesinlikle eşi benzeri olmayan bir şekilde yaratılmıştı. Onun hayatı ve olağanüstü yaşamı, insanlar arasında eşsiz bir model ve nadir bir değerdir. Tüm bu özellikler, sadece Allah Teâlâ'nın ona, diğer yaratıklardan farklı olarak bahşetmiş olduğu özel bir kişiliktir.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 69.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 46.

³ el-Hafız b. Hayyân el-Asbahânî, *Ahlâku'n-Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ve 'Âdâbuh* (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1986), 13.

2.2.2 Doğuştan Gelen Özellikleri

Hikâye Bârûdî, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i parlak bir nur (ışık) olarak tarif etmiş ve bu nurun, Allah'ın onun dünyaya gelmesini takdir ettiği zamana kadar evrende dolaştığını belirtmiştir. Sonra bu nur Peygamberimizin babası Abdullah'a yerleştirildiğini şöyle ifade etmiştir:¹

Peygamber efendimiz' in henüz annesi Âmine'nin rahmindeyken, bu nurun Şam diyarına kadar ulaştığını ve onun doğumunda Allah'ın nuru olduğunu Bârûdî şiirinde dile getirmiştir. Pazartesi günü doğduğunda her yerin nura gark olduğunu ve Mekke'nin sevinçle coştüğünü şöyle anlatmıştır:²

Emzirmeyi tamamladıktan sonra şair onun güzelliği ile ilgili nitelemeler yapmıştır. Boy ölçüsünün iyi olduğunu, yüzünde, ileride büyük önemli biri olacağına dair işaretler taşıdığını ve ayrıca zeki bir çocuk olduğunu belirterek şöyle demiştir:³

*Emzirme dönemini tamamladığında,
İki yıl geçmişti, sonra kesildi süttten.
Kat kat sarılmış dal gibi büyüdü,
Alnında ihtişam ve anlayışın izleri vardı.*

Peygamber (s.a.v.) arkadaşı Ebu Bekir (r.a.) ile mağaraya saklandığında, şair onu mağarada nurlu bir ay olarak şöyle tasvir etmiştir:⁴

Şair Hz. Peygamberi rüyasında gördüğünü belirtmiş ve rüyasında görmüş olduğu yüzünün beyazlığı ve nurundan şu şekilde bahsetmiştir:⁵

*Övünç olarak onun nurlu yüzünü görmek bana yeter,
Rüyamda bile olsa onla karşılaşp görebilmiş olmak.*

Peygamberimiz sahip olduğu nuru şair şöyle tekrar ederek niteler:⁶

*Muhammed'e tabi olan kişi sapkınlıktan nasıl korkar,
Hiçbir sapkınlık O'nun hidayeti karşısında duramaz.*

Çalışmamızda, anlaşıldığı kadarıyla şair, Muhammed (s.a.v.)'in fiziksel niteliklerinin çoğuna ayrıntılı olarak girmemiştir. Hz. Peygamberin boyu posu, saç ve göz rengi, burun ve ağız şekli gibi kitaplarda bahsedilen diğer fiziksel özelliklerine değinmemiştir. Bunun yerine tek bir fiziksel özelliğine; nur saçan yüzüne odaklanmıştır.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 6.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 6.

³ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 7.

⁴ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 21-22.

⁵ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 44.

⁶ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 48.

3. MAHMÛD SAMÎ EL-BARUDÎ'NİN ŞİİRLERİNDE SANATSAL YAPI

3.1. Sanatsal Yapının Anlamı

Edebi eserlerde, özellikle de şiirde sanatsal yapı, hem biçimsel hem de estetik bir temel oluşturur. Bu yapı, eserin ana unsurlarından biridir ve her edebi eserin kendine özgü, belirli bir yapısı olmalıdır. Bu yapı, eserin türüne ve içeriğine uygun olmalı ve eserin bütünlüğünü sağlamalıdır. Sanatsal yapı, edebi eserin iskeletini oluşturur ve eserin diğer unsurlarını bağlayarak bir araya getirir.

Özellikle şiir, kaside türü edebi eserlerde, unsurların arasındaki ilişki, en önemli eleştirel konulardan biridir. Bu ilişki, eserin anlaşılmasında ve estetik ve sanatsal değerinin belirlenmesinde büyük rol oynar. Bu konu, modern çağ eleştirmenlerin dikkatini çekmiş ve bu ilişkinin adlandırılması ve kavramsallaştırılması konusunda birçok tartışmaya neden olmuştur. Çağdaş eleştirmenler, bu ilişkiyi temsil eden tek bir terim üzerinde anlaşılamamışlardır. Dolayısıyla bu durum, bu konuda birçok terim ve isim ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹

Sanatsal yapıyı anlamak için öncelikle dildeki ve terim anlamını bilmek gerekir. Ardından, sanatsal yapıyı oluşturan temel unsurları öğrenmek ve bu unsurların Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin şiirlerinde nasıl kullanıldığını incelemek önemlidir.²

3.1.1. Sözlük ve Terim Olarak Sanatsal Yapı

Hikâyedeki 'Sanatsal Yapı' kelimesindeki 'yapı' Arapçada 'bünye, bina' olarak geçmekte olup yapmak, inşa etmek manasındadır. Arapça'da yıkmak anlamına gelen 'hedmun' kelimesin zıttıdır.³

Edebiyatta ise 'bünye' kelimesi, bir bütünün bir araya gelen parçalardan oluşması nedeniyle anlaşılabilir olmasını açıklayan sistemi ifade eder. Bazen bu terim, belirli bir niteliğe sahip unsurların düzenlendiği bütüne de atfedilir.⁴

Salah Fadl, sanatsal yapıyı 'herhangi bir yapının inşa edilme şekli' olarak tanımlar. Fadl, bu kelimenin Avrupa dillerinde bir yapının inşa edilme şeklini ifade etmek için kullanıldığını ve daha sonra kelime anlamının genişleyerek parçaların nasıl bir araya gelerek tek bir söz oluşturduğunu ifade etmek için kullanıldığını da ekler.⁵

¹ Muhammed el-Heysa, *el-Binâu 'l-Fennî fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe* (Câmi'atu's-Şarki'l-Avsat. Yüksek lisans tezi, 2011), 38.

² el-Heysa, *el-Binâu 'l-Fennî fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe*, 38.

³ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arabî*, 14: 93-94.

⁴ Mohamad Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rîşe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı* (Ankara: Sonçağ, 2021), 147.

⁵ el-Heysa, *el-Binâu 'l-Fennî fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe*, 39.

Sanatsal yapı kavramı, kökenini mimariden almıştır. Kelime anlamı olarak, bir binanın veya yapının inşası ve tasarımıyla ilgili süreçleri ifade eder. Mimaride, sanatsal yapı, sadece estetik kaygılarla değil, aynı zamanda işlevsellik ve sağlamlık gibi unsurları da göz önünde bulundurarak, farklı parçaların bir araya getirilmesi ve bütünleştirilmesi anlamına gelir. Zamanla ve edebiyatın ve eleştirinin gelişmesiyle birlikte, sanatsal yapı kavramı edebi alana da taşınmıştır. Edebiyatta sanatsal yapı, bir edebi eserin farklı unsurlarının bir araya gelerek nasıl bir bütün oluşturduğunu ifade eder. Bu unsurlar arasında dil, imgeler, ses, anlatım gibi unsurlar yer alır. Sanatsal yapı, bir eserin anlamını, mesajını ve etkisini belirlemede önemli bir rol oynar.¹

Bir yapının sağlam ve işlevsel olması için, onu oluşturan tüm unsurların birbirleriyle uyumlu ve tüm bileşenlerin birbirine bağlı olması gerekir. Yapı, 'parçaların düzeni ve bir arada kalıcılığı' unsuru, oluşumunu açıklayan kuralları, amacı veya işlevi ile ayrıca ona sayısız örneklerle uyumlu bir şekilde inşa edilebilecek esnekliği sağlar. Bu geniş anlamda yapı, uyumlu unsurların organize bir şekli olup, sabit ilişkilere dayanır ve bu ilişkilerin esnekliği sayesinde birçok farklı model oluşturulabilir. Dolayısıyla yapı kavramı, bir araya gelen unsurların düzenli bir şekilde düzenlenmiş bir görüntüsüdür.²

Sanat kavramı ise, tarihsel bir gizem oluşturur. Çünkü eski çağlardan günümüze kadar hala bir tartışma konusudur. Özgürlükle karakterize edilen klasik ve modern, konuşan ve sessiz sanat çeşitleri vardır. İçinde yaratıcılık ve yaratma yeteneği bulunur; çünkü sanat bir yetenek ve zevk tarafından ortaya çıkarılan üstün bir beceri ürünüdür.³ Sanat, insanın hayal gücüne dayalı bir zevk sunma yeteneği olarak da tanımlanır. Çünkü bu metinlerin bize yakın, tanıdık ve eğlenceli gelmesi duygusal bir bağ kurmamızı, eseri kolayca anlamamızı ve keyifli bir okuma deneyimi yaşamamızı sağlar.⁴

Sanat, insan duygularını ve fikirlerini iletmek için kullanılan güçlü bir araçtır. Tıpkı konuşmanın bize başkalarıyla düşüncelerimizi paylaşma imkânı sunması gibi, sanat da duygularımızı ve bakış açımızı ifade etmemize imkân tanır.

Sanat, duyguları iletmenin bir yoludur. Bazen kelimelerle ifade edemediğimiz duyguları, sanat aracılığıyla aktarabiliriz. Sanatsal eserler, farklı bakış açılarını ve deneyimleri keşfetmemize dış dünya ile iletişim kurmamızı sağlar. Kaside ya da şiir, kelimelerin belli bir düzen ve ahenk içinde kullanılmasıyla oluşturulan sanatsal bir türdür.

¹ el-Heysa, *el-Binâu 'l-Fennî fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe*, 39.

² Selmân el-'Ubeydî, *el-Binâu 'l-Fennî fî 'l-Kasîdeti 'l-Cedîde* (İrbid: Âlamu'l-Kutubi'l-Hadîs: 2011), 17.

³ Fatîma Hâc ve Hâlidîyye Halâlî, *el-Binâu 'l-Fennî fî şî'ri 'l-Emîr Abdülkadir*, (Cezayir: Câmi'atu İbni Haldun, Basılmamış, Yüksek lisans Tezi, 2020), 25.

⁴ Hafîza 'Azzûz, *el-Bimâu 'l-Fennî fî Diâni 'ş-Şair Ahmed Bezyû* (Cezayir: Câmi'atu Muhammed Hıdır Biskra, Yüksek lisans Tezi, 2014), 12.

Sanat ise yaratıcılık, beceri ve üretimdir. Bu iki terim bir araya geldiğinde sanatsal yapı oluşur.¹

Dolayısıyla sanatsal yapı şöyle tanımlanabilir: Şiirsel yapıyı oluşturan unsurlar arasındaki etkileşim yoluyla kurulan güçlü ilişkiler bütünüdür. Çünkü bu unsurlar, yapısal modellerle başlayıp şiirin yapısal düzenine kadar uzanan etkileşimle oluşur. Bu unsurların güçlü bir şekilde varlığı olmadan, şiirde olması beklenen metin yönünden bütünlüğünü ifade etmesi mümkün değildir. Bu unsurlar, şiirin yapısını en iyi şekilde sunmak için farklı bağlamlarda çalışır.²

Bu itibarla, sanatsal yapı şu unsurlardan oluşur: Şiir dili, şiirsel imge ve ritim. Bu unsurların birleşimiyle Arap şiirinin genel yapısı oluşur.

Sanatsal yapı kavramı, şiirsel unsurlar arasındaki ilişkilerin dokusunun doğasından ve konumundan gelir. Şiir dili, şiirsel imge ve şiirsel ritim arasındaki ilişkiler ne kadar güçlü ve örnekleyici olursa, bu durum şiirin genel yapısına olumlu bir şekilde yansır. Bu ilişkiler, şiirsel unsurların oluşturduğu bir ağdan daha fazlası olup, yüksek düzeyde mimari bir yapıya dönüşür ve bu yapı yüksek düzeyde yapısal mühendislik prensiplerine tabidir.³

Her şiirin kendine özgü bir sanatsal yapısı vardır, çünkü sanatsal yapısı olmayan hiçbir sanatsal eser yoktur ve her eserin onu ayırt eden ve her şiirin temeli olan bu eserin doğasına uyan özellikleri vardır.

Şiirde sanatsal yapı, şiirin anlamını ve mesajını oluşturan unsurların ve bu unsurlar arasındaki ilişkilerin bir araya gelmesiyle oluşan yapı olarak tanımlanır. Bu yapı, şiire bütünlük ve tutarlılık kazandırır. Şiirin oluşturduğu dünya, birbirine bağlı düşüncelerin ve sürekli hareket eden bir akışın içinde birleşen homojen bir dünyadır.⁴

Klasik Arap edebiyatında, şiir yazma sanatı, edebiyatın en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilir. İbni Tabataba şiir yazma sanatı hakkında şöyle der: Bir şair, yazmak istediği şiirin anlamını zihninde önce nesir halinde şekillendirir. Sonra bu anlamı ifade edecek kelimeleri, uyumlu kafiyeleri ve uygun vezni seçer. Anlamına uyan bir beyit bulduğunda onu kaydeder ve zihnini diğer beyitleri yazmak için çalıştırır... Tüm anlamlar tamamlandığında ve beyitler çoğaldığında, onları birbirine bağlayacak ve dağılmış anlamları bir araya getirecek beyitler yazar ve düzene sokar.⁵ Ayrıca şunları da ekler: Şair, şiirini oluştururken, dizelerini düzenlerken, dizelerin birbirleriyle uyumunu ve

¹ Azzûz, *el-Bimâu'l-Fennî fî Diâni's-Şair Ahmed Bezyû*, 13.

² Azzûz, *el-Bimâu'l-Fennî fî Diâni's-Şair Ahmed Bezyû*, 14.

³ Azzûz, *el-Bimâu'l-Fennî fî Diâni's-Şair Ahmed Bezyû*, 14.

⁴ Ali 'İşrî Zâyid, *'An Binâi'l-Kasîdeti'l-Arabîyyeti'l-Hadîse*, 4. baskı (Kahire: Mektebetü İbn Sina, 2002), 26.

⁵ Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Tabâtabâ el-'Alevî, *'İyâru's-Şi'r*, thk. Abbâs Abdül Sâtir, 1.baskı (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1982), 11.

uyumsuzluğunu düşünmelidir. Böylece anlamların düzenli bir şekilde yerleştirilmesini sağlar ve her dize arasındaki bağlantıyı sürdürür.¹

Ebû Hilal el-Askerî, bir şiirin oluşturulması konusundaki yaklaşımını şöyle açıklar: Bir şiir yapmak istediğinizde, düşüncenizi düzenlemek istediğiniz anlamları toplayın, onları kalbinizde düşünün, onlar için uygun bir ölçü ve uyak (kafiye) ayarlayın. Bazı anlamlar vardır ki bir uyakla düzenlenebilirken diğeriyle düzenlenemez ve ya bir uyakta düzenlemek diğeriye göre daha kolay olabilir. Konuşmayı yükseltmek istiyorsanız, onu yüksek sesle okuyun, böylece akıcı, kolay anlaşılır ve cazip bir dil elde edersiniz. Böylece sizi aşağı çeken, karışık ve sıkıntılı bir dil kullanmaktan da uzak kalmış olursunuz. Şiiri oluşturduğunuzda, onu düzenleyip gereksiz veya zayıf olan dizeleri çıkarıp güçlendirin, Bu sayede her bir parçası dengeli hale gelir ve şiirin etkileyiciliği artar.²

İbn, Tabataba ve Ebû Hilal el-Askerî'nin sözlerinden anlaşıldığı üzere, bir şiirin yapısının ve şairin dikkat etmesi gereken bir düzeni ve sistemi vardır. Şair, şiirini inşa ederken parçalar arasında bağlantı kurmalı ve tutarlılığı sağlamalıdır; aksi halde, şiiri parçalanma, zayıflık ve vasatlık tuzağına düşebilir.³

Modern Arap edebiyatı eleştirisinde de şiirsel yapı Klasik Arap edebiyatında olduğu gibi, önemli bir yere sahiptir. Bazı eleştirmenler, şiirde yapılanmanın, şiirsel yaratım sürecini yönlendiren ilkelerin bir bütünü olduğunu belirtirler, böylece her unsur diğerini izler. Bu durumda, bir şiirin yapısal tanımı, şu soruyu cevaplamakla ilgilidir: 'Sonra ne?' Diğer grup ise iyi bir şiirin yapılanmasından bahsederlerken, şiirin canlı, büyüyen, gelişen ve tam bir oluşum olduğu görüşündedirler. Bu, bölümlere ayrılmış ve her birinin öncekiyle uyum içinde olduğu bir iş olarak kabul edilir. Şiir, şairin duygularını ve anılarını içeren karmaşık bir yapıdır. Dağılmış düşüncelerin bir musikî çerçeve içinde bir araya geldiği cümleler değil aksine anıların da birleştiği canlı ve hayat dolu bir yapıdır. Gerçek duygu, düşünce ve anıların oluşturduğu birbirlerine çekici bir manyetik akış içinde birleşen ifadelerdir.⁴

Subhi et-Ta'an bunu, metnin eklemlerinin, anlatı ve zihinsel düzeylerinde, birbirleriyle bağlantılı, uyumlu ve yorumlanabilen, yapısal, anlamsal ve etkileşimsel ilişkiler halinde düzenlendiği estetik bir doku olarak tanımlar.⁵

¹ İbn Tabâtabâ, *'İyârû's-Şi'r*, 129.

² Ebu Hilâl Hasan b. Abdillâh b. Sehl el-'Askerî, *Kitâbü's-Şinâ'ateyn*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim ve Ali Muhammed el-Beccâvî, 1. baskı (Kahire: Dâr İhyâu'l-Kütübi'l-'Arabiyye, 1952), 139.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 148.

⁴ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 146.

⁵ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 147.

Önceki tanımlara dayanarak, edebi bir tür olan kaside veya şiirsel bir eserin sanatsal yapısını, başlığından son beytine kadar uzanan, başlangıç, giriş ve konuyu oluşturan beyitlerin geçişinden oluşan ilişkilerin bir bütünü olarak tanımlayabiliriz.¹

Bir şiirin ya da kasidenin yapısını incelemek için, araştırmacının bu şiiri oluşturan parçalara ayırması ve her parçayı ayrı ayrı incelemesi gerekir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta, bu ayrıştırma işleminin, şiirsel metnin bileşenlerini ve aralarındaki ilişkileri anlamak için yapılan zihinsel bir işlem olduğudur. Salah Fadl bu konuda şöyle söyler: Yapı terimi, iskelet ya da ana hatlarıyla edebi eserlerin iç tasarımı gibi fiziksel bir şeyle ilişkili bir izlenim uyandırıyorsa, edebi yapının, bileşimsel unsurlarında temsil edilen özelliklerini tespit etsek bile, yüzeyde algılanabilen fiziksel bir nesne olmadığını unutmamalıyız. Çünkü öğelerinin bileşimsel özelliklerini belirlememize rağmen, edebi yapı, semboller ve doğrudan gerçekle ilgili iletişimlerle temellenen soyut bir kavramdır. Daha ziyade, yakın gerçeklikle ilgili sembollere ve bağlantılara dayanan soyut bir kavramsallaştırmadır ve yapının kendisi gerçekliğin ötesinde var olan bir şeydir. Ayrıca şunu da ekliyor: Yapı söylemi son analizde, şeyleri anlamlı bir düzen içinde yerleştirmeyi amaçlayan zihinsel bir numara veya düşünsel bir etkinliktir.²

Genel olarak bir şiir, bu şiiri oluşturmak için bir araya gelen bir dizi unsurdan oluşur ve bunların en önemlileri şunlardır: Şiirin başlığı, giriş, sonuç, uzunluk, dilsel yapı ve şiirsel ritmik yapı. Şair Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin peygamberi övdüğü şiirinde bu unsurların her birine ayrı ayrı bakacağız.

3.1.2. Başlık

Şiirsel bir metnin başlığı hakkında konuşulacak olursa, bu konu ancak şiirin incelenmesinin merkezinde yer alır. Çünkü bu şiirsel metnin kimliğine, onu diğer metinlerden ayıran özelliklerine ve karakteristiklerine ilişkin araştırmanın bir parçasıdır. Şiirdeki başlığın incelenmesi, başlığın oluşumunun estetiğini, bu başlığın ortaya çıkardığı yöntemsel teknik ve tematik meseleleri ve kendisiyle ilişkilendirilen şiirin özgüllüğünü ne ölçüde gösterdiğini araştırmayı amaçlar.

Genel olarak Arap şairler, modern çağda şiirlerinde başlık seçimine çok önem verirler. Başlık, modern Arap şiirinde organik bir parça haline gelmiş ve şiirin merkezi bir unsuru olmuştur. Çünkü başlık, şiir metninin anahtarıdır. Şiirin okunduğu anda önemli bir işlevi vardır ve şiir metnini okumaya, anlamaya ve kavramaya geçişi sağlar. Başlık, metnin şiirsel niteliğini somutlaştırma ve yoğunlaştırma veya ona işaret etme görevini

¹ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 149.

² Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 149.

etkili bir şekilde yerine getirir. Dinleyici için şiirin anlattığı atmosfere girme, çekme ve cezbetme durumu oluşturabilir. Aksi de mümkün olup o atmosferden uzaklaşarak kabul görmeme durumu da oluşturabilir. Modern şiir araştırmacısının, şiirin başlığının içeriğiyle olan stratejisini oluştururken onun bir parçası olduğunu bilmesi gerekir. Çünkü başlık, metnin dilini şekillendirme işlevine sahiptir. Metni tamamlayan veya ona işaret eden değil, metindeki ilişkileri ve bağları ifade eden bir işaret olarak işlev görür.¹

Başlık, metne giriş yapmamızı sağlayan önemli bir eşik haline gelmiştir ve metin dünyasına ilk ulaşan ve bizim tarafımızdan alınan mesajdır; çünkü başlık, şiirsel metni okumak için bir araç olarak işlev görür. Şiirsel metin, başlıkla birlikte okunur ve bu ikisi arasında bütünlük ve tamamlayıcılık ilişkisi vardır; çünkü şiirsel metin, biri kısa, öz ve yoğun olan başlıkla diğeri daha uzun olan iki metinden oluşur.²

Başlık, modern eleştiri alanında önemli bir mesele haline gelmiştir ve eleştirmenler tarafından incelenmiştir. Başlığın, özellikle okuyucu için, edebi eserin derin anlamlarını anlamada temel bir rol oynadığı şüphesizdir. Başlık, metnin özelliklerine ve keşfedilmesine ilk adımı atan bir araç olarak işlev görür. Bu nedenle, ona olan ilgi kaçınılmazdır. Çünkü başlık, metnin belirgin özelliklerini keşfetmek ve bu özellikleri okuyucuya eleştirel bir okuma biçiminde sunmak için temel bir araçtır.³

Genelde tüm şairleri, özelde ise modern dönem Arap şairleri şiirlerini başlık koymaya iten önemli bir neden, şiirde ele aldıkları temanın bütünlüğüne yönelik kaygılarıdır. Bu nedenle şairlerin çoğu, şiirlerinin her birinin temasını belirtmek için şiirlerine farklı başlıklar kullanırlar. Oysa geçmişte şiirler, son kafiyesi ‘lam’ harfi ile bitenler ‘lamiyye’, ‘mim’ harfi ile bitenler ‘mimiyye’, ‘nun’ harfi ile bitenler ise ‘nuniyye’ gibi son harfine göre adlandırılırlardı.⁴

Bârûdî şiirlerini oluşturma konusunda eski ustaların izinden giderken, eski ustaların genellikle şiirlerine başlık koymadıkları bilinmektedir. Şiirler, daha önce belirttiğimiz gibi kafiyesinin son harfine göre adlandırılırdı. Ancak Bârûdî, Bûsîrî’yi taklit etmiş olduğu şiirine ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ başlığını vererek şöyle demiştir: Bu, Allah’ın elçisinin doğumundan ölümüne kadar olan hayatının hikâyesini içeren bir şiirdir. İbni Hişam’ın seçmelerinden oluşturdum ve ona ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ adını verdim. Rabbime dua ediyorum ki bu yapmış olduğum

¹ Bessâm Kutûs, *Simyê ‘û l-‘Ünvân* (İrbid: Mektebetü Kinâne, 2001), 57-58.

² Ridâ ‘Âmir, “Simyâu’l-Ünvân fî Şi’ri Hüdâ Mikâtî”, *Mecelletu’l-Vâhât li’l-Buhûs ve’d-Dirâsât fî Erbil* 7/2 (2014), 2.

³ Âmir, “Simyâu’l-Ünvân fî Şi’ri Hüdâ Mikâtî”, 1.

⁴ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe’ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 149.

iş, mahşer gününde benim için bir kalkan olur ve o gün beni korur. Allah'ım, dileğimi yerine getir ve bunu kabul ettiğini kaderime yaz. Âmin.¹

Şiirde başlık, sadece basit bir kelime veya kelime öbeğinden ibaret değildir. Aynı zamanda, şiirin anlamını, etkisini ve yorumunu yönlendiren önemli birçok işlevi vardır. Şair şiirine bir başlık belirlerken okuyucunun dikkatini çekmek, şiirin temasını ve ana fikrini tanıtmak için seçim yapar; rastgele tesadüfi bir şey seçmez. Böylece şiirin tonunu ve atmosferini oluşturmak, yorumunu yönlendirmek, kimliğini oluşturmak ve duygusal etkisini artırmak amacı güder. Şiir başlığının analizi, iki seviyede gerçekleşir: Birincisi, başlığın özel sembolik anlamı ve bağımsız yapısı göz önünde bulundurularak incelenir. İkincisi, başlık yapısının semantik üretkenliğinin sınırlarını aşan bir seviyede yapılır.²

Araştırmacı, 'Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' başlığına baktığında kendini bu şiiri okumaya ve bu şiirin içeriği hakkında bilgi edinmeye istekli bulur. Başlık okuyucuya şiirin Peygamber (s.a.v.)'e övgü içerdiğini düşündürmektedir ki bu da 'ümmetin efendisine övgü' anlamına gelen 'Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' ifadesiyle belirtilmiştir. Zira ümmetin efendisi Peygamber (s.a.v.)'dir ve bu başlık şiirin içeriğini açıkça ifade etmekte ve şiir hakkında genel bir fikir vermektedir.

Bu başlık, şairin mesajını alıcıya net bir şekilde iletme isteğinden dolayı şiirin içeriğini açık ve net bir şekilde göstermektedir.

Bu başlığın dilsel güzelliği, bir yandan kelimelerin ahengi, diğer yandan 'Keşfu'l Gummeti' ve 'Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' ifadeleri arasındaki kafiye ile ortaya çıkan ritmik uyum gayet belirgindir.

Bârûdî'nin 'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' adlı ikinci şiirine gelince, şair şiirlerine başlık koymayan Klasik dönem şairlerin geleneğine uyarak şiire bir başlık koymamıştır. Bu da edebiyatçıları bu şiire ilk dizeden alınan 'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' adını vermeye ya da şiirin kafiyesini son harfi olan 'cîm' harfi nedeniyle 'Cîmiyye' demeye sevk etmiştir.

3.1.3. Şiirin Uzunluğu

Bir şeyin uzunluğu ancak başka karşılaştırma yapılacağı bir şeyin uzunluğu veya kısalığıyla, doğal, mantıksal bir ifadeyle belirlenir. Dolayısıyla bir şiir, diğerleriyle aynı düzeyde, aynı uzunluk ya da kısalıkta olmak zorunda olması gerekmediğinden uzun ya da kısa diye nitelendirilmemelidir.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Gumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 2.

² Mohamad Alahmad, "Hannê Mîne'nin Üç Eseri (Bakâyâ Suvar, el-Mustenska' Ve El-Kitâf) Örneğinde Otobiyografik Roman", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 1/11 (Nisan, 2019), 267.

Arap şiirinde şiir, şiirin döküldüğü kalıp olarak tanımlanabilir ve en az yedi beyitten oluşur. Eğer yedi beyitten daha az ise, bu bir şiir parçası olarak adlandırılır. Bu beyitlerin aynı kafiye ve aynı ölçü veya nazmı taşıması gerekir ve belirli bir konu etrafında dönmelidir.¹

Uzun şiir çağdaş dönem şiirleri için yeni bir şiir biçimi olmayabilir, ancak biçim ve içerik olarak evrim geçirmiş eski bir şiir biçiminin gelişiminin sonucudur. Geçmişteki ‘Mua’llakayı Seb’a’ dediğimiz Kâbe duvarına asılan meşhur on şiir örnekleri arasında yer alır. Bu nedenle böyle bir şiir kavramı oluşturulmuştur.²

Şiirin uzunluğu eskiden beri şiirin değerlendirilmesinde veya şairlerin tercih edilmesinde bir ölçüt olmadığı bir gerçektir. Klasik dönem şiir eleştirmenlerin şiirin ‘uzunluğu’ veya ‘kısalığı’ hakkında konuşurken, genellikle bu uzunluğun kalite ögesiyle ilişkilendirildiğini görürüz.

Modern Arap şiirinin, sanatsal biçimde birçok dönüşüm geçirdiğini zikretmemiz gerekir. Eskiden şiirin uzunluğu veya kısalığı, dilin doğruluğu ve ifadenin sağlamlığı gibi klasik dönem eleştirisinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak modern dönem şiirleri, uzun veya kısa bir şiir bilinçli bir tercihle yapılır, duygusal ve sanatsal ihtiyaçları karşılar. Uzun şiir, şairin şiir deneyimini genişletmek için uygun bir sanatsal kalıptır.³

Şairin şiirsel deneyimi, şiirin uzunluğunu belirleyen faktördür. ‘Şiir deneyimi’ ifadesiyle, şairin içine düştüğü durumu kastedilmektedir. Şair zihnini veya bilincini belirli bir konuya, dünya olayına veya varoluşun bir yönüne yönlendiren, onu güçlü bir şekilde etkileyen bir durum ifade edilmektedir. Bu deneyim, şairi gördüğü, tanık olduğu veya düşündüğü şeyler hakkında bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde ifade etmeye yönlendirir.⁴

Şiirin sanatsal değeri, deneyimle anlatım üslubu arasındaki uyum derecesi ya da başka bir deyişle şiirsel ifadenin deneyimle tutarlılığı ve uygunluğu arasında kendisini gösterir. Şiir, ne çok uzun ne de çok kısa olmalıdır. Dolayısıyla şiirin uzunluğu ya da kısalığı, deneyimle ve onun ayrıntılarıyla orantılı olmalıdır. Kısa şiir, modern Arap şiirinin tartışmalı konularından biridir. Uzunluk, dil, anlatım, imgeler ve ritim açısından sanatsal özelliklerini belirleme çabasıyla eleştirmenler arasında geniş bir tartışma yaratmıştır.⁵

Öne sürülenler ışığında, şiirin uzun mu yoksa kısa mı olduğunu belirlemenin bir dayanağı olmadığını söyleyebiliriz. Bu, şairin şiir deneyimiyle belirlenir. Şiirin

¹ Ahmed Rahâhla, *el-Kasıdetu'l-Tavîle fî's-Şiri'l-Arabiyyi'l-Mu'âsir* (Bağdat: Dâru'l-Hâmid, 2012), 35.

² Rahâhla, *el-Kasıdetu'l-Tavîle fî's-Şiri'l-Arabiyyi'l-Mu'âsir*, 34.

³ el-Heysa, *el-Binâu'l-Fenni fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe*, 53.

⁴ Mustafa es-Sahartî, *eş-Şi'ru'l-Mu'âsir 'Alâ Dav'i'n-Nakdi'l-hadîs* (Kahire: Matba'atü'l-Muktataf ve'l-Maktım, 1948), 24-25.

⁵ el-Heysa, *el-Binâu'l-Fenni fî Şi'ri Ömer Ebû Rîşe*, 53-54.

uzunluğuna veya kısalığına göre şairleri değerlendirmek ise doğru değildir. Çünkü deneyim, şiirin temelini belirler. Bu deneyim, konudan konuya, düşünceden düşünceye ve şairden şaire farklılık gösterir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta ise bazı şairlerin şiirlerini gereğinden fazla uzattıkları, bu yüzden şiirlerinin sanatsal değerini kaybettikleri; diğer yandan bazı şairlerin ise şiirlerini çok kısalttıkları ve bu durumun, şiirlerinin tamamlanmamış bir cüz gibi görüldüğünden çekiciliğini olumsuz etkilediği şeklindedir.¹

İzzeddin İsmail, uzun şiirin birçok duygusal durumu ustalıkla birbirine bağlayan bir şiir olduğunu ve bu beceriye şiirin duygusal birliğini oluşturan genel bir fikrin eşlik ettiğini belirtmiştir. Şairin psikolojik gerçekliğinde yaşayan ve yeni bir sanatsal yaratımla bir araya getirilen, birleştirilen ve sentezlenen hazır nesnelerden oluşan büyük bir kalabalık olduğuna ve içinde mit, hakikat, hikâye, sembol, insan deneyimi ve bilgisini, başka bir deyişle hayatın çoklu ufkunu bulabileceğiniz devasa bir şiirsel eser ürettiğine inanır.²

‘Uzun şiir’, şairin bir dizi kısmi duyguyu ifade etmesine, birçok fikri içermesine ve böylece dünyaya karşı bütünsel bir tutum sergilemesine imkân tanımaktadır. Örneğin şair bir yaşam ya da tarih öyküsünü anlatmak istediğinde, bu, şiirsel deneyimini ifade etmeye yetecek kadar olay ve bilgi sağlamak için şiirini uzatmasını gerektirir.³

Bârûdî’nin Hz. Peygamberi övdüğü bu iki şiire bakıldığında, kelimelerinin ve dizelerinin şairin içinde bulunduğu duruma cevap verdiği ve ifade akışının şairin duygusal deneyiminin ifadesini tamamlayana kadar devam ettiği ve bu deneyim ifade edildiğinde şiirin tamamlandığı görülmektedir.

‘Keşfu’l Gummeti’ ve ‘Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ şiiri uzun şiirler türüne aittir ve bir giriş, temanın sunumu ve bir sonuç içerdiği için eski Arap şairlerinin metodolojisine göre inşa edilmiştir.

Siyeri Nebi’yi ele alan şiirin teması, şairin duygusal deneyimine yol açmış ve onu, evrenler arasında seyahat eden bir ışık olduğundan, bahsetmiştir. Yüce Allah’ın Amine’yı annesi olarak seçmesine ve böylece onun rahmine yerleşmesine, ardından doğum aşamasına, emzirmeye ve eşlik eden olaylara kadar Peygamber (a.s.)’in hayatıyla ilgili çok sayıda fikir ve bilgi yayınlamaya teşvik etmiştir. Daha sonra birbirini izleyen aşamalar, özellikle emzirme döneminin tamamlanmasından sonra Mekke’ye dönüşü, çobanlık ve ardından tüccarlık aşaması, tebliğ ve İslam’a davet aşaması, ilk olarak Habeşistan’a sonra Medine’ye hicret etmesi ve hicretten sonra ki fetihler dönemi ele

¹ el-Heysa, *el-Binâu ’l-Fennî fî Şi’ri Ömer Ebû Rîşe*, 55.

² Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rîşe’ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 153-154.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rîşe’ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 154.

alınmıştır. Fetihlerden Mekke'nin fethi ve İslam'ın Arap kabileleri arasında yaygınlaşması, bütün bu olaylar şair tarafından ayrıntılı bir şekilde dile getirilir. Şiirin giriş ve sonuç kısmına ek olarak, çok fazla yer kaplayan ve Peygamber (s.a.v.)'in şahsını çok seven ve şefaatinin elde etmeyi arzulayan şairin duygusal durumuyla ilgili birçok bilgi içermektedir.

Şairin duygusal deneyiminin muazzamlığından dolayı, yukarıda da belirtildiği gibi, bu şiir 447 mısradan oluşacak şekilde uzun olmuştur. Bârûdî'nin Peygamber (s.a.v.)'i övdüğü 'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' adlı ikinci şiiri kısa bir duygusal patlamanın ifadesidir. Bu nedenle de bu şiir 27 mısra ile sınırlı kalmıştır. Bu şiir, ilk şiirine kıyasla kısa bir gazel girişini içermekte olup şair bu girişte başlangıçta bahsetmediği bir sevgiliye olan aşkını dile getirmektedir. Daha sonra okuyucu bu sevgilinin Hz. Peygamber Muhammed (s.a.v.) olduğunu ve Peygamberi kendi sözleriyle övmeye geçtiğinde keşfeder.¹

O nebi doğru yolu göstermesiydi,

Vahşilik yeryüzüne hakim olurdu.

Şair daha sonra bu şerefli Peygambere olan bağlılığının derecesini ve onu ziyaret etme arzu ve özleminin yoğunluğunu, ruhu ondan uzak kalmaya sabredemediğini, endişelerin ifade etmeye devam eder. Şiirin sonunda şair, günahlarının çok, dertlerinin ağır olduğunu ve bu dertleri Allah'tan başka affedecek kimsesinin olmadığını belirterek Peygamber (s.a.v.)'in şefaati aracılığıyla Yüce Allah'tan af dilemeye devam eder ve şöyle der:²

Ya rabbi; habibin Mustafa hürmetine bizleri bağışla,

Eğer bilerek bilmeyerek bir günah işler isek.

Beni hiçbir şey yapamayan nefsimi bırakma,

Sabahı olmayan bir karanlıkta bırakma beni .

Sen den başka kimim var, bana yardım edecek,

Yaptıklarımızdan utanacağımız mahşeri kalabalıkta.

Sen den başka yönelecek bir umudum kalmadı,

Beni utandırma yaptıklarımla, bana rahmetin kesme.

Şöyle söylememiz mümkündür. 'Keşfu'l Gummeti' ve 'Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' adlı şiir, uzunluğuyla dikkat çeker ve 447 beyit'ten oluşan uzun bir kasidedir. Şair kasidesinde, Peygamber'in özelliklerini ve güzelliklerini anlatmak için geniş bir alan ayırmıştır. Bu da kasidenin zenginliğini ve güzelliğini artırmıştır. Diğer yandan, ikinci

¹ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmī el-Bârûdî*, 69.

² el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmī el-Bârûdî*, 69.

kasidesi daha kısa bir yapıya sahiptir ve 27 beyit uzunluğundadır. Ancak, bu şiirin kısalığı, onun imanının gücü ve övgüsünde bir eksiklik yaratmamıştır. Çünkü kaside, Hz. Peygamberin faziletlerinin seçkin yönlerine odaklanmıştır ve bu da onun etkili yönüdür.

3.1.4. Şiirin Uzunluğu

Bârûdî her iki şiirinin başlangıç bölümünde, şiirdeki anlam boşluğunu ve lirik süslemelerin ağırlığını hafifletmeye çalışarak Klasik dönem şairleri taklit etmiştir. Kendisine karşı iyi örnekler sunan bu klasik şiirleri özellikle bilerek taklit etmeye yönelmiştir. Çünkü o şairlerin en seçkin şiirleri türlerinin en iyi örnekleriydi. Busîrî'nin Burde kasidesini taklit etmesi de bu şiirin kalitesine olan inancından dolaydır.¹

'Bu geleneksel şiirin başlangıcında, peygambere övgü olarak yazılan şiirlerde alışık olduğumuz üzere, Hicaz bölgesinin bahsedilmesini ve selamın rüzgar ve şimşekle gönderilmesini görmekteyiz. Şair, klasik şiir geleneğinden çıkmayarak aynı tarzda devam eder.'² Yirmibir beyitten oluşan şiirin 'matla'- giriş bölümünde şöyle der.³

*Ey şimşeklerin efendisi, Mekke tarafına yönel,
Güvercinleri de o yöne sür Selem tarafına.
Eğer Ravha'ya uğrarsan Mekke Medine arası,
Rahmetini ve bereketini bol bol indir oraya,
Sağanak sağanak indir rahmetini ta ki,
Su kaynakları kansın suya, bitkiler ve hayvanlar.
Nereye ulaştıysa süslendi güzelleşti o yerler,
Çıplak tepeler bile ipek kumaşlarla büründü.
Bitkiler yeşerip her biri başaklar sürdü,
Her yer süslü elbiseleriyle sevinip övündüler.
Ben susuz kalsam bile rabbim oraya sulasın,
Suya kansın her yer, bolca yesin ve doysun.
Oradaki bütün evler içimde, yüreğimde,
Sırları saklı bende, kimseye söylemedim.
Onların kokusunu içime her çektiğimde,
İhtiyakımı alevlendirdi, dağlara vuran rüzgar gibi.
Şu sözüme kulak ver ve dikkatledinle;
Çok büyük sevgisi var, onun kalbimde .*

¹ Mekkî, el-Medâihu'n-Nebeviyye, 142.

² Mekkî, el-Medâihu'n-Nebeviyye, 142.

³ el-Bârûdî, Keşfu'l-Gümme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme, 3.

Yirmi ikinci beyte gelene kadar Peygamber (s.a.v.)'i över ve Yirmi ikincinci beyitte şöyle der:¹

*O kadar hızlıydı ki, hiç bir şey geçemezdi onu,
Kalemle Peygambere yazdığım övgülerin hızı dışında.*

Bârûdî şiirin sonunda da belirtmiş olduğu gibi, bu şiirde Klasik dönem şairlerinin yolunu izlediğini bildirir.²

*Her ayrıntısı açıklanan bir gazel ile başladım söze,
Hiçbir leke sürülmemiş kadar iffetli ve temiz.
Söylediğim her şeyleri düşünerek demedim;
Eskiler ne demişse ben de öyle söyledim.
Ka'b ve Hassan'ın yolundan gidip, onları takip ettim,
Onlar ki; kasidemde bana örnek oldular.*

Şair 'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' şiirinde klasik dönem şairlerin yolundan giderek tam onbeş beyitte Peygambere nisbetle güzellemeler yaparak şiire giriş yapmıştır.³

*Ey güzel gözlü! Sana kim kalpleri öldürmeni söyledi;
Hem de öyle bir öldürüyorsun ki, acımaksızın.
Öyle bi çeldin ki aklımı, hala kendimi alamıyorum.
Gözlerine kapıldı gönlüm kara sevdana tutuldu.
Eğer kılıçlar bu gözler kadar keskin olsaydı,
Savaşta; hiç kafayı boynu üzerinde bırakmaz, koparırdı.
Gözlerin, gönlümü çaldı ve boyun eğdirdi ona,
Sonra de çekti gitti, beni yapayalnız bıraktı.
Taki bu durum peygamberi övme konusuna gelinceye kadar devam etmiştir.⁴
O nebi ki, O'nun hürmetine kabul edilmiştir,
Ta cennette iken Allah'a dua ettiğinde Adem.*

Araştırmamıza göre her iki şiirde de giriş birbirinden farklı değildir. Şair, her iki girişte de klasik şairlerin yaklaşımını izleyerek peygambere olan sevgisini dile getirerek başlamış ve ona olan sevgisini güzel sözlerle dile getirmiştir. Bu güzellemelerin ikinci şiirin girişinin yarısından fazlasını kapladığını, bunun da şairin bu girişe büyük önem verdiği görülmektedir.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 5.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 47.

³ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 69.

⁴ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 69.

3.1.5. Şiirin Uzunluğu

Bir Bârûdî Peygambere medhiye (övgü) olarak yazmış olduğu şiirinin sonunda tıpkı klasik Arap şairlerin yaptığı gibi ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ şiirinde hatalarını ve günahlarını itiraf ederek başlamış ve ardından bu hata ve günahlarına olan pişmanlığını dile getirmiştir. Rasulullahtan şefaathçi olmasını ve onun hürmetine Yüce Allah’tan bağışlanma umudunu yetmiş yedi dizede ifade etmiştir. Bunu şöyle başlayarak dile getirmiştir.¹

*Bu kasideyi O’nun şefaatine ulaşmak için yazdım,
Arap ve acemin, tüm insanların en hayırlı varlığına.*

Daha sonra şair rüyasında Peygamberimiz (s.a.v.) ile buluşmaktan ve onu rüyasında görmekten duyduğu gururu dile getirmiştir. Peygamberimizin rüyasında kendisine bir asa verdiğinden bahsetmiştir. Yaşadığı tüm sıkıntılarda bu asadan bir güç aldığını ve ona dayandığını belirtmiştir. Daha sonra hatalarını itiraf ederek pişmanlığını dile getirmiş, Yüce Allah’tan bağışlanma dilemiştir. Mahşer Gününde Peygamberle karşılaştığında bağışlanma umuduna kavuşacağını, çünkü kendisinin Allah’ın Elçisi’nin hizmetin onun bir şairi olduğunu belirtmiştir. Şair daha sonra Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.)’e olan sevgisini dile getirmiş ve Peygamberimiz ’in manevi huzurunda Yüce Allah’tan bağışlanma dileyerek sözlerine şöyle devam etmiştir.²

*Ya rabbi Habibi mustafanın şefaatinı nasip eyle,
Bütün belalardan ve sıkıntılardan kurtulmak için.
Kabul eyle duamı, sığınacak kimim var;
Senden başka kimsem yok, belalardan koruyan.*

Aynı Peygamber (s.a.v.)’i öven klasik şairlerin yaptığı gibi, şiirini Peygamber (s.a.v.)’e dua ederek bitirmiş ve son mısramda Yüce Allah’tan bağışlanma talebini vurgulayarak şöyle demiştir.³

*O yüce seçilmiş Peygambere salatu selam olsun,
Öylesini görmemiştir, ne güneş, ne ay, ne gündüz ne karanlık.
Selam olsun O’na arkadaşlık eden sahabeye ve ensara,
Söz verip Peygambere ve ona uyarak şanı yüce olanlardır.
Mağfiretine muhtaç olan bu kuluna lütfeyle affını,
Güven ver ona sil süpür götür tüm günahlarını.*

¹ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 44.

² el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 48.

³ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 48.

Şair, ‘Ya Sarimi’l-Lahzi’ diyerek başlayan ikinci şiirini klasik dönem şairlerin üslubuyla bitirmiştir ki bu şiir de ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ şiirinden farklı değildir. Dolayısıyla bu şiirin bitiş kısmını dört mısra halinde Mahşer günü Hz. Peygamber’in hürmetine Allah Teâla’dan bağışlanma dileyerek şöyle demiştir:¹

*Ya rabbi; habibin Mustafa hürmetine bizleri bağışla,
Eğer bilerek bilmeyerek bir günah işler isek.
Beni hiçbir şey yapamayan nefsimi bırakma,
Sabahı olmayan bir karanlıkta bırakma beni .
Sen den başka kimim var, bana yardım edecek,
Yaptıklarımızdan utanacağımız mahşeri kalabalıkta.
Sen den başka yönelecek bir umudum kalmadı,
Beni utandırma yaptıklarımla, bana rahmetin kesme.*

Bârûdî, ilk şiirinde Peygamber (s.a.v.)’in hayatıyla ilgili pek çok ayrıntıdan bahsetmeye ve onu övmeye yönelik uzun bir şiir yazmışken, ikinci şiirinde ilk şiire kıyasla daha kısa olduğu için Hz. Peygamber’in sadece bazı önemli özelliklerini vurgulamayı esas almıştır.

3.1.6. Şiirin Dili

3.1.6.1. Şiirdeki Kelimeler

Şairin şiirde kullanmış olduğu kelimelerin şair tarafından incelenen metinde kullanılan toplam kelime dağarcığını oluşturan şiirde kullanılan kelimelerdir. Bunlar iki temel üzerine kurulmuştur. Birincisi, şairin yapmış olduğu okumalar, deneyimler ve kültürel seviyesi aracılığıyla oluşan kelimeler ki biz buna niceliksel kısım diyoruz. İkincisi ise, şairin bu kelimeleri şiirde nasıl şekillendirdiği veya kullandığını belirten niteliksel kısım.² Her şairin kendine ait bir şiir sözlüğü vardır. Şiirlerinin çoğunda cümlelerini genellikle bu sözlükteki kelimeleri kullanarak tekrar ederek kullanır. Bu cümleler, şairin çevresiyle, deneyimleriyle ve hayata bakış açısıyla bağlantılıdır. Daha ziyade, şairin psikolojik ve duygusal durumunu ifade eden ifadeler olup, adeta şairin iç dünyasındaki düşünceleri ve hislerini yansıtan bir ayna gibidir.³

Bârûdî’nin Peygamber için yazmış olduğu övgü şiirlerine baktığımızda, içinde yaşadığı çevre, kendi deneyimleri, hayat görüşü ve psikolojik ve duygusal durumunu

¹ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 70.

² Mohamad Alahmad, “Haziran 1967 Savaşının Nizar Kabbani Şiirindeki Etkisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47 (2019), 380.

³ Hasan Tahrânî, “el-Mu’cemu’ş-Şir’i ‘İnde Adnân es-Sâyig”, *Mecelletu’l-Lugati’l-Arabiyye ve Âdâbihâ fî Cemi’ati’l-Kufe* 31 (Haziran, 2020), 338.

ifade ettiği duygularla ilgili kelime ve ifadelere dayandığı kendine ait bir şiir s3zl3đ3ne sahip olduğunu g3r3r3z.

Çalışmamızda, şairin Peygamberimize yazmış olduğu 3vg3 şiirinde bazı kelimelerin bariz bir şekilde varlığını hissettirdiğini g3rmekteyiz. Bu kelimelerin tekrarlanmaları, şairin psikolojik durumunu yansıtmakta olup şiirdeki semantik alanları belirlemekte ve şiiri anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Semantik alan, anlamları ilişkilendirilen bir grup kelimeyi ve genellikle onları bir araya getiren genel terimi ifade eder. Arapçadaki renkleri belirten kelimeler buna bir 3rnektir. Bu kelimeler, genel terim olan ‘renk’ adı altında yer almakta ve kırmızı, mavi, sarı, yeşil, beyaz gibi kelimeleri içerir. Ya da belirli bir uzmanlık alanını ifade eden kapsamlı bir dil b3t3nl3đ3d3r.¹

Bârûdî’nin kaside-i nebi şiirini okuyanlar, onun Peygamber sevgisini, İşlam diniyle sıkı bağını ve M3sl3manların tarihinden duyduğu gururunu fark ederler. Ayrıca, kelimelerin zarafeti, g3c3 ve klasik şairlerin şiirlerinde kullandıkları kelimelerin 3n plana çıkması dikkat çeker. Bu, şairin klasik Arap şairlerinin eserlerinden etkilendiği ve 3zellikle İşlam d3nemlerinde Arap şiirinin zirvesinde bulunduğu g3nlerde okuduğu eserlerden kaynaklanmaktadır.

Şairin şiir s3zl3đ3nde 3ne çıkan en 3nemli anlam alanları aşağıdaki tabloya çıkarılmıştır:

Tablo 1. Anlam alanları

Alan	Kelimeler
Din	Allah, rasul (elçi), davet, Alem, İ’dam, vahiy, rasuller (elçiler), nur, Abdullah, helal, Mustafa, irade, aydınlık, muhammed, bahira, el-emin, kureyş, hatice, din, peygamberlik, nebi, iyilik, varlık, adil, ruk3n, erkan, erkanlar, ev, hidayet, ayetler, insanlar, açıkça ağrı, isticab, rahim, rahman, el-hak, kullar, hicret, m3şrikler, m3minler, mekke, huş3, miraç, namaz, ensar, hicret, yaradan, cibril, ezan, sahabe vb.
Sevgi	Sıkaye, 3zlem, kalp, kalbin 3z3, kalp atışı, iştiyakım, dilek, temenni, ne kadar g3zel, g3zellik, merhamet, sevgili, onun aşkı, sevgiyle, hediye, dilek, umutlu, vecd, arzu, yaklaşmak, vb.
Savaş	Deşset, baskı, korku, ıstırap, zorba, d3şman, tutsak, toplanmış, kin, azgın, seriyyeler, atlar, gazve, sınamak, sınanmak, mağlup, kılıçlar, bedenler, saldırı, savaş, yanan k3t3, tehlikeler, savaşçı, ordu, şehitlik, 3l3m ve diğerleri.
Etkileyici kelimeler	Şairin kullanmış olduğu t3m s3zler etkileyicidir.

¹ Ahmed Muhtâr 3mer, *İlmu’d-Dil3le*, 5. Baskı (Kahire: ’3leml3l-K3t3b, 1988), 79.

	Bunlardan bazıları: şimşek, akıp giden, işaretlenmiş, tüyler ürpertici, sarmış, onur, sığınak, kötü kader, gürültü, uzaklık, kriz, an, ilgi ve diğerleri.
Klasik sözler	Bolluk, evler, onur, içtenliği, korkunç, kör, sofrasız, utanç, tarla, eğimli, göz, derin, acımasız, boşluklar ve diğerleri.

Bârûdî'nin Peygamberimize övgü olarak yazdığı şiiri inceleyenler, şiirde İslam dinine ait kelimelerin bolluğunu hemen fark ederler. Neredeyse her beyitte bu tür İslami kelimelerle karşılaşılır. Bu kelimeler arasında Bârûdî'nin kullandığı güçlü ve seçkin kelimeler bulunmakta olup klasik Arap şairlerinin kullandığı meşhur kelimelere de rastlamaktayız. Bunun sebebi, Bârûdî'nin Klasik Arap şairlerini taklit edip onların izinden gitmeye çalışması ve modern çağda Arap şiirine klasik dönemdeki gücü geri kazandırmayı amaçlamasıdır.

Kelime terkipleri açısından ise iki tür öne çıkmaktadır: Birincisi İslamî literatüre ait, ikincisi ise Klasik Arap şiirine ait terkiplerdir. Bu terkip örnekleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 2. Kelime terkipleri

Tür	Terkipler
Dini terkipler	Allah, Mustafa'ya övgü, rasullerin sonuncusu Muhammed, Allah'ın hükümlerine, Pazartesi sabahı,

Tablo 2. (Devamı)

Tür	Terkipler
Dini terkipler	Allah'ın himayesi, Hikmetin kutsallığı, şerefli Rasullerin sonuncusu, Emanete riayet, Zimmetin yerine getirilmesi, Rasullerin en hayırlısı, temel taşı, Kabe-i Muazzama, Arşın sahibi, levhi mahfuz, Allah'ın dini, Hayır ve Şer, birinci hicret, hakkın zaferi, Rasulullah, İsrâ gecesi, Mescidi Aksa, Rasullerin efendisi, Allah namazı farz kılmıştır, iki evrenin efendisi, İslamın kiblesi ve diğerleri.
Klasik terkipler	Sikaye, Daret el-Alem, Bulutları Sürmek, Zî Selemler Mahallesi, Yağmur yüklü bulutlar, Bulutların suladığı yerler, Kara günler, Kuraklığın giderilmesi, Berrak su, Aşk yarısı, Bulutların gölgelemesi, Zor ve sıkıntılı günler, Amacına ulaşmak, Kureyş'in korkusu, Görevini yerine getirmek, Can alıcı gözler, Kara sevdâ, Geceleri yıldızları saymak ve diğerleri.

Yukarıdaki tabloya göre, çalışmada Dini terkiplerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bu doğal bir durumdur çünkü şiirin teması Peygambere övgü olduğu için doğrudan İslam diniyle ilgilidir. Aynı şekilde klasik Arap şairlerinin kullandıkları terkiplerin çokluğu da

dikkat çekmektedir ki bu, şairin yukarıda belirtildiği gibi eskilerin yolundan gidip onların metodolojisini takip etmesinden kaynaklanmaktadır.

3.1.6.2. Üslup

Şair, anlamlarını ve duygularını ifade etmek için, şiirinde görüşlerinin, yaşamış olduğu kültürünün, arzularının, retorik zenginleştirmeleri ve hayali imgeleri kullanma yeteneğinin ortaya çıkmıştır. Şair kendisine özgü bir dil yapısı içinde edebi araçları ve ya söz sanatlarını kullanarak, bunları alıcılara iletmesini sağlayan belirli bir üslup kullanmaya çalışmıştır.¹

Üslup, şairin duygu ve düşüncelerini muhatabına aktarmak için kullandığı belirli bir dilsel yapıdır. İbni Haldun şiir sanatından bahsederken bunu şöyle tanımlar: Burada ustaların üslup anlayışından ve onu kullanırken neyi amaçladıklarından bahsetmeyeceğiz. Bilin ki üslup, onlar için yapıların örüldüğü bir tezgâh veya içine döküldüğü bir kalıptır. Üslup, kelimenin anlamını iletme, yani Nahiv veya İ'rab'ın işlevi, kelimenin tam anlamını iletme, yani Beyan ve Belagatin işlevi veya Arapça 'da kullanıldığı gibi vezni (şiir ölçüsü) sağlama, yani Aruzun işlevi ile ilgili değildir. Bunun yerine, üslup, bir metinde kelimelerin genel yapısı ve düzenlemesi ile ilgilidir. Yazarın düşüncelerini ve fikirlerini nasıl organize etmeyi seçtiği ve dili belirli bir etki yaratmak için nasıl kullandığı ile ilgilidir. Üslup, şairin zihninde oluşan ve belirli bir yapıya uygunluğu açısından düzenli olan tüm yapıların bir görüntüsüdür. Bu görüntü, şairin Arapçadaki dilbilgisi (nahiv) ve beyan kurallarına uygun doğru yapıları zihninden soyutlayarak, bir inşaatçının kalıba döktüğü veya bir dokumacının tezgâhta dokuduğu gibi oluşturduğu bir görüntüdür. Bu sayede kalıp, anlamı tam olarak ifade eden yapıları alacak kadar genişler ve bu görüntü, Arap dilinin hâkimiyetine dayalı olarak doğru şekilde oluşur.²

Dil, şairin anlatmak istediği şeye ulaşma aracıdır, bu nedenle dilini, muhatabına istediğini iletebilecek şekilde şekillendirmelidir. Abdülkahir el-Cürcânî söz düzeninin öneminden şöyle bahseder: kelimeler tek başlarına anlam taşımazlar. Anlam, kelimelerin birbirleriyle olan ilişkisi ve anlamsal uyumundan doğar. Bu uyum, söz dizimi ve kelimelerin anlamsal alanları aracılığıyla sağlanır.³

Bârûdî'nin üslubu, haber ve inşa biçimleri arasında çeşitlilik göstermesiyle öne çıkar. Bu iki biçim arasında haber biçimi daha yaygındır. 'Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' adlı kasidesinde Bârûdî, geçmişe ait haberleri aktararak haber kipini

¹ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 178.

² Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasan el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî İbn Haldûn, *Mukaddime*, thk. Ali Vâfi (Kahire: Dâr Nehdît Mısır, 2003), 3: 1159.

³ Abdülkâhir el-Cürcânî, *Esrârü'l-Belâga* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1988), 32.

sıklıkla kullanmıştır. Bu haber kipinin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır: **‘Merrat Aleyna Hımâsan’** (Açlık ve kıtlık üzerimize çöktü), **‘İnteşarat fi's-sehl ve'l-alem’** (Ovada ve yükseklerde yayıldı), **‘Hada'at lehü'l-berriyye min 'Arabin ve min 'Acem’** (Arap ve Acem toprağı ona boyun eğdi), **‘Câet bihi gurraten fi'l-asri ed-duhemi** (Zamanların karanlığında bir nur olarak geldi) **Kâne fihâ Sahibü'l-âlem’** (Dünyanın sahibi oradaydı), **‘İstakarra bi-Abdi'llah’** (Abdullah'ın yanında yerleşti), **‘İnbelecet envârü gurratihi kel-bedri fi'l-buhumi’** (Nurlu sabahının ışıkları ay gibi parladı) , **‘İhtâra Aminatu'l- Azrâ Sahibaten li-fadliha beyne ehli'l-hill ve'l-haram’** (Fazilet sahibi bakire Âmine'yi Mekke ve Medine halkı arasında kendisine eş olarak seçti), **‘Lâha min cismiha nurun, adâe lehâ kusûru Busrâ’** (Vücudundan bir nur parladı, Basra şehrinin kalelerini aydınlattı) , **‘Câet bi-ruhin bi nûr'il-lahi muttasim’** (Allah'ın nuru ile bezenmiş bir ruh ile geldi) **‘Dâat bihi gurratü'l-isneyn’** (Pazartesi günü nuruyla aydınlandı), **‘İbtesemet an husnihi fi rabî'in ravdatu'l-haram’** (Güzelliğinden dolayı Kâbe'nin bahçesi ilkbaharda gülümsedi), **Erda'athu ve lem tey'es Halime’** (Halime, onu emzirmekten asla vazgeçmedi), **‘Fâda bi'l-darri sedyâhâ’** (Göğüsleri sütle doldu), **‘İnhelle ba'de inkitaa' rislu şârifhâ** (Soylu babasının habercisi kesildikten sonra yeniden doğdu), **‘Gadet min rafîhi'l-ayşi fi tuâ'mi** (Rahat bir yaşamla şereflendi), **‘Yemmemet ehlühâ memlûeten farahan’** (Sevinçle dolu bir şekilde ailesine yöneldi), **‘Utîha min avfara'n-ni'ami** (Ona en bol nimetlerden nasip oldu), **‘Kallas al-cedebu anha’** (Kuraklık onu terk etti), **‘Ve câe bil-üusni mecdûlen teriffu a'nhâ a'lâ cebbînihî lemahâtu'l-vecdi ve fehmi’** (Dokuma bir dal gibi geldi, alnında şeref ve anlayışın ışıkları parlıyor) vb.

Bârûdî, ‘Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti’ adlı kasidesinde haber kipinin farklı kullanımlarına da başvurmuştur. Bunlardan biri de ‘kad’ edatı ile kullanılan haber kipidir. Bu biçimde Bârûdî, geçmişte gerçekleşmiş ve kesinleşmiş olayları vurgulamak ve bu olayların önemini artırmak için ‘kad’ edatını kullanmıştır. Bu türden bazı örnekler şunlardır: **‘Kad eblağ'a'l-vahyu anhu kable bi'setihi masaamî'r-rusuli kavlen gayra munkatim’** (Vahyi, risaletinden önce elçilerin kulaklarına gizlenmeyen bir sözle onun hakkında konuşmuştu), **‘Kad kane fi melekûti'llahi muddekeran’** (Allah'ın mülkünde saklanmıştı), **‘Ve kad ğaniyet leyalen’** (Ve geceler zenginleşmişti), **‘Kad temme aklen’** (Akli oldunlaşmıştı), **‘Kad benâhu yedun fayyadatu'n-ni'am** (Nimetlerin bolluğu ile gelişti), **‘Kad şedde etnâbehâ’** (Onun çadırlarını kurmuştu), **Kad ikşa'arrat’** (Teni ürpermişti), **Kad emtarathum semâ'u'l-harb** (Savaş gökyüzünden onları yağmur gibi yağdırmıştı), **‘Kad kâne huberan’** (Bir haber olmuştu), **‘Kad etâ’** (gelmişti) ve diğerleri.

Bârûdî, ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ adlı kasidesinde isim cümleli haber kipini de kullanmıştır. Bârûdî, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in sıfatlarını ve özelliklerini vurgulamak ve bu sıfatların önemini artırmak için isim cümlelerini kullanmıştır. Bu türden bazı örnekler şunlardır: **‘Muhammedun hâtemu’r-rusuli’** (Muhammed, peygamberlerin sonuncusudur), **Sâmîru vahyin’** (Vahyin dostu), **‘Ve mecnâ hikmetin’** (Hikmetin kaynağı), **‘Nurun tenakkale fi’l-ekvâni sâti’hu’** (Aydınlığı âlemlerde dolaşan bir nurdur), **‘Fe hiye tâ’imatun** (O, doyurucu bir nimettir), **‘Huve gaysu’l-cûdi ve’l-keram** (O, cömertlik ve iyilik yağmurudur), **‘Hâzâ nebiyyun’** (Bu bir peygamberdir), **‘El-hayru ve’s-şerru fi’d-dünya mukâfeetun** (Dünyada iyilik ve kötülük karşılık görür), **‘En-nefsü mes’ûlatun an kulli mucteram** (Nefs, her günahahtan sorumludur), **‘El-hâmu li’l-bîdi’** (Beyazlar için hidayet vesilesidir), **‘El-ebdânu li’r-ruhami’** (Vücutlar mermer içindir) ve diğerleri.

Bârûdî ayrıca isim cümlesinde ‘inne’ ve ‘enne’ edatlarını kullanarak cümlenin anlamını pekiştirme yöntemin de kullanmıştır. Buna örnek olarak: **‘İnne leha fi’l-kalbi menziletin mer’iyyete’l-zimemi’** (Onun kalpte saygın bir yeri vardır) , **Bi’ennehu hâtemu’r-rusuli’l-kiram** (Çünkü o, asil peygamberlerin sonuncusudur), **‘İnne’l-bu’sse fi’l-yetemi’** (Yetimlerde yoksulluk vardır), **‘İnni lea’cebu min kavmin** (Bu halka şaşıyorum), **‘Enne’r-redâ fi’l-me’â’î’** (Yüksekliklerde yokluk vardır), **‘Enne’l-hayâte’l-letî yebgûne fi’l-a’demi’** (Aradıkları hayat yokluktadır), **‘Enne’l-lecâate mad’âtun ila’n-nedemni’** (İnat, pişmanlığa yol açar) gösterilebilir.

‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ adlı kasidesinde Bârûdî, şart kipini de sıklıkla kullanmıştır. Şart kipi, belirli bir koşulun gerçekleşmesi durumunda gerçekleşecek bir sonucu ifade etmek için kullanılır. Bârûdî, bu kipi kullanarak Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatından ve risaletinden bazı kesitleri tasvir etmiş ve bu kesitlere duygusal bir derinlik katmıştır. Bu türden bazı örnekler şunlardır: **‘İn merarte ala’r-ruhâi fe’mur liha’** (Ruhâ’ya uğrarsan ona selam ver), **‘İza istehelle bi-ardin nemenemet yeduha’** (Bir toprağa ayak bastığında eli uyur), **‘İza teneseemtu minha nefhaten la’ibet biye’l-sabâbatu’** (Onun kokusundan bir esinti aldığında bende gençlik duyguları uyanır), **‘İza tezekkertuhu lâhat mehâiluhu li’l-ayni** (Onu hatırladığımda hayalleri gözlerimin önünde canlanır) **‘Fema al’d-dehri lev rakkat şemâ’iluhu fea’de bi’l-vasl’** (Zamanın ona karşı yumuşak davransa ve o da bana geri dönse ne olur), **‘Tekâ’edetnî hutûbun lev rameytu biha menakib el-ard lem tesbut ala kadem’** (Eğer dünyanın omuzlarına atsaydım yerinden oynamazdı), **‘İza teleffetun havli lem ecid eseran’** (Etrafıma baktığımda bir iz bulamadım), **‘İza temme miykatu’r-radâ’i lehu havleyni esbaha zâ eydin ala’l-futami’** (Emzirme süresi iki yılı doldurduğunda sütten

kesilmeye hazır hale geldi), **‘Hattâ iza iktarabe tilakae va’dihi... medde’r-rasûlu yeden minhu** (Buluşma vakti yaklaştığında... Peygamber elini uzattı) **‘Lev la hidâyetuhu lem yezhaharu’l-adli fi’l ardi’** (Onun rehberliği olmasaydı adalet yeryüzünde görünmezdi), **‘El-hikdu kel-nâri in ahfeytehu zaharat minhu alâimun fevka’l-vechi ke’l-humum’** (Kin ateş gibidir, onu saklasan bile yüzünde kabarcıklar gibi belirtiler ortaya çıkar), **‘Men enkerâ’d-dayma lem ye’nes bi-suhbetihî’** (Haksızlığı kabul eden kişi onun arkadaşlığından zevk almaz), **‘Men ehâtat bihi’l-ehvâlu lem yukim’** (Korkular onu kuşatmışsa duramaz), **‘İza mâ denâ sâha el-cevâdu bihi’** (O yaklaştığında asil at ona karşı saygıyla eğilir) ve diğerleri.

Bu şiirde başka anlatım ve yapısal teknikler de kullanılmıştır, ancak bunlar yukarıda bahsettiğimiz kadar öne çıkmamaktadır. Medih üslubu yani övme kalıbı ‘ef’il bihi’ kalıbında kullanılmaktadır. ‘Ekrim bihi ve âbâihi’ dendiğinde ‘Ona ve babasına ikramda bulun, onu onurlandır’ anlamına gelmektedir. Ayrıca şiirde emir kipi de kullanılmıştır. ‘Edri a’lâ’s sam’i zikreha’ ifadesinde ‘Onun şanını herkese duyur’ anlamında kullanılmıştır. Bir diğer kalıp ise taaccüp (şaşıрма) sigasıdır ki ona da örnek olarak ‘Ya leha ni’meten lillahi hadda bihe habibehu’ tabirinde ‘Sevgili kuluna verdiğin ne kadar güzel bir nimet’ anlamına gelen ifadesidir. Yine bir diğer yöntem ise soru yöneltme biçimi ile gelmiştir. ‘Men yeruddu al’a nefsi lubanetehâ’ tabirinde ‘Kim ruhumun safvetini geri döndürebilir?’ anlamında kullanılmıştır. Bütün bu kullanım şekilleri okuyucuyu etkilemek amacıyla kullanılan sanatsal anlatım şekilleridir.

Bârûdî’nin ‘Ya Sarimi’l-Lahzi Men Ağraka Bi’l Müheci’ kasidesinde kullanmış olduğu anlatım şekli ‘Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ kasidesindeki anlatım tarzından farklı olmayıp daha çok ‘mazi’ geçmiş zaman kipindeki fiiller kullanılmıştır. ‘Fetekte bihâ zulmen’ yani ‘Onu haksız yere öldürdün’ cümlesinde olduğu gibi kesinlik ifade eden tarzda mazi siga (geçmiş zaman kipi) kullanılmıştır. Şart cümleleri de genel olarak kullanılan kalıplardandır. ‘Lev kâne lil mer’i hükmün fî tenekkulihi, mâ kâne illâ maünâhu mun’aracî’ cümlesi ‘Eğer bir insanın yolculuğunda bir seçeneği olsaydı, sadece yuvasına dönerdi’ anlamında kullanılmıştır. İsim cümlesi kullanılarak haber üslubu da kullanılmış olan yöntemlerden biridir. İnşâî tarzda kullanılan tarzlar da emir kipi, soru ve temenni tarzına başvurulmuştur.

3.1.7. Şiirsel Ritmik Yapı

Arap şiiri, "Arap şiir sanatının temelini oluşturan en önemli unsurlardan biri, hatta bu sanatın üzerine inşa edildiği en büyük esaslardan biri ve şiirsel metnin oluşumunda hayati bir unsur olan şiirsel ritmik yapıya dayanır. Özellikle de bu ritmik yapıyı oluşturan

aruz vezni, şiirin en önemli ve ayırt edici unsurlarından biridir. Bu yapı, bir metnin şiir olup olmadığını gösteren ilk göstergedir. Çünkü ahenkli yapı, şiirsel doku ve anlam ilişkilerinin ilk somut ve algılanabilir tezahürleridir.¹

Şiirsel ritmik yapı şiire eklenmiş harici bir süs değildir; aynı zamanda duygu ve düşünceleri ifade etmenin en güçlü yollarından biridir. Üstelik konuşmanın ifade edemediği derin ve gizli duyguları ifade etme yeteneğine sahiptir. Bu nedenle, insanların iç dünyasında güçlü bir etkiye sahip olmasıyla en güçlü duygu aktarıcılardan biridir. Bu yüzden şiirin diğer unsurlarını tamamlar ve aynı zamanda onları destekler.²

Arap şiirinin bu yapısı genel olarak vezin, kafiye ve uyakla temsil edilen yönüne dış ahenk ya da dış ritim olarak adlandırılmakta olup, kafiye ve tekrar gibi unsurların eşit ve dengeli bir şekilde dağılımı iç ahenk veya iç ritim diye adlandırılır.

3.1.7.1. Dış Ahenk (Ritim)

Şiirde ahenk, her beyitte tekrarlanan ritmik ve melodik uyum anlamına gelir. Başka bir deyişle, bir şiirin beyitlerinde hecelerin hareketli ve durağan olmasının düzenli bir şekilde sıralanmasıdır. Arap şiirinde ritim, hecelerin kısa ya da uzun okunmasına dayanan aruz veznini oluşturur.³

Dış ritim şiirin veznine dayanır ve vezin, bir beytin olduğu tüm hareketlerin toplamını ifade eder. Beyit, geleneksel Arap şiirinin şiirsel ritmik yapısı olup, burada genel olarak beyitler arasında ritim ve vezin açısından denge gözetilir ve bu ikisi bir arada birleştirilir. Dolayısıyla, beyitler arasında ardışık hareketlerin ve durakların sayısı ile bu hareketlerin ve durakların sıralanmasındaki düzenin eşit olduğu kabul edilir. Arap şairleri, ritim ve vezin birliğini en sıkı şekilde korumuşlardır. Bunu şiirin tüm beyitlerinde gözlemlemişler ve hareketlerin ve durakların düzeninde tek bir standarta bağlı kalmışlardır.⁴

Klasik Arap edebiyatı şiir eleştirmenleri, şiirsel ritmik yapıyı, yani ahenk ve ritmi, şiirin temel unsurlarından biri olarak görmüşlerdir. Aruz vezni ve kafiye, bir şiirin inşasının dayandığı iki temel sütun olarak kabul edilmiştir. Bu iki unsur, şiire ahenk ve güzellik katmanın yanı sıra, şairin duygularını ve anlamlarını vurgulamak için de kullanılır.⁵

Bârûdî'nin medhiye olarak yazmış olduğu şiirlerine baktığımızda, Klasik Arap şairlerinin kullandığı müzikal ritimlere bağlı kaldığını görmekteyiz. Şiirlerini Halil bin

¹ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 193.

² Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 193.

³ Mahmûd Fâhûrî, *Mûsika 'ş-Şi'ri'l-Arabî* (Halep: Müdiriyyetu'l-Kütübi ve'l-Matbû'âtî'l-Câmi'iyye, 1996), 164-165.

⁴ Fâhûrî, *Mûsika 'ş-Şi'ri'l-Arabî*, 165.

⁵ Yusuf Bekkâr, *Binâu'l-Kasîdeti'l-'Arabiyye* (Kahire: Dâru's-Sekâfe'l-'Arabiyye, 1979), 206.

Ahmed el-Farahidi'nin şiirlerde kullanmış olduğu ölçülere dayandırmıştır. Şair, her iki şiirde de basit vezin kullanmış, bu da (Müstefilun Fâilun Müstefilun Fâilun) hareketlerine dayanır. Bu vezin Arap şiirinde en çok kullanılan vezinlerden biridir. Bu vezin, şiirsel metne akıcılık ve ahenk kazandırır ve şairin duygularını ve anlamlarını etkili bir şekilde iletmesine olanak tanır. Bu veznin esnekliği ve akıcılığı, şairler tarafından farklı türlerde şiirler yazmak için kullanılmasını sağlar. Dini şiirler ve marşların, Hz. Peygambere mehtiye olarak yazılan şiirlerin, Ka'b bin Zuheyr gibi önde gelen şairleri 'Benat Suâd' şiirinde de olduğu gibi bu vezin üzerinde ilerlemişlerdir.¹

Bârûdî, 'Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' şiirinde Ka'b bin Zuheyr ve Hasan bin Sabit'e öykündüğünü bizzat kendisi şu sözleriyle açıklamıştır:²

Şiir yazmada, Hasan'a ve Ka'b'a tabi oldum,

Hiç edilmemiş doğru ve örnek kişiyi övmekte.

Şair, her iki kasidesinde bahr-i basit veznini kullanarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'e olan derin sevgi ve saygısını ustaca ifade etmiştir. Bu veznin akıcı ve ahenkli ritmi, şairin duygularını ve anlamlarını etkili bir şekilde iletmesine yardımcı olmuştur. Şairin bu iki şiirini okurken dinleyici, bu iki şiirin diliyle harmanlanan ve sıcak sevgi duygularının en iyi ifadesini dile getiren şiirsel ritmik ifadelerin sıcaklığını hisseder.

Şair, şiirinde kırık 'mîm' harfini yaygın olarak kullanmış ve bu harf, şiirin her beytinin sonunda tekrar edilmesiyle şiire tek bir ritim tonu vermiştir. Şairin kullandığı bu kırık harf, şairin alçakgönüllülüğünün ve Peygamber (s.a.v.)'in büyüklüğü karşısındaki kırılgan ruh halinin ifadesini taşımaktadır. Bu kırık 'mîm' kullanımı, aşığın sevgilisine olan özlemiyle kırılan kalbini ifade eder. Burada âşık şair, sevgilisi ise Peygamber (s.a.v.)'dir. Şair, 'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci'adlı şiirinde kırık 'cîm' harfine de güvenerek bu harf aracılığıyla Peygamber (s.a.v.)'e olan hayranlığını, sevgisini ve onun büyüklüğü karşısındaki alçakgönüllülüğünü ve kırılmışlığını ifade etmeyi başarmıştır.

3.1.7.2. İç Ahenk (Ritim)

İç Ahenk, şiirdeki seslerin ve ritmin genel düzenini ifade eden kapsamlı bir kavramdır. Aruz vezni ve kafiye ise ahengin sadece dışsal düzeyini veya şiire dışarıdan dayatılan kurallarını temsil eder. Bu kurallara uymak şiirselliği garantilese de, ahenk bundan çok daha fazlasıdır. İç Ahenk, şiirin özünden doğan ve dil ile ses arasındaki organik etkileşimi yansıtan bir özelliktir. Bedii sanatlar, tekrar, iç kafiye, uzatma harfleri,

¹ Fâhûrî, *Mûsika 'ş-Şi'ri'l-Arabî*, 165.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Gumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 47.

fısıltılı ve açık sesler gibi çeşitli öğelerden oluşan iç ahenk ve şiirde müzikal bir etki yaratarak duyguları uyandırır, anlamı pekiştirir ve şairin mesajını daha etkili bir şekilde iletir.¹

Şiirin iç şiirsel ritmi, dış müziği tamamlar; genel ritim veya ölçü, iç ritimle etkileşime girer ve şairin sesini tamamlar. İç müziğin dış müzikle etkileşimi, müziğin tonunu oluşturur ve şiirin ritmik yapısını şekillendirir.²

Şiirdeki ahenk, harflerin bir kelime içindeki uyumundan kaynaklanan notalarla ilişkilidir. Harflerin çıkışlarının ve niteliklerinin uygunluğuyla ortaya çıkar. Harflerin çıkışlarının ve niteliklerinin uyumlu olduğu durumlarda notalar uyumlu olur ve iç ahenk güçlenir. Yani iç ahenk, harflerden mısralara ve mısralardan cümlelere uzanan bir süreçtir. Bu süreçte harflerin telaffuz organlarına olan uzaklığı, çıkışları, ses özellikleri, kelimelerin sıralanış düzeni, cümlelerin birbirleriyle olan bağlantısı ve geçişleri gibi unsurlar önemli rol oynar. Etkisi şiirsel metindeki cümlelerin veya ifadelerin birleşiminden kaynaklanır, bu nedenle cümleler etki, ritim ve ton açısından birbirine yakındır.³

Ancak harflerin çıkışlarının ve niteliklerinin uyumsuz olduğu durumlarda notalar uyumsuz olur ve iç ahenk zayıflar. Aynı zamanda Arapça bir cümle içindeki kelimelerin uyumundan da kaynaklanır ve etkisi şiirsel bir metin içindeki cümlelerden veya cümlelerin uyumundan kaynaklanır, böylece cümleler etki, ritim ve melodi açısından uyumlu ve yakındır.

Şiirdeki iç ritim temposu, anlamla doğrudan ilişkilidir; anlam, her dizeden diğerine değişir, fikir, duygu ve ima edilen görüntüye göre değişir.⁴

Bârûdî'nin Peygamber (s.a.v.)'i överken şiirin içsel ahengi, şairin Peygamber (s.a.v.)'e olan sevgi durumuyla etkileşime girdiğini fark eder. Şiirin genel havasıyla uyumlu bir şekilde, şairin peygamber sevgisini ifade ettiğinde ve özlem dolu duygularını dile getirdiğinde, şiirin ritim temposu hafifler. Peygamber (s.a.v.)'in onurlu duruşlarını ve özellikle katıldığı savaşları anlattığında ise, şiirin temposu da yükselir. Şair, bazen, Peygamber (s.a.v.)'in Mekke'deki bazı olaylarda karşılaştığı zorluklar karşısındaki öfkelerini ifade ettiğinde, müzikal tonu daha da yükselir. Özellikle Mekkeli kabilelerin onu öldürme konusunda anlaştıkları zamanlarda olduğu gibi.

Bu iç ritmin temposu şairin peygamberi övdüğü şiirinde nasıl bir işlev gördüğünü görmek için iç ritmin bazı yönleri üzerinde durabiliriz.

¹ Hüda es-Sahnâvî, “el-Îkâu'l-Dâhili fi'l-Kadîdeti'l-'Arabîyye”, *Mecelletu Câmi'ati Dimaşk* 1 ve 2/30 (2014), 95.

² Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 204.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 204.

⁴ Fâhûrî, *Mûsîka 'ş-Şi'ri'l-Arabî*, 167.

Bârûdî'nin 'mîmiyye' ve 'cîmiyye' kafiye düzeni esas alınarak yazılmış olan bu iki övgü kasidesindeki tekrar, Tasrî' gibi önemli unsurlar öne çıkmaktadır. Bu şiirlerde iç ve dış yapıları inceleyip, şairin bu yapıda ustalıklı kullandığı, sanatsal anlatıma odaklanarak, kullandığı dilbilimsel araçları ve teknikleri anlayabiliriz.

3.1.7.3. Tasrî'

(Tasrî', bir beyitteki aruz ve darbin-vuruşun (uzun ve kısa heceler) birbirine uyması ve birbiriyle bağlantılı olmasıdır. Yani, beytin aruz heceleri darb (vuruş) hecelerine bağlıdır. Darb heceleri aruz hecelerine göre azalıp veya çoğalabilir. Şairin şiirinin vezinli olduğunu ve düzyazı olmadığını ilk mısralardan itibaren okuyucuya göstermektir. Bu nedenle tasri genellikle şiirin başında kullanılır. Tasri, şairin ustalığını ve geniş kelime hazinesini gösteren bir sanattır.

İbn Raşîk'e 'Tasrî'yi şöyle tanımlamıştır: Bir beyitin aruzunun (uzun heceler) kendi vuruşuna (kısa heceler) tabi olması ve onunla birlikte azalıp artmasıdır.¹ Şairin bu kafiyeyle ilgili öncülüğü, onun kafiye'nin başında olduğunu ve dizelerinin uyumlu bir şekilde düzenlendiğini bilmesi içindir. Bu nedenle, şiirin başında yer alır. Şair, bazen başlangıç dışında da 'tasrî'yi kullanabilir. Örneğin bir hikâyeden diğerine geçtiğinde veya bir şeyin betimlemesinden diğerine geçtiğinde, bu durumda 'tasrî', bu geçişi bildirmek ve dikkat çekmek için kullanılır. 'Tasrî', şairin ifade gücünün ve malzemenin zenginliğinin bir göstergesidir, ancak şiirde çok fazla kullanılırsa, bu durum yapmacık, abartı ve zorlama olarak algılanabilir.²

Tasrî', şiirin iç ahengini oluşturan öğelerden biridir. Bu ahenk, şiirin estetik yapısına katkıda bulunur ve okurun zihninde ve duygularında hoş bir etki bırakır. Tasrî', şiirde müzikal bir akıcılık ve ritim oluşturarak okurun ilgisini çeker ve şiirin anlamını pekiştirir. Bu sayede şiir daha etkileyici ve akılda kalıcı hale gelir. Tasrî', Arap şiirinde uzun bir geçmişe sahiptir. Cahiliye döneminden günümüze kadar birçok şair, şiirlerine ahenk ve güzellik katmak için Tasrî'i kullanmışlardır.³

Bârûdî, her iki şiirinde de Tasrî'i oldukça sık kullanmıştır. Bu teknik, şiire ahenk ve güzellik katmanın yanı sıra, okurun zihninde ve duygularında hoş bir etki bırakır. Ayrıca, şiirin son mısraının ve son kafiyesinin uyumlu olması demektir. Yani şiirin ölçüsünde ve kafiyesinde son ölçünün ve son kafiye'nin aynı olmasıdır. Bu, dinleyicinin kulağına ritmik bir güzellik ekler ve güzellik katar.⁴

¹ Ebû 'Ali el-Hasan b. Raşîk el-Kayravânî el-Ezdî, *el-'Umde*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, 5.baskı (Kahire: Dâru'l-Cil, 1981), 1: 173.

² İbn Raşîk, *el-'Umde*, 1: 174.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebu Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 205.

⁴ Alahmad, *Şair Ömer Ebu Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 205.

Bârûdî, eski şairleri taklit ettiği için bu iki şiirde de tasrî' yapmıştır. Çünkü bilindiği üzere Klasik Arap şairleri, önemli şiirlerinde tasrî' (ilk beyitte iki kelimenin kısa harflerle bitiştirilmesi) kullanmaya özen gösterirlerdi. İbn Raşîk, Arab edebiyatının en ünlü şairlerinin 'Şairler, en önemli şiirlerinde şiirlerinde tasrî' yaparak şiirlerine değer katmışlardır. Bu da tasrî' yapmanın öneminin göstergesidir.' der.¹

Bu demektir ki, bir yandan klasik şairleri taklit etmesi, diğer yandan da Bârûdî'nin ele aldığı konunun önemi, onu iki şiirinde de tasrî'i benimsemeye sevk etmiştir. Tıpkı 'Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' şiirinin başında söylediği gibi:²

Ey şimşeklerin efendisi, Mekke tarafına yönel,

Güvercinleri de o yöne sür Selem tarafına.

'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' kasidesinin giriş bölümünde de şöyle der:³

Ey güzel gözlü! Sana kim kalpleri öldürmeni söyledi;

Hem de öyle bir öldürüyorsun ki, acımaksızın.

Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' kasidesinin ilk beytinde (Alem tepesi ve Selem yöresi) kullanılan tasrî' (beytin son dizesinin ve son kıtasının vezin ve kafiye bakımından eşit olması) tekniği, beyite müzikal bir güzellik katmaktadır. Bu güzellik, okurun dikkatini çekerek beyitte bahsedilen (Alem tepesi ve Selem yöresi) gibi mekanları merak etmesini sağlar ve şiirin ilerleyen bölümlerini takip etmeye teşvik eder. Böylece Peygamberi övmek için şiir deneyimini ifade etmede de rol oynamıştır.

Diğer şiirde de aynı konu söz konusu olup ilk beytindeki tasrî', aynı tondaki 'el-müheci' (yok edici uçurum) ve 'haraci' (zorluk) kelimelerinin tekrarı ve ses uyumu yoluyla müzikal bir güzellik ve ahenk oluşturmasıyla göze çarpmaktadır.

Bu iki şiirdeki tasrî' kullanımının ürettikleri ritmik uyum, şiirlerin müzikal yapısını etkilediği ve bu şiirlerin müzikal zenginliğini belirgin şekilde artırdığını göstermektedir.

3.1.7.4. Tekrar

Tekrar, Arap edebiyatında, sadece modern çağ şiirlerinde değil, aynı zamanda nesirlerinde de kullandıkları, Klasik dönem şairler tarafından da bilinen sanatsal bir olgudur. Bu durum, bilim adamlarının tekrarla ilgilenmelerine ve onu inceleme alanlarına eklemelerine neden olmuştur. Tekrar, Arap şiirinde önemli bir özelliktir ve şiire ruh verir. Bunu, şiire içsel bir müzikal uyum kazandırarak yapar. Tekrar, şiirde müzikal bir akıcılık ve ritim oluşturarak okurun zihninde ve duygularında hoş bir etki bırakır; onu şiire

¹ İbn Raşîk, *el-'Umde*, 1: 176.

² el-Bârûdî, *Keşfu'l-Gumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 3.

³ el-Bârûdî, *Dîvân Maḥmūd Sāmī el-Bârûdī*, 69.

odaklamaya teşvik eder. Özellikle de uygun bir yerde tekrar yapılmışsa bu daha da etkili olur.

El-Medenî, bir veya daha fazla kelimenin lafız ve mana olarak tekrarlanması birçok işlevi olduğunu savunur. Bunlar, uyarmak ve korkutmak, uyanıklığı arttırmak, konuşmanın uzunluğundan dolayı unutulmaları hatırlamak, abartmak, olasılığı arttırmak, övgüyü arttırmak, tekrardan hoşlanmak ve bahsedilen şeyin önemini vurgulamak gibi.¹ Nazik el-Melike, şairim tam kontrolü altında olduğu sürece ve yerinde kullanıldığında anlamı zenginleştirebilen ve özgünlüğünü artırabilen bir ifade tarzı olduğunu düşünür. Burada tekrarlanan kelimenin genel anlamla yakından ilişkili olması gerektiğine, aksi takdirde kabul edilemeyecek yapmacık bir söz olduğuna da dikkat çeker.²

Gerçek şu ki tekrar, şiirsel dizeye ritmik bir vezin ve ahenkle ilgili estetik bir fayda sağlar. Tekrar, doğru kullanıldığında, şiirdeki tonlama birimin tekrarını güçlendirir ve dinleyici için şiirsel müzik duygusunun güzelliğini artırır.³

Bârûdî, her iki şiirde de tekrarı kullanmıştır. Bunu bir yandan klasik şairlerin geleneğine uygun olarak diğer yandan da dinleyiciye müzikal bir estetik sunmak için yapmıştır. Bârûdî'nin yapmış olduğu bazı tekrarlar şunlardır:⁴

*Onların kokusunu içime her çektiğimde,
İştiafımı alevlendirdi, dağlara vuran rüzgâr gibi.
Annesi ve babası her ikisi de birbirine denktir.
Denklik ise şan ve şöhret açısından önemlidir.
Hazreti Nebi rabbine şükrederek kalktı ayağa,
Allah şükretmek her durumda nimeti celbeder.
Rasullullah onları kardeş ilan edince birbirine,
Ali 'yi kardeş edindi kendine kara gün dostu.*

Geçen beyitlerde şairin 'lei'bet, lei'b', 'kif'ün, el-kif'ü', 'âh'â, âh'â', 'bedran, bedrun' kelimelerini tekrar etmesi, bu dizelerin şiirin ritmik ahengi zenginleştirdiği gibi genel olarak şiire de zenginlik katmıştır. Bu da dinleyiciyi etkilemeye ve onun dikkatini şiirin anlamlarına çekmeye yardımcı olmuş ve şairin içinde bulunduğu Peygamber sevgisi gibi duygularını ifade etmesine yardımcı olmuştur.

*Aşağıda farklı beyitler de şöyle tekrarlar yapılmıştır:⁵
Bu peygamber ki, inmemiştir onun gibisi,*

¹ es-Seyyid Ali Sadreddîn b. Ma'sûm el-Medenî, *Envâru'r-Rabî' fî Envâ'i'l-Bedî*, thk. Şâkir Hâdî Şâkir, 1. baskı (Necef: Matba'atü'n- Necef, 1969), 5: 345.

² Nâzik el-Melâ'ike, *Kadâya eş-Şi'ri'l-Mu'âsır* (Beyrut: Dâru'l-'İlm li'l-Melâ'în, 1992), 263-264.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*. 210.

⁴ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 3-6-23-24-27.

⁵ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Ğumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 9- 14- 15- 16- 19.

*Cömertlikte, iyilikte, tüm güzel sıfatlarda.
Düştüğü cehalet ona gerçeği göstermemekte,
Kör olan biri nasıl görebilir ki gerçeği.
Peygamberi öldürmeye anlaştırmışlardı,
Alçaklık onlara bulaşmıştı yağ lekesi gibi.
Kureyş, kendileri hak etmişti o planladıkları şeyi,
Muhammed'i öldürmek gibi alçakça bir planı.*

Burada tekrarlar, birinci beyitte 'nebi', ikinci beyitte 'hak', üçüncü beyitte 'gadr' ve dördüncü beyitte 'evla' kelimelerinde görülmektedir. Bu tekrarlar, bu dizelerin hem ahengini hem de anlamını zenginleştirmiş ve dinleyicinin dikkatini çekmiştir. Bu tekrarların doğurduğu şiirsel ritim ve ahenk açıktır ve aynı şekilde ondan doğan güzel tonlamalar da bellidir.

Şair, Keşfu'l Gummeti Fî Medhi Seyyidi'l Ümmeti' şiirinde 'Allah' kelimesini 40 kez, 'Rasûl' kelimesini 13 kez, sevgi anlamına gelen 'hub' kelimesi ve türevlerini 13 kez, 'nur' kelimesini 11 kez ve 'Muhammed' kelimesini ise 5 kez tekrarlamıştır.

'Ya Sarimi'l-Lahzi Men Ağraka Bi'l Müheci' şiirindeki tekrarlardan biri de şairin söylediği şu sözlerdir: ¹

*Eğer zeki bir kişiysen eleştirmek kaçın
Aşkta eleştirme, çalkantılar arasında sayılır.*

Şair (suçlama) kelimesini tekrarlamış ve bu tekrar mısradaki şiirsel ahengi artırmış ve şiirde muhatabın dikkatini bu kelimenin üzerine çekmiştir.

Bu şiirde şair 'kalp' kelimesini 4, 'aşk' kelimesini 3 ve 'gece' kelimesini 3 kez tekrarlamıştır. Bu şiirde şairin Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e olan sevgisini ifade eden hâkimdir. Bu nedenle sevgi duygusuyla ilişkili kelimeleri tekrarlamıştır.

Peygamber'e övgü olarak yazılmış olan kasidedeki bu tekrarlar, şiirin iç ahengini zenginleştirmiştir. Aynı zamanda şairin tekrarladığı bu kelimelere karşı duyduğu sevgiyi etkili bir şekilde ifade etmesine ve şiiri okuyan ya da dinleyenin dikkatini bu kelimelere çekmesine katkıda bulunmuştur. Tekrar, şairin anlamı dinleyiciye iletmesine yardımcı olmuş ve tekrarın akustik ve sanatsal değeri nedeniyle şiire olan kabulünü ve bağlılığını artırmasına yardımcı olmuştur.

3.1.7.5. Tıbak (Uyum)

¹ el-Bārūdī, *Dīvān Maḥmūd Sāmī el-Bārūdī*, 69

İbn Raşîk ‘Tıbak’ (uyum)’u şöyle tanımlar: Anlamca zıt olan kelimelerin, bir uyum teşkil edecek şekilde bir araya getirilmesidir.¹ Yani ‘uyum’ bir cümlede birbirine zıt ama birbiriyle uyumlu iki anlamın birleşimidir. Başka bir deyişle, ithalat ve ihracat, gündüz ve gece, sıcak ve soğuk gibi kelimelerin bir cümlede etkili anlam vermek için kullanılmasıdır.

Modern çağ şairleri, zıtlıkları tek bir varlık içinde birleştirerek, içinde zıtlıkları barındıran bir çerçeve oluşturmayı tercih etmişlerdir. Bu çerçeve, bir şeyin zıddını içine alırken, ondan bazı özellikler alıp ona bazı nitelikler ekleyerek birleşir. Bu, zıt duyguların ve karşıt hislerin bir araya geldiği, etkileşime girdiği ve belirsiz duygusal durumların ifadesidir.²

Şair, metninde çelişkili duyguları ve uyarıcı karşıtlıkları barındırması nedeniyle, eserine estetik bir etki katmak amacıyla ‘Tıbak’a başvurur. Tıbak, normal akıştan çıkıp onu kırarak okuyucunun dikkatini çeker ve onu beklenmedik bir şekilde şaşırtarak duyarlılığını harekete geçirir. Bu, karşıt imgelerin kullanımıyla ortaya çıkan anlamsal çatışmalar aracılığıyla gerçekleşir. Bu nedenle, ‘Tıbak’ metin ile okuyucu arasında tartışmalı bir ilişki kurma yeteneği bakımından en etkili yöntemlerden biridir.³

‘Tıbak’ın etkisi, zıtlıkları bir araya getirerek, zihin ve duygular arasında denge oluşturur. Böylece okuyucunun zihninde karşıtlıkları dengelemesini sağlayan bir zihinsel imge yaratmasını sağlar. Bu şekilde, okuyucuya hangisinin daha iyi olduğunu ve birini diğerine tercih etme eğilimini gösterir. Şairler, metinlerinin yapılanmasında ‘Tıbak’ unsurunu kullanarak, onun sanatsal ve edebi etkisini sağlamak isterler. Zira zıtlıkları içermesi ve uyarıcı duyguları içermesi, onu etkili bir iletişim aracı haline getirir.⁴

zıt anlamlı kelimeleri bir araya getirerek şiir ve nesre ahenk, güzellik ve anlam katmaktadır. Bu kelimelerin çarpışması, okurun zihninde canlı ve çelişkili bir görüntü oluşturarak onu düşünmeye ve hissetmeye teşvik eder.

Bârûdî, Keşfu’l Gummeti Fî Medhi Seyyidi’l Ümmeti’ şiirinde ‘Tıbak’ı önemli ölçüde kullanmıştır ve bazı şunlardır:⁵

*Ben susuz kalsam bile rabbim oraya sulasın,
Suya kansın her yer, bolca yesin ve doysun.*

Burada iki kelime (sulama ‘sukya’, susuzluk ‘zame’) arasında anlam bakımında bir zıtlık vardır ve bu, müzikal tınıyı güçlendirmede ve anlamı netleştirmede ve güçlendirmede faydalıdır.

¹ İbn Raşîk, *el-'Umde*, 2: 5.

² Zâhid, *'An Binâi'l-Kasidetü'l-Arabîyyeti'l-Hadîse*, 80.

³ Alahmad, *Şair Ömer Ebû Rişe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, 225.

⁴ Zâhid, *'An Binâi'l-Kasidetü'l-Arabîyyeti'l-Hadîse*, 80.

⁵ el-Bârûdî, *Keşfu'l-Gumme fî Medhi Seyyidi'l-Ümme*, 3.

Başka bir örnek de:¹

Ona giden kuş sürüsünü göremezsın hızından,

Tıpkı karanlıkta ki şişegi çakıp gittiği gibi.

Muhammet rasullerin en sonuncusudur,

Arap ya da acem olsun tüm insanların uyduğu.

Şimşek ‘Barak’ ile karanlık ‘Zalam’ kelimeleri arasında bir zıtlık var. Şair, Allah’ın elçisini karanlıkta fark edilen bir şimşek gibi tasvir etmiştir. Bu anlamsal çatışma, bu dizeye müzikal bir ahenk katar ve anlamı güçlendirir. İkinci dizede ise Arap ve acem kelimeleri arasında bir çatışma var. Bu da dizeye içsel bir müzikal ritim verir ve anlamı daha açıklayıcı kılar.

Diğer bir örnek ise:²

Kıyamet günü ne kadar kötüdür ah o pişmanlık duygusu!

İnsanı nutku tutulup konuşamadığı o büyük gün.

Burada ‘Tıbak’ iki kelime arasında var olan karşıt anlamlardadır bu iki kelime konuşmak ‘natak’ ve ‘bukem’ nutku tutulmak veya konuşamamak kelimeleridir.

Bir başka örnek ise:³

O, Hatice’yle olan ticaretinde de kaybetmemişti,

Öyleyse dini yaymakta nasıl kaybeder.

Kazanmak ‘Rabiha’, kaybetmek ‘hasira’ kelimeleri zıt anlamlardadır. ‘Tıbak’ yapılarak, aralarında dinleyicinin kulağına hoş gelen fonetik bir uyum sağlanmıştır.

Bârûdî’nin kasidelerinde öneminden dolayı ‘Tıbak’a sıkça başvurduğunu görmekteyiz. Çünkü bu, söze güzellik katmakta ve ona müzikal bir ritim kazandırmaktadır. Bârûdî’nin duygularını da böylece ifade etmesine ve bu duyguları okuyucuya aktarmasına yardımcı olduğunu görmekteyiz.

¹ el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 5.

² el-Bârûdî, *Keşfu’l-Ğumme fî Medhi Seyyidi’l-Ümme*, 44.

³

4. SONUÇ

Bu çalışma, şair Mahmûd Sâmî el-Bârûdî'nin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yönelik medhiyesini ele almıştır. Elde edilen en önemli sonuçlar şunlardır:

- Şâir Bârûdî, yazmış olduğu 'Keşfu'l-gummeti fî medhi seyyidi'l-ümme'ti' ve 'Yâ Sârime'l-lahzi men eġraka bi'l-müheci' adlı iki şiirinde Hz. Peygambere yönelik özel olarak medhiyeler dizmiştir. Bu iki şiirde, şâir Hz. Muhammed'in doğumundan emzirilmesi, çobanlığı, ticâretle uğraşması, Hacer-i Esved olayı, vahyin inmesi, İslâm'ı tebliğ etmeye başlaması, Medîne'ye hicreti, katıldığı gazveler, elde ettiği zaferler ve Mekke'nin fethi, İslâm'ın Arap yarımadasına yayılışı ve ölümüne kadar olan hayatının hemen hemen tüm ayrıntılarını anmaya çalışmıştır.
- Bu iki şiirde Bârûdî, Arap şiirinin yaratıcılığının başka bir yönünü ifâde etmiştir. Çünkü ustalıkla Hz. peygamberin doğuştan gelen fiziksel ve ahlâkî özellikleri arasında geçiş yapmıştır. Hz. Muhammed'in büyüklüğünü ve şânını yaratıcı ve sanatsal bir tarzda ifâde etmiştir.
- Şâir, peygamberin ahlâkî özelliklerinin birçoğunu; özellikle hikmeti, cömertliği, yumuşak huylu oluşunu, güvenilirliği, doğruluğu, ahlâkının güzelliği, cesâreti, sabrı, azim gücü, adâletli oluşu ve antlaşmalara; verdiği sözlere olan bağlılığını önemle vurgulamaya özen göstermiştir. Ancak Hz. Peygamberin doğuşundan gelen fiziksel özelliklerine dair ayrıntıya pek fazla girmemiştir. Yalnızca yüzünün ve duruşunun güzelliğini belirtmekle yetinmiştir. Bu konuda özellikle Hz. Peygamberin doğum öncesi ve doğum sırasında ve hayatının tüm aşamalarında yüzünden yayılan nûru vurgulamış ve bu özelliğini birkaç kez tekrarlamıştır.
- Şâirin bahsettiği özelliklerle, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, Allâh Teâlâ'nın ona bahsettiği eşsiz özelliklere sâhip bir peygamber olduğu belirtilmiştir. Bu özellikler, Allâh'ın yaratmış olduğu diğer varlıklarda bulunmayan değerli özelliklerdir. Ayrıca bu özelliklerin başka bir varlıkta bir araya gelmesi mümkün değildir.
- Bârûdî'nin, Hz. Peygamber'i öven şiirini inşâ ederken, özellikle kendisinden önce Peygamber'i şiirlerinde methetmiş olan klasik Arap şâirlerini taklîd etmeye özen gösterdiği görülmektedir. Bu şâirler arasında Ka'b b. Züheyr, Hassân b. Sâbit ve el-Bûşîrî ilk bakışta öne çıkan şâirlerdir. Bârûdî, Hz. Peygamber'e övgüsünü dile

getirdiği ‘Keşfu’l-ğummeti fî medhi seyyidi’l-ümmeti’ adlı şiirinde, klasik şâirlerin izinden gittiğini bizzat kendisi belirtmiştir.

- ‘Keşfu’l-ğummeti fî medhi seyyidi’l-ümmeti’ adlı şiir, uzunluğuyla dikkat çekmekte, tam 447 beyitten oluşmaktadır. Şâir, bu şiirinde Hz. Peygamber’in özelliklerini ve niteliklerini en ince ayrıntılarıyla ve büyüleyici bir şekilde ifade etme fırsatı bulmuştur. Diğer şiiri ise daha kısa bir yapıda, sadece 27 beyitten oluşmaktadır. Ancak, bu şiirin kısa olması onun inanç ve övgü gücünden bir şey kaybettirmemektedir. Zîrâ Hz. Peygamber’in bazı seçkin fazîletlerinin âdetâ özetidir. Bu durum da onu konuya daha odaklanmış hale getirmekte ve etkili kılmaktadır.
- Şâir, ele aldığımız her iki şiirin de bir giriş ve bir son ile tamamlanmasına özen göstermiştir ki, bu da klasik şâirlerin izinden gittiğinin bir işâretidir. Her iki şiirin girişi de Hz. Peygamber’in soyuna atıfla başlamıştır. Bu soydan gelenlerin yaşadığı Mekke ve Medîne gibi yerleri hasretle ve özlemle anlatmıştır. Her iki şiirin sonunda ise Hz. Peygamber (s.a.v.)’e salât-u selâm ederek şefâ’atini dilemiştir.
- Bu iki şiirde de şâirin dilinin güçlü ve sağlam bir dil olduğu göze çarpmaktadır. Şâirin kullanmış olduğu dilde çeşitli anlamsal alanlar öne çıkmaktadır. Bunların en önemlisi genel olarak şiirin dizesini etkileyen (dîn) alanındaki konular oldukça belirgindir. Neredeyse her dizede bu alana bağlı kelimeler bulunmaktadır. Ayrıca şâirin sevgili Peygamber’in sevgisini ifade ettiği (aşk) alanı ve (savaş) alanı da öne çıkmakta olup Hz. Peygamber’in savaşlarına ilişkin pek çok kelimeleri içermektedir.
- Şâir bu iki kasîdede haber ve inşâ formlarını ustalıkla kullanmaktadır. Kasîdelerde haber biçimleri inşâ biçimlerine göre daha yaygındır. Haber cümleleri, mazi-geçmiş zaman kipinde Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatının ve vasıflarının anlatımında ön plana çıkarken, inşâ cümleleri ise isim cümlesi formatında ve daha çok şâirin duygularını ve düşüncelerini ifade etmesinde kullanılmıştır. Şart cümleleri ise özellikle ‘Keşfu’l-ğummeti fî medhi seyyidi’l-ümmeti’ şiirinde öne çıkmaktadır.
- Bârûdî, nebevî kasîdelerinde klasik Arap şiirinin müzikal yapısını yani vezin, kâfiye, tonlama gibi özelliklerini taklîd etmiştir. Bu bağlamda, kasîdeleri **bahr-i basît** (basit vezin) üzerine kurmuştur. Bu vezin, Arap şiirinde en yaygın kullanılan vezinlerden biridir ve güçlü bir ritim ve akıcılık sağlar. Böylece şâirin duygularını alıcıya daha iyi aktarmasına yardımcı olmuştur.

- Bu bağlamda Arap dilinin rolü göz ardı edilemez. Çünkü bu dil, şâirin duygularını ve düşüncelerini en etkili şekilde ifâde etmesine imkân sağlayan bir araçtır. Bu dilin zengin kelime hazînesi, eşi-benzeri olmayan bir câzibe ve çekiciliğe sâhip estetik yapısı kasîdeleri oldukça etkileyici ve anlamlı kılmaktadır.

Şâirin, Peygamber Efendimiz'in övgüsünü içeren bu iki şiiri, muhteşem sanatsal örnekler arasında yer almaktadır. Modern dönem Arap edebiyâtı kasîdelerinden en ünlü peygamber medhiyesi şiirleri arasındadır. Bu kasîdeler, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yüceliğini ve şerefini en güzel şekilde dile getirerek Müslümanlar için önemli bir ilhâm kaynağı olmaktadır. Bu nedenle, bu kasîdelerin daha fazla araştırmaya ve incelemeye tâbi tutulmasını ve günümüz okuyucularına tanıtılmasını fazlasıyla hak etmektedir.

KAYNAKÇA

- 'Âmir, R. (2014). *Simyâu'l-ünvân fî şî'ri hüdü mikâtî, Mecelletu'l-Vâhât li'l-Buhûs ve'd-Dirâsât fî Erbil*, 7/2, 577-593.
- Abden Nûr, C. (1984). *el-Mu'cemu'l-Edebî* (2.baskı). Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn.
- Abdurahman, T. (2019). *Burdetu'l-Bûsîrî ve Muâradatuhâ Dirâse Cemâliyye fî't-Tenâs, Câmi'atu İbn Haldûn*.
- Ahmed, İ. (1972). *Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye*, Kahire: Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye.
- Âl Yâsîn, M. (2000). *Divânu Ebî Tâlib b. Abdülmuttalib* (1.baskı). Beyrut: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl.
- Alahmad, M. (2019). Hannê Mîne'nin üç eseri (bakâyâ suvar, el-mustenka' ve el-kitâf) örneğinde otobiyografik roman, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 1/11: 263-274.
- Alahmad, M. (2019). Haziran 1967 savaşının Nizar Kabbânî şiirindeki etkisi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47: 353-384.
- Alahmad, M. (2021). *Şâir Ömer Ebû Rîşe'ye Göre Vatana Bağlılık Şiiri ve Sanatsal Yapısı*, Ankara: Sonçağ.
- Ayyıldız, E. (2023). Mahmud Sâmi Bârûdî'nin şiirlerinde neoklasik unsurlar, *İslam Tetkikleri Dergisi*, 13/2: 761-784.
- Azzûz, H. (2014). *el-Bimâu'l-Fennî fî Diâni's-Şâir Ahmed Bezyû*, Cezayir: Câmi'atu Muhammed Hıdır Biskra, Yüksek lisans Tezi.
- Bekkâr, Y. (1979). *Binâu'l-Kasîdeti'l-'Arabiyye*, Kahire: Dâru's-Sekâfe'l-'Arabiyye.
- Dayf, Ş. (1964). *el-Bârûdî, râ'idü's-şî'ri'l-hadîs* (2.baskı). Kahire: Mektebetü'd-Dirâsâtî'l-Edebiyye.
- Ebû Zeyd, S. (2013). *el-Edebu'l-'Osmânî* (1.baskı). Amman: Dâru'l-Mesîre.
- el-'Aâfî, S. (1996). *Divânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî* (1.baskı). Bağdat: Mektebetü'n-Nedâ.
- el-'Akkâd, A. (1937). *Şu'arâu Mısır ve Bi'âtuhum fî'l-Cîli'l-Mâdî*, Kahire: Matba'atü Hicâzî.
- el-'Ubeydî, S. (2011). *el-Binâu'l-Fennî fî'l-Kasîdeti'l-Cedîde*, İrbid: Âlemu'l-kutubi'l-hadîs.
- el-A'şâ, Meymûn b. Kays. (2015). *Divânu'l-A'şâ'l-Kebîr*, Kahire: Mektebetü'l-edep li'n-neşri ve't-tevzî'.

- el-Elbânî, M. (1996). *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha ve Şey'un Min Fıkhihâ ve Fevâ'idihâ*, 1. Baskı, Riyâd: Mektebetü dâri'l-ma'ârif lin-neşri ve't-tevzî'.
- el-Asbahânî, el-Hâfız b. Hayyân. (1986). *Ahlâku'n-nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ve âdâbuh*, Beyrut: Dârü'l-kitâbi'l-'Arabî.
- el-'Askerî, Hasan b. Abdillâh b. Sehl. (1952). *Kitâbü's-Şinâ'ateyn*. (M. Ebu'l-Fadl İbrâhîm ve A. el-Beccâvî, Thk.). (1.baskı). Kahire: Dâru ihyâi'l-kütübi'l-'Arabiyye.
- el-Bārūdî, M. (2017). *Dīvānu Maḥmūd Sāmī el-Bārūdī*, el-Memleketu'l-müttahide: Müessesetu Hindâvî.
- el-Bārūdî, M. (h.1327). *Keşfu'l-ğumme fî medhi seyyidi'l-ümme*, Mısır: Matba'atü'l-Cerîde.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî. (1993). *el-Câmi'u's-Sahîh*. (M. el-Buğa, Thk.). (5.baskı). Dimaşk: Dâru İbn Kesîr.
- el-Bûsîrî, Şerefüddîn Muhammad b. Sa'id. (2001). *Dīvānu'l-Bûsîrî* (A. Beşic, Thk) Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye.
- el-Carârî, A. (1979). *el-Edebu'l-Mağribî min hilâli zavâhirihi ve kadâyâh*, ed-Dâru'l-beyzâ.
- el-Cürcânî, A. (1988). *Esrârü'l-Belâga*, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye.
- el-Dehhân, S. (2008). *Funûnu'l-edebi'l-'Arabî el-fennu'l-ğınâî*, Kahire, Dâru'l-ma'ârif.
- el-Dusûkî, Ö. (2000). *fî'l-Edebi'l-hadîs*, Kahire: Daru'l-fikri'l-'Arabî.
- el-Ebşîmî, Ş. (2001). *el-Mustatraf fî külli fenin mustazraf* (1.baskı). Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-'ilmiyye.
- el-Guveyl, A. (2017). *Nehcu'l-Bürde li Ahmed Şevkî Dirâse Üslûbiyye, Mecelletu câmi'ati sirt fî Libya* 10, 63-80.
- el-Hâşimî, A. (t.s). *Cevâhiru'l-edeb fî ebyât ve lüğati'l-'Arap*, Beyrut, Müessesetü'l-ma'ârif.
- el-Heysa, M. (2011). *el-Binâu'l-fennî fî şî'ri Ömer Ebû Rîşe*, Câmi'atu's-şarki'l-evsat. Yüksek lisans tez.
- el-Mekkârî, Ebü'l-'Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî el-Mekkârî et-Tilimsânî. (1967). *Nefhu't-tîb min ğusni'l-Endelüsi'r-ratîb*, Beyrut: Dar-u Sâdir.
- el-Meclisî, A. (2002). *Nüzhetü'l-efkâr fî şerhi kurrati'l-epsâr*, Nuakşot.
- el-Medenî, es-Seyyid Ali Sadreddîn b. Ma'sûm. (1969). *Envâru'r-rabî' fî envâ'i'l-bedî'* (Ş. Şâkir, Thk.). (1.baskı). Necef: Matba'atü'n-Necef.
- el-Melâike, N. (1992). *Kadâya's-şî'ri'l-mu'âsır*, Beyrut: Dâru'l-'ilm li'l-melâyîn.

- en-Nebhânî, Y. (2015). *el-Envâru'l-Muhammediyye mine'l-mevâhibi'l-ledüniyye*, Beyrut: el-Matba'atü'l-edebiyye.
- en-Nîsâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. (1990). *el-Müstedrek 'alâ's-sahîhayn*. (M. At, Thk.). Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-'ilmiyye.
- es-Sahartî, M. (1948). *eş-Şi'ru'l-mu'âsır 'alâ dav'i'n-nakdi'l-hadîs*, Kahire: Matba'atü'l-muktataf ve'l-maktım.
- es-Sahnâvî, H. (2014). el-Îkâ'u'd-dâhilî fi'l-kasîdeti'l-'Arabiyye, *Mecelletu câmi'ati Dimaşk* 1 ve 2/30, 89-123.
- eş-Şak'a, M. (1995). *el-Beyânu'l-Muhammedî* (1.baskı). Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyye el-Lübnâniyye.
- et-Tirmîzî, Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ b. Sevre. (1993). *eş-Şemâilü'n-nebeviyye ve'l-hasâilü'l-Mustafaviyye*. (S. el-Culeymî, Thk.). Mekke: el-Mektebetü't-ticâriyye.
- ez-Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer. (1998). *Esâsu'l-belâğa*. (M. Uyûnu's-Sûd, Thk.). Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-'ilmiyye.
- Fâhûrî, M. (1996). *Mûsîka 'ş-şi'ri'l-'Arabî*, Halep: Müdîriyyetu'l-kütübî ve'l-matbû'âtî'l-câmi'iyye.
- Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb. (2005). *el-Kâmûsul-Muhît*. (M. Na'îm el-A'raksûsî, Thk.). (2.baskı). Beyrut: Müessesetü'r-risâle.
- Furat, A. Subhî. "Bârûdî'nin Şiiri". *İslami Edebiyat* 3/18 (Ekim-Kasım-Aralık 1992).
- Göçemen, Y. (2020). Mahmûd Sâmi el-Bârûdî'nin Şiirinde Özlem, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36, 167-202.
- Hâc, F. ve Halâlî, H. (2020). *el-Binâu'l-fennî fî şî'ri'l-emîr Abdülkadir*, Cezayir: Câmi'atu İbni Haldûn, Yüksek lisans Tezi.
- Hashım, N. (2018). *Mahmûd Sâmi el-Barûdî'nin şiirlerinde ağıt-edebi alan araştırması*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi.
- İbn Hanbel, Ebû 'Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. (2001). *el-Müsned*. (Ş. el-Arnâvût, Thk.). Beyrut: Müessesetü'r-risâle.
- İbn Haldûn, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî. (2003). *Mukaddime*. (A. Vâfî, Thk.). Kahire: Dâru nehdati Mısır.
- İbn Manzûr, Cemâleddin Muhammed b. Mükrim b. Manzûr, Mısırlı Afrikalı Ebu'l-Fadl. (2009). *Lisânü'l-'Arabî* (2.baskı). Beyrut: Dâru Sâdir.
- İbn Reşîk, Ebû 'Ali el-Hasan b. Reşîk el-Kayravânî el-Ezdî. (1981). *el-'Umde*. (M. Abdulhamîd, Thk.). (5.baskı). Kahire: Dâru'l-cîl.

- İbn Sa‘d, M. (2001). *et-Tabakâtu’l-kübrâ*. (A. Ömer, Thk.). (1.baskı). Kahire: Mektebetü’l-Hâncî.
- İbn Ṭabâṭabâ, Ebu’l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Ṭabâṭabâ el-‘Alevî. (1982). *İyâru’ş-şi‘r*. (A. Abdül Sâtir, Thk.). (1.baskı). Beyrut: Dârü’l-kütübi’l-‘ilmiyye.
- Ibn Züheyr, K. (1994). *Dîvânu Ka‘b b. Züheyr*. (H. Nasr el-Hittî, 1994.). (1.baskı). Beyrut: Dârü’l-kütübi’l-‘Arabî.
- Kâ’ el-Kâf, S. (2018). *el-Medîhu’l-nebevî ‘inde Muhammad b. vâbir el-Endelusî Divânu Nefâisu’l-Minah ve arâisu’l-medih*, Cezayir: Câmi‘atu Muhammed Haydar, Yüksek lisans Tezi.
- Karaarslan, Nasuhi Ü. Bârûdî, Mahmud Sâmî Paşa. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/barudi-mahmud-sami-pasa>, Erişim: 2 Ekim 2024.
- Kutûs, B. (2001). *Simyâü’l-‘Ünvân*, İrbid: Mektebetü Kinâne.
- Mahmasânî, S. (1970). *ed-De‘âimu’l-hulukıyye li’l-kavânîni’ş-şer‘iyye*, Beyrut: Dârü’l-melâyîn.
- Mekkî, M. (1999). *el-Medâihu’n-nebeviyye* (1.baskı). Kahire: eş-Şeriketü’l-Mısriyye el-‘Âlemiyye li’n-neşr.
- Muhammed, M. (1996). *el-Medîhu’n-nebeviyye hattâ nihâyi’l-‘asri’l-Memlûkî* (1.baskı). Şam: Dârü’l-fikr.
- Muhammed, S. (2014). *el-Medîh fî’şî‘ri’l-‘Arabî*, Beyrut: Dârü’r-râtibi’l-câmi‘iyye.
- Mübârek, Z. (2022). *el-Medâihu’n-nebeviyye fî’l-edebi’l-‘Arabî*, Kahire: Müessesetu Hindâvî.
- Müslim, Ebu’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. (1955). *Sahîhu Müslim*. (M. Fuâd ‘Abdulbâkî, Thk.). Beyrut: Dârü ihyâi’t-türâs.
- Ömer, A. (1988). *‘İlmu’d-dilâle* (5.baskı). Kahire: ‘Âlemu’l-kütüb.
- Rahâhla, A. (2012). *el-Kasîdetu’t-tavîle fî’ş-şi‘ri’l-‘Arabıyyi’l-Mu‘âsır*, Bağdat: Dârü’l-Hâmid.
- Sa‘îd, H. (1979). *Hareketu’l-İbdâ‘*, Beyrut: Dârü’l-‘Avde.
- Sendah, A. (2006). *Dîvânu Hassân b. Sâbit* (1.baskı). Beyrut: Dârü’l-ma‘rife.
- Tâhir, H. (2021). *el-Medîhu’l-nebevî ‘inde Mahmûd Sâmî el-Bârûdî ve Hayf Ta‘eb Dirâse Mukârane, Mecelletu’l-bahsi’l-‘Arabî*, 4.
- Tahrânî, H. (2020). *el-Mu‘cemu’ş-şi‘r ‘inde Adnân es-Sâyiğ, Mecelletu’l-Lugati’l-‘Arabıyye ve âdâbihâ fî Câmi‘ati’l-Kufe*, 31, 337-374.
- Yakup, İ. ve ‘âsî, M. (1987). *el-Mü‘cemü’l-mufasssal fî’l-luga ve’l-edep* (1.baskı). Beyrut: Dârü’l-‘İlm li’l-Melâyîn.

- Yargıcı, A. (2008). Mahmud Sami El-Bârûdî, hayatı, edebî kişiliği ve şiirlerinden örnekler, *Doğu Araştırmalar*, 1, 139-148.
- Zâyid, A. (2002). ‘*An binâi’l-kasîdeti’l-‘Arabiyyeti’l-Hadîse* (4.baskı). Kahire: Mektebetü İbn Sina.
- Zeynelâbidîn, N. (2003). el-İstişrâk ve’t-tağrîb fî şi‘ri Mahmûd Sâmî el-Bârûdî, *Mecelletu Buhûsi Külliyyeti’l-Âdâb fî Câmi‘ati’l-İskenderiye*, 124/32, 163-213.

ÖZGEÇMİŞ

Lise eğitimini 2010'da Çad'da N'Djamena'daki Kral Faysal Lisesinde tamamladıktan sonra 2013'te Suudi Arabistan Riyad'da İmam Muhammed bin Su'ud İslam Üniversitesi'nde Arapça hazırlık sınıfına başladı. 2015'te Arapça öğrenimini bitirdikten sonra 2016'da lisans öğrenimine Suudi Arabistan'ın Riyad'daki İmam Muhammed bin Su'ud İslam Üniversitesinde Arap Dili ve İslam Bilimleri Bölümüne başladı ve 2020 yılında oradan mezun oldu. 2021'de Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesinde Türkçe hazırlık derslerinin ardından C1 seviyesinde Türkçe sertifikasını 12 Nisan 2022'de aldı. 2022'de Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı ve halen devam etmektedir.